

Ijäs Saila ja Miilukangas Ella

“Aikahan toki parantaa aika paljo haavoja, mutta eihän se kaikkia, arvethan niistä jää.”

Vanhempien kokemuksia avioeron käsittelemisestä perhetasolla

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajakoulutus
2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

”Aikahan toki parantaa aika paljo haavoja, mutta eihän se kaikkia, arvethan niistä jää.”

Vanhempien kokemuksia avioeron käsittelemisestä perhetasolla (Saila Ijäs & Ella Miilukan-
gas)

Pro gradu -tutkielma, 91 sivua, 4 liitesivua

Maaliskuu 2019

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on saada tietoa avioeron vaikutuksista lapseen ja hänen elämäänsä vanhemman kuvailemana. Lähestymme aihetta vanhempien kokemusten kautta tutkien lasta ja hänen uutta arkea avioeron jälkeen. Vaikka lapsi on tutkimuksemme keskiössä, tutkimme myös vanhempien kokemuksia omasta avioliitosta ja avioerosta, sillä niillä on yhteys lapsen erosta selviytymiseen sekä uuden arjen kokemiseen. Nykypäivänä avioerot ovat hyvin yleisiä ja ne koskettavat Suomessa tuhansia perheitä vuosittain. Avioero on koko perheen kriisi ja näin ollen se koskettaa merkittävästi myös lapsia. Avioerolla on todettu olevan monimuotoisia vaikutuksia lapseen ja ne ilmenevät jokaisessa lapsessa yksilöllisesti.

Pro gradu -tutkielma toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Taustalla vaikutti fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote, josta johdettiin fenomenologinen lähestymistapa. Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Tutkimukseen osallistui viisi naista ja viisi miestä, joiden lapset olivat alle 18-vuotiaita avioerotilanteessa. Haastateltavien avioeroista oli kulunut aikaa 0,5-23 vuotta. Haastateltavien eroperheissä oli kaikkiaan 24 lasta, jotka olivat avioerohetkellä 3-14-vuotiaita. Haastatteluun osallistujat saimme erilaisten nettisivustojen sekä omien tuttavaverkostojen kautta. Haastattelut toteutettiin kasvokkain yhtä lukuun ottamatta. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin etsien tutkimuskysymyksiin vastauksia.

Tutkimustulosten mukaan vanhempien avioliiton laatu on yhteydessä siihen, millainen kokemus avioero on ja millaista on avioeron jälkeinen vanhempien välinen yhteistyö. Avioerokokemuksiin vaikuttavat myös avioeron taustalla olevat syyt. Lähes kaikki vanhemmat kokivat, että avioero oli oikea ratkaisu. Ainoastaan joissakin lasta koskevissa asioissa vanhemmat olisivat mielestään voinut toimia toisin tai huomioida lasta paremmin. Vanhempien mukaan avioero näkyi lapsissa monilla tavoilla joko heti avioeron jälkeen tai vasta myöhemmin. Haastetta vanhemmille toi erottaa avioeron vaikutukset ja normaaliin kehitykseen kuuluvat asiat toisistaan. Avioeron jälkeinen uusi arki koettiin usein haastavaksi, erityisesti uusperheen tuomien muutosten vuoksi. Vanhemmat kokivat, että lapsi tarvitsee aikaa sopeutuakseen avioeroon ja selviytyäkseen siitä. Avioeroprosessin eri vaiheissa vanhempien tulee muistaa huomioida lapsi, jotta hänen selviytymisensä on mahdollista.

Sukupuolten välillä on havaittavissa jonkin verran eroavaisuuksia siinä, miten he kokevat avioeron ja sen vaikutukset lapseen. Johtopäätöksenä tutkimustuloksista voidaan todeta, että avioerokokemukset voidaan nähdä hyvin yksilöllisinä ja henkilökohtaisina kokemuksina, mutta niissä on kuitenkin nähtävissä avioeroprosessin perusluonne. Yksilöllisyydestä johtuen vanhemmille eikä lapsille ole olemassa yhtä oikeaa tapaa avioeron hoitamisessa ja siitä selviytymisessä.

Avainsanat: avioero, avioliitto, erolapset, perhe, vanhemmat

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Perhe, parisuhde ja perheen kehitysvaiheet.....	6
2.1	Perheen määritelmä	6
2.2	Parisuhteen ja perheen kehitysvaiheet	8
2.3	Yhteenveto	9
3	Avioero perheen, vanhemman ja lapsen näkökulmasta.....	11
3.1	Avioero	11
3.2	Avioero vanhemman näkökulmasta.....	14
3.3	Avioero lapsen näkökulmasta	18
3.4	Arjen uudelleen rakentaminen avioeron jälkeen.....	23
3.5	Yhteenveto.....	26
4	Tutkimuksen toteutus	27
4.1	Tutkimuksen tavoitteet ja menetelmävalinnat	27
4.2	Metodologiset lähtökohdat	28
4.3	Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	35
4.4	Kohderyhmän taustatiedot	37
4.5	Tutkimuksen eteneminen ja aineiston kerääminen	37
4.6	Aineiston analysointi	40
4.7	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	45
4.8	Yhteenveto	48
5	Tutkimustulokset.....	49
5.1	Vanhempien kokema avioero heidän itsensä kuvaamana	49
5.2	Vanhempien kokemuksia avioeron vaikutuksista lapseen	57
5.3	Lapsen uusi arki avioeron jälkeen vanhemman kuvaamana	69
5.4	Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset.....	77
6	Pohdinta	83
	Lähteet	86

1 Johdanto

Nykypäivänä parisuhteelle asetetaan Koskelan (2012, 84) mukaan suuria vaatimuksia. Voidaan nähdä, että avioliiton ja perhe-elämän merkitys on aikojen kuluessa muuttanut muotoaan (Ruishalme & Saaristo, 2007, 23). Avioerot ovat yleistyneet ja nykyään Suomessa eroaa vuosittain 13 500 avioparia (Suomen virallinen tilasto, 2017b, liite 2). Avioerot koskettavat koko perhettä, myös lapsia, sillä $\frac{3}{4}$ eroperheistä on lapsiperheitä (Koskela, 2012, 18; Ruishalme & Saaristo, 2007, 66). Vuonna 2016 tämä tarkoitti sitä, että avioero kosketti yli 16 000 alle 18-vuotiaasta lasta (Suomen virallinen tilasto, 2016, liite 1).

Avioero on paljon muutakin kuin juridinen ero itsessään. Eron kokeville se on moninainen, kipeä ja ahdistava kokemus, joka voi olla pitkäkestoinen. (Koskela, 2012, 13; Laine, 2014, 69; Makkonen, 2005, 11; Pettilä & Yli-Marttila, 1999, 29–31.) Vanhemmille tämä merkitsee sitä, että heidän tulee omien henkisten ja käytännön asioiden lisäksi huolehtia lasten asioista (Makkonen, 2005, 11). Avioeron taustalla voivat vaikuttaa monet erilaiset syyt. Vanhemmat tuovat itse esiin yleensä tietynlaisia syitä eroon, mutta lisäksi taustalla voi joko tiedostamatta tai tiedostaen vaikuttaa yhteiskunnalliset tai yksilölliset avioeron todennäköisyyttä ennustavat tekijät. Myös parisuhteen- ja perheen kehitysvaiheiden kriisit voivat johtaa avioeroon päättymiseen. (Laine, 2014, 19–50; Määttä, 2002, 19; Pettilä & Yli-Marttila, 1999, 7, 25–27.) Makkosen (2005, 59) mukaan vanhemmat voivat kokea avioeron kukin omalla tavallaan, mikä luo yksilöllisiä erokokemuksia.

Vanhempien tavoin avioero vaikuttaa myös lapseen yksilöllisesti. Sinkkonen ja Korhonen (2015, 28) tuovat esiin, että avioeron vaikutukset lapseen ovat erilaisia myös saman perheen sisällä. Kuitenkin yleisesti ottaen avioerolla on nähty olevan enimmäkseen kielteisiä vaikutuksia eroperheen lapseen. (Kiianmaa, 2008, 93; Koskela, 2012, 20.) Avioeron vaikutukset eivät välttämättä tule esiin heti eron tapahduttua, vaan ne voivat ilmetä vasta vuosia myöhemmin (Karttunen, 2010, 70). Sujuva yhteistyö lapsen vanhempien välillä sekä tarkkaan ja harkitusti toteutettu uusi arki auttavat lapsen sopeutumisessa avioerotilanteeseen sekä avioeron jälkeiseen elämään (Kaulio & Ylitalo, 2007, 149–150; Pruuki, 2017, 67; Sinkkonen & Korhonen, 2015, 260; Sussman, 2012, 121; Taskinen, 2002, 13). Haastavasta tilanteesta huolimatta aika voi auttaa lasta sopeutumaan ja selviämään erosta sekä eron tuomista muutoksista (Kaulio & Ylitalo, 2007, 149–150; Kiianmaa, 2005, 46).

Kiinnostuksemme edellä esitettyyn aiheeseen syntyi kandidaatin tutkielmaa tehdessä. Koimme aiheen merkitykselliseksi, sillä avioerot ovat nykyään hyvin yleisiä. Avioero vaikuttaa vanhempien lisäksi lapseen (Ruishalme & Saaristo, 2007, 66). Meillä ei kuitenkaan itsellä ollut riittävästi tietoa avioeron vaikutuksista ja halusimme erityisesti saada lisää tietoa lapsesta avioerotilanteesta. Lisäksi halusimme perehtyä avioeroprosessiin ja sen käsittelyyn. Lähestyimme aihetta avioeron kokeneiden vanhempien kautta, sillä aihetta ei ollut tällaisesta näkökulmasta juurikaan tutkittu ja koimme tällaisen lähestymistavan mielenkiintoiseksi.

Tämä pro gradu -tutkielman tavoitteena oli saada vanhemman kuvailun kautta tietoa avioeron vaikutuksista lapseen ja mahdollisista muutoksista hänen elämäänsä. Tutkimuksessa keskitytään erityisesti lapsen näkökulmaan, joka tuodaan esiin vanhemman kokemusten ja ajatusten kautta. Tutkimus tuo esiin, millaista tukea lapselle tulisi antaa avioerotilanteessa. Tutkimuksen taustalla vaikutti fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote ja tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu kahdesta osasta, joista ensimmäisessä esittelemme erilaisia perheitä sekä parisuhteen ja perheen kehitysvaiheita. Toisessa osassa tarkastelemme avioeroa yleisesti sekä vanhemman ja lapsen näkökulmasta. Teoreettisen viitekehysten jälkeen esitellään tutkimuksen toteutusta sekä menetelmävalintoja. Tämä pääluku pitää sisällään oman tutkimuksemme tavoitteet, tutkimuskysymykset, metodologiset lähtökohdat sekä tutkimuksen etenemisen esittelyn. Seuraavassa luvussa esittelemme tutkimustulokset sekä johtopäätökset. Viimeinen luku pitää sisällään pohdintaa tutkimuksestamme.

Tässä pro gradu- tutkielmassa on hyödynnetty soveltuvien osien aiemmin tekemääme kandidaatin tutkielmaa.

2 Perhe, parisuhde ja perheen kehitysvaiheet

Tässä luvussa käsitellään perheiden monimuotoisuutta ja määritellään erilaisia perhemuotoja. Huomio kohdennetaan perhemuodoista ydinperheeseen, sillä se on edelleen yleisin perhemuoto Suomessa (Suomen virallinen tilasto, 2018a, taulukko 1). Tämän lisäksi tuodaan esiin parisuhteen ja perheen kehitysvaiheita ja sitä, miten ne vaikuttavat yleisellä tasolla.

2.1 Perheen määritelmä

Perinteisen perhekäsityksen mukaan perheeseen kuuluu äiti, isä ja heidän yhteiset lapsensa. (Jallinoja, 2000, 187–188). Perhekäsitteellä tarkoitetaan alkuperäistä, oikeaa ja luonnollista perhettä, josta käytetään nimitystä “ehjä ydinperhe” (Nätkin, 2003, 16). Tämän perhemuodon uskotaan Nätkinin (2003, 16) mukaan olevan paras perhemuoto lapsille. Nykypäivänä Kiianmaan (2005, 45) mukaan kuitenkin on hyvin yleistä asua ja elää muunlaisessa perheessä kuin ydinperheessä. Perheen määrittelemineen on moniselitteistä, sillä perhe on ymmärretty eri aikoina ja eri paikoissa hyvin eri tavoin. Myös perheen sisällä määrittely voi olla moniselitteistä ja risti-riitaista. (Häggman, 1996, 15.) Näin voi olla esimerkiksi avioeroperheessä, jossa lapset kokevat poismuuttaneen vanhemman kuuluvan perheeseen, kun taas lasten kanssa asuva vanhempi ei näin koe (Jallinoja, 2000, 190–191).

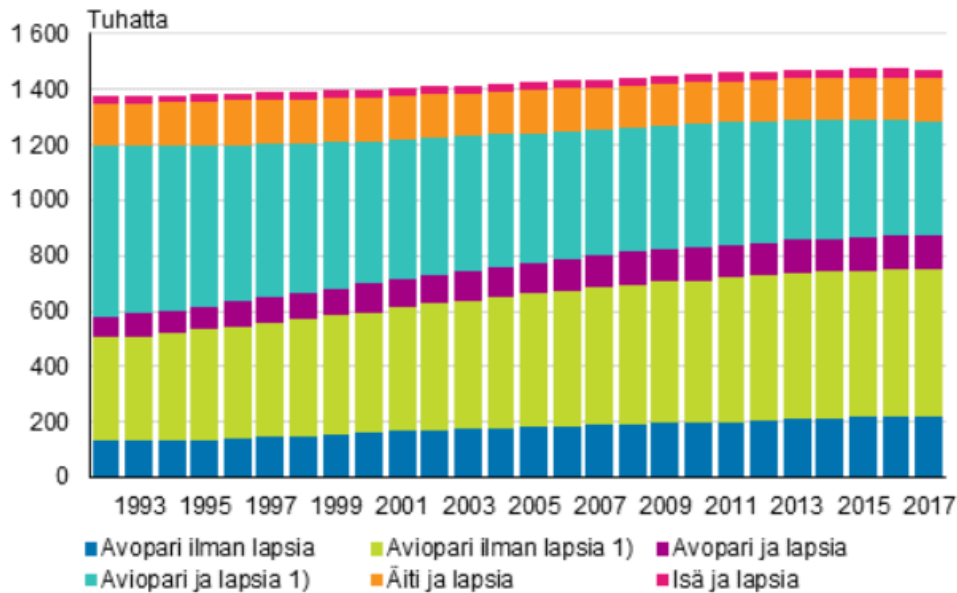
Castren’n (2009, 110) mukaan aviopari, avopari, rekisteröity nais- tai miespari, äiti tai isä, joilla on lapsia, voidaan nykypäivänä luokitella lapsiperheeksi. Tilastokeskus määrittelee lapsiperheiksi sellaiset perheet, joissa vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi asuu kotona. Tilastokeskuksen mukaan on kyse perheestä, kun avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteen rekisteröineet henkilöt asuvat yhdessä ja heillä on lapsia. On myös mahdollista, että vain toisella vanhemmista on lapsia. Perheeksi luokitellaan myös ne avio- ja avopuolisot, joilla ei ole lapsia. (Suomen virallinen tilasto, 2017a.)

Vuoden 2017 lopussa tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli 1 472 000 perhettä. Lapsiperheitä näistä perheistä oli 566 000. Lapsiperheiden osuus kaikista perheistä oli 39 prosenttia. Kuten alla olevasta taulukosta (Taulukko 1) voi nähdä, lapsiperheiden osuus on pienentynyt aikojen saatossa. Lapsiperheiden osuudesta 58 prosenttia oli avioparin muodostamia perheitä. Seuraavaksi yleisin perhemuoto lapsiperheistä oli avoparin perheet, joita oli 20 prosenttia ja tämän jälkeen äiti ja lapsia -perheet, joita oli 19 prosenttia. Vain 3 prosenttia lapsiperheistä oli isä ja

lapsia -perheitä. Edellä mainitut asiat ilmenevät seuraavasta taulukosta. (Suomen virallinen tilasto, 2018a, taulukko 1.)

Taulukko 1. Perheet tyypeittäin (Suomen virallinen tilasto, 2018a).

Perheet tyypeittäin 1992–2017

1) Sisältää rekisteröidyt parisuhteet vuodesta 2002 lähtien ja saman sukupuolen avioparit vuodesta 2017 lähtien.

Ritala-Koskinen (2001) tuo esiin perinteisestä perheestä eroavan perhemuodon, joka syntyy usein avioeron jälkeen, mikäli lapsen vanhempi tai molemmat vanhemmat löytävät uuden puolison. Jos uuden puolison kanssa muutetaan samaan asuntoon, on kyseessä uusperhe. Uusperheessä ainakin toinen puolisoista on eronnut ja perheessä on läsnä lapsia aiemmista liitoista. Uusperheessä voi olla myös uusien vanhempien yhteisiä lapsia. Tällaisissa perheissä toinen vanhemmista on puolivanhemman asemassa. (Ritala-Koskinen, 2001, 27.) Puolisot ovat uusperheessä eri sukupuolta (Suomen virallinen tilasto, 2018b). Uusperheet ovat kuitenkin rakenteeltaan moninaisia, joten niiden määrittäminen ei ole yksiselitteistä. (Ritala-Koskinen, 2001, 27.) Uusperheissä elää vakituisesti 10 prosenttia lapsista (Suomen virallinen tilasto, 2018b).

Ydinperheen ja uusperheen lisäksi on olemassa sateenkaariperheitä. Sateenkaariperheet ajatellaan yleensä olevan kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman muodostamia perheitä. Kuitenkin Rintamäki, Autio, Riihiluoma ja Suvanne (2015, 8–9) tuovat esiin, että sateenkaariperheet ovat hyvin moninaisia. Sateenkaariperheissä saattaa toinen puoliso olla transsukupuolinen, jolloin perhettä kutsutaan transperheeksi. On myös mahdollista, että sateenkaariperheen lapsi

on aiemmasta heterosuhteesta, hedelmöityshoidoilla saatu tai hankittu yhdessä useamman vanhemman kanssa. Ystävä- tai apilaperhe tarkoittaa juuri tällaista kahden samaa sukupuolta edustavan vanhemman muodostamaa perhettä yhdessä toisen sukupuolta edustavan henkilön tai parin kanssa. Perhe voi muodostua myös tuki-, sijais- tai adoptioperheestä. (Rintamäki, Autio, Riihiluoma & Suvanne, 2015, 8–10.) Rintamäki ym. (2015, 9) korostavat, että vaikka perheitä on vaikea lokeroida, perhe muodostuu rakkaudesta ja tärkeistä ihmissuhteista.

2.2 Parisuhteen ja perheen kehitysvaiheet

Vanhempien avioliittoa haastaa sekä parisuhteen että perheen kehitysvaiheet. Ensiksi esitellään parisuhteen kehitysvaiheita, josta edetään perheen kehitysvaiheisiin. Sinkkonen ja Korhonen (2015) tuovat esille sanonnan: “lapsen paras koti on vanhempien hyvä parisuhde”. Hyvän parisuhteen ylläpitäminen voi kuitenkin olla haastavaa, sillä heidän mukaansa parisuhde on monimutkainen rakennelma ja he pitävät siitä syystä ihmeenä sitä, että kaikki parisuhteet eivät pääty eroon. (Sinkkonen & Korhonen, 2015, 21.) Myös Pettilä ja Yli-Marttila (1999) käsittelevät parisuhteen mutkikasta rakennetta. He tuovat esiin jokaiseen parisuhteeseen kuuluvan erilaisia vaiheita voimakkaasta läheisyyden tunteesta vahvaan erillisyyden tunteeseen. Tuntemukset puolisoa kohtaan voivat vaihdella kausittain tai hetkittäin. Ihmisen elämään kuuluu erilaisia kriisejä, joita voi syntyä esimerkiksi oman sisäisen kasvun eri kehitysvaiheissa. Nämä kriisit saavat pohtimaan myös parisuhdetta monelta kannalta. Parisuhteen kannalta erityisen haastavaa on naisten ja miesten kehitysvaiheiden eritahtisuus. (Pettilä & Yli-Marttila, 1999, 7.)

Pettilän ja Yli-Marttilan (1999) mukaan parisuhteen kehitysvaiheista ensimmäinen on symbioosivaihe, jolloin eletään ihastumisen ja suhteen juurtumisen aikaa. Tämä vaihe kestää kahdesta kolmeen vuotta. Tämän jälkeen tullaan parisuhteen erityiseen kriisikohtaan, 5–7 vuotta kestävään irtaantumisen ja itsenäistymisen vaiheeseen. Tässä vaiheessa oman tilan halu voimistuu ja puolisoa kohtaan voi tuntea jopa aggressiota. Irtantumisen vaihetta seuraa aika, jolloin yksilöllisyys ja keskinäinen yhteys ovat paremmin tasapainossa. Tätä vaihetta kutsutaan liittomavaiheeksi, jossa kumppanuus on vahvassa asemassa. Vahvan kumppanuuden vaiheeseen tultaessa on kuitenkin omat haasteensa, sillä puoliset voivat huomata etäänntyneensä toisistaan. Parisuhteen kehitysvaiheesta toiseen siirryttäessä punnitaan oman tilan tarvetta, minäkuva, vastuun ja vapauden rajoja sekä suhteen tilaa. Näiden siirtymävaiheiden aikana eroriski kasvaa. (Pettilä & Yli-Marttila, 1999, 7, 25–26.)

Parisuhteen kehitysvaiheiden lisäksi avioliitossa pysymiseen vaikuttavat myös perheen kehitysvaiheet, joita ovat Pettilän ja Yli-Marttilan (1999) mukaan muodostuva perhe, lasta odottava perhe, leikki-ikäisen perhe, koululaisperhe, murrosikäisen perhe, maailmalle lähtijän eli tyhjenevän pesän perhe ja ikääntyvä perhe. Perheen kehitysvaiheesta toiseen siirtyminen aiheuttaa kehitysvaihekriisin, jonka kautta pohditaan vanhemmuutta ja perheenä toimimista sekä niihin liittyviä uusia tapoja. Erityisen haastavia parisuhteen kannalta ovat leikki-ikäisen ja kouluikäisen sekä tyhjenevän pesän perhevaiheet. Leikki-ikäinen tarvitsee paljon aikaa ja huolehtimista, jolloin vanhemmuus vie paljon voimia. Haasteita tähän vaiheeseen tuo myös parisuhteen irtautumisen vaihe sekä mahdolliset asunto- ja opintovelat, työttömyys tai voimakas työhön keskittyminen. (Pettilä & Yli-Marttila, 1999, 26–27.) Koskela (2012) esittää tähän lisänäkökulmana sen, että lasten olemassaolo voi olla avioliittoa koossa pitävä tekijä. Toisaalta Koskela (2012) on Pettilän ja Yli-Marttilan (1999) kanssa samaa mieltä siitä, että aina lasten olemassaolo ei onnistu eroa estämään siitä huolimatta, että eroa pyritään ajattelemaan lasten näkökulmasta. (Koskela, 2012, 76.)

Edellä mainitun perusteella voidaan todeta jokaisessa avioliitossa olevan vaiheita, jolloin pohditaan, jatketaanko liittoa vai päätetäänkö se. Eri kehitysvaiheissa ja niihin liittyvissä kriiseissä olisi tärkeää pysähtyä pohtimaan parisuhteen ongelmia sekä niihin johtaneita tekijöitä. Tulisi ymmärtää, että tietyt itse, parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät kysymykset ovat luonnollinen osa elämää. Parisuhteen ulkopuolelta tulevat paineet saattavat vähentää elämänhallinnan tunnetta. Psykykkistä pahaa oloa saatetaan lievittää uuden muutoksen, kuten avioeron kautta. Avioliiton säilymisen kannalta suotuisinta olisi odotuksista ja toiveista keskusteleminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Erokriisissä perheen ulkopuolinen keskusteluapu voi auttaa huomaamaan asioita uudesta näkökulmasta sekä tukea paria tilanteen mukaan joko jatkamaan liitossa tai auttaa etsimään mahdollisimman hyviä ratkaisuja erotilanteeseen. (Pettilä & Yli-Marttila, 1999, 7, 21, 27–31; Taskinen, 2002, 14.)

2.3 Yhteenveto

Perheen määrittäminen on haastavaa, sillä nykypäivänä perheitä on monimuotoisia ja perherakenteet saatetaan kokea eri tavoin, jopa perheen sisällä. Perhetilanteet ja parisuhde muuttuvat ajan myötä. Vanhempien olisi näin ollen hyvä olla tietoisia näistä parisuhteen ja perheen kehitysvaiheista erityisesti nykyaikana, sillä avioeroon päädytään yhä useammin ja jo lyhyen liiton

jälkeen. Tieto edellä esitetyistä kehitysvaiheista voi auttaa vanhempia suuntaamaan katseensa kauemmas ja siten mahdollisesti pääsemään kriisivaiheen yli sekä välttämään avioeron.

3 Avioero perheen, vanhemman ja lapsen näkökulmasta

Tässä luvussa käsitellään avioeroa. Avioeron käsitettä määritellään ja sen vaiheita kuvataan sekä juridisesti että arkielämän tasolla. Tämän lisäksi esiin tuodaan avioerojen yleistymistä 1800-luvun lopulta nykypäivään. Tutkielmassa keskitytään käsittelemään avioeroa perinteisten perheiden näkökulmasta. Ydinperheen lisäksi huomio kohdennetaan mahdolliseen avioeron jälkeiseen perhemuotoon, uusperheeseen. Tutkielman ulkopuolelle jäävät avoerot sekä erilaiset perhemuodot. Tutkielma päädyttiin rajaamaan avioeroihin, sillä ne ovat hyvin yleisiä Suomessa. Tämän lisäksi avioerot ovat juridisesti tarkasteltuna selkeämpiä kuin avoerot. Erilaiset perheet jätetään tutkimuksen ulkopuolelle, sillä ydinperhe on yleisin perhemuoto Suomessa. Tutkimusaiheen selkeä rajaaminen on välttämätöntä myös tutkimuksen toteutettavuuden kannalta.

3.1 Avioero

Kun kaksi henkilöä vihitään aviopuolisoiksi, heitä alkaa koskea avioliittolain säännökset, jotka määräävät myös avioerosta (Avioliittolaki, 1987/411). Avioerolla tarkoitetaan tilannetta, jossa avioliitto päätetään tuomioistuimen päätöksellä (Oikeuslaitos.) Kääriäisen (2008, 47) mukaan erolla pyritään ratkaisemaan jotakin toimimatonta, vaikeaa tai hankalaa. Juridisesti avioero on nykyään suhteellisen yksinkertainen prosessi (Koskela, 2012, 13). Makkonen (2005) kuitenkin korostaa, että ero on paljon muutakin kuin ero itsessään. Aikuisten tulee järjestää lapsen asioita, tehdä päätökset omaisuudesta ja selvittää sekä henkisiä että käytännön asioita. (Makkonen, 2005, 11.)

Avioeron vaiheet

Avioeron ensimmäisessä vaiheessa käräjäoikeuteen jätetään eron vireille laittava avioerohakemus. Avioerohakemuksen puoliset voivat tehdä joko yhdessä tai toinen puoliso yksin. Hakemuksen jättämisestä alkaa eron toinen vaihe, harkinta-aika, joka kestää puolesta vuodesta vuoteen. Jos erohakemuksen tekee vain toinen puolisoista, harkinta-aika alkaa siitä päivästä, jolloin käräjäoikeus ilmoittaa tehdystä avioerohakemuksesta hakijan puolisolle. (Oikeuslaitos.) Mikäli lopullisen avioeron halutaan astuvan voimaan, siirrytään avioeron kolmanteen vaiheeseen, jossa puolisoitten tai toisen heistä tulee jättää vaatimus avioerosta. Vaatimus tulee jättää viimeistään vuoden kuluttua harkinta-ajan alkamisesta. Avioero voidaan myöntää ilman harkinta-

aikaa, jos puoliset ovat asuneet erillään keskeytyksettä vähintään viimeiset kaksi vuotta. (Avio-liittolaki, 1987/411 25§, 26§; Oikeuslaitos.)

Avioeron yhteydessä puoliset sopivat lapsen huollosta, asumisesta, tapaamisoikeudesta ja yhteydenpidosta keskenään. Sopimus on tehtävä kirjallisesti ja sen tulee saada vahvistus sosiaali-lautakunnalta. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 7§, 8§.) Sinkkosen (2017) mukaan 90 % lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvistä kysymyksistä ratkaistaan edellä maini-tulla tavalla. Kysymykset lapsen huollosta, asumisesta, elatusavusta ja tapaamisoikeudesta on riitatilanteissa mahdollista ratkaista perheasioiden sovittelussa, tuomioistuimessa tai vaikeim-missa riitatilanteissa oikeuskäsittelyssä. (Pettilä & Yli-Marttila, 1999, 36; Sinkkonen, 2017, 11–12.) Avioeron viimeisessä vaiheessa sovitaan omaisuuden jakamisesta, jonka puoliset voivat tehdä keskenään. Tarvittaessa käräjäoikeus määrää omaisuuden jaosta (Oikeuslaitos).

Eroavalle parille ja heidän läheisilleen avioero on paljon muutakin kuin sen juridinen puoli. Tunnetasolla se on moninainen, kipeä ja ahdistava kokemus, joka voi kestää vuosia. (Pettilä & Yli-Marttila, 1999, 29–31.) Avioeroprosessia ja sen vaiheita voidaan jaotella eri tavoin. Pettilä ja Yli-Marttila (1999) jakavat eroprosessin tunne-eron, konkreettisen eron ja sosiaalisen eron vaiheisiin. Tunne-eron vaiheessa puoliset etääntyvät toisistaan ja voivat olla riitaisia. Tässä vai-heessa kodissa vallitsee kriisin ilmapiiri. Mikäli eropäätös tehdään, seuraa konkreettisen eron vaihe. Eron kolmannessa vaiheessa, sosiaalisen eron vaiheessa, sosiaaliseen piiriin tulee muu-toksia, kun yhteisten ystävien ja puolison sukulaisten kanssa yhteydenpito vähenee tai loppuu. Eroprosessin käyvät läpi sekä perheen aikuiset että lapset. (Pettilä ja Yli-Marttila, 1999, 42–43.) Fisher (2016, 131–132) puolestaan jaottelee avioeroprosessin viiteen eri vaiheeseen, joiden kautta erosurusta päästään uuteen elämänvaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa yksilön tunteet ovat sekaisin eron takia. Tässä vaiheessa mietitään, mitkä asiat johtivat eroon ja mikä on selitys itselle ja muille erosta. Epävarmuus on osa tätä vaihetta. Toisessa vaiheessa ymmärretään suh-teen päättyminen, mikä synnyttää usein vihan tunteita. Nämä tuntemukset ovat tärkeitä sopeu-tumisprosessin kannalta ja osa elämää. Kun suurimman tunnemyrskyn yli on päässyt, on mah-dollista miettiä anteeksiantamista. Kolmannessa vaiheessa ahdistavat tuntemukset erosta nou-sevat pintaan ja yksilö kamppailee yhteen palaamisen sekä suhteen jatkamisen kanssa. Jotta tästä vaiheesta pääsee yli, on oltava arjen rutineja sekä muutama ihminen, joiden kanssa asioita voi käsitellä. Neljännessä vaiheessa on avioerosta selviydytty ja uuteen tilanteeseen sopeuduttu. Elämänmuutosten hyväksyminen on lähtökohta sopeutumisprosessille. Viidennessä vaiheessa irrottautuminen aiemmasta elämästä ja suhteesta on mahdollista, sillä aikaa on kulunut erosta.

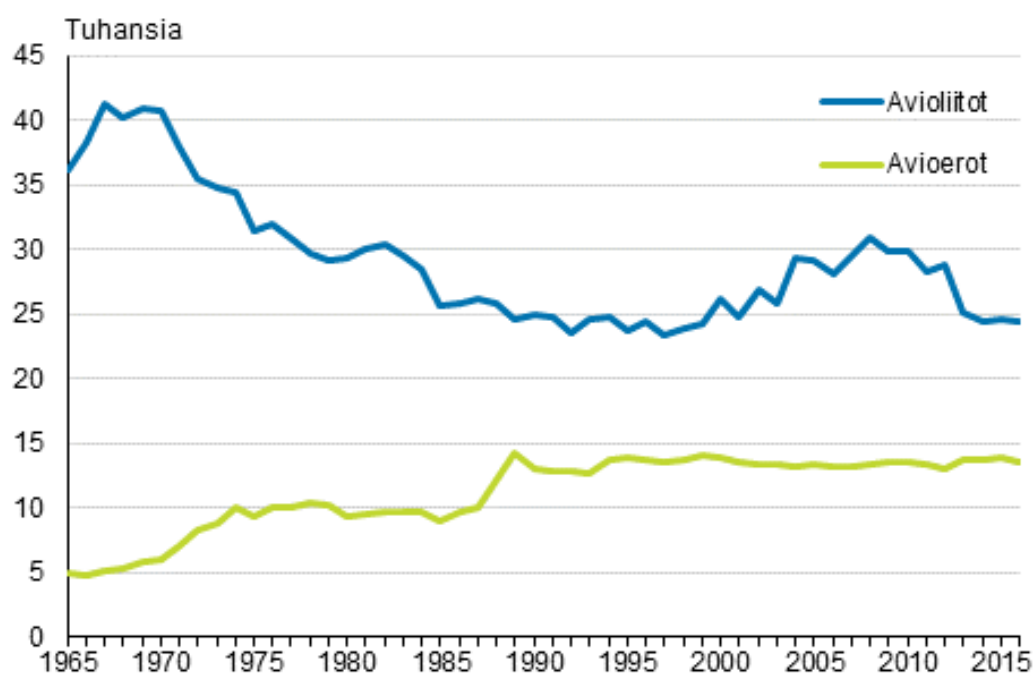
Muuttuneet tilanteet ovat löytäneet paikkansa yksilön elämässä ja uusi elämänvaihe on mahdollinen. (Fisher, 2016, 131–132; Kaulio & Ylitalo, 2007, 144–148.)

Avioeron yleisyys

Suomessa avioeroista alettiin pitää järjestelmällisesti kirjaa 1800-luvun loppupuolella, jolloin avioerot olivat vielä hyvin harvinaisia. 1900-luvun alussa toteutui vuosittain runsaat sata avioeroa. Seuraavina vuosikymmeninä niiden määrä kasvoi vähitellen, mutta sotien aikana ja niiden jälkeen sekä avioliittojen että avioerojen määrä kasvoi voimakkaasti. Kasvu tasaantui 1950-luvulla, mutta 1960-luvulta alkoi taas avioerojen huomattava yleistyminen. 1970-luvun puolivälistä alkaen eroja tapahtui vuosittain noin 10 000. Vuonna 1988 avioerosäännöksiä uusittiin, jonka seurauksena vuosittain erosi jo 14 000 avioparia. Avioerojen määrät tasaantuivat 1990-luvun alkuvuosina. (Koskela, 2012, 11–12; Suomen virallinen tilasto, 2017b, liite 2.) Koskela (2012, 11–12) kirjoittaa vuonna 2012 julkaistussa väitöskirjassaan avioeroja tapahtuvan 2010-luvulla vuosittain noin 13 500. Kuten alla olevasta taulukosta voi nähdä, avioerojen määrä on pysynyt melko samana tultaessa vuoteen 2016 (Suomen virallinen tilasto, 2017b, liite 2; Suomen virallinen tilasto, 2017c, taulukko 2).

Myös avioliittojen määrissä on tapahtunut huomattavia muutoksia viime vuosikymmeninä. Vielä 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa avioliittoja solmittiin vuosittain noin 40 000, kun aivan viime vuosina avioliittoja on solmittu vain noin 25 000 vuosittain. Tämä on nähtävissä taulukossa 2. (Suomen virallinen tilasto, 2017b, liite 2; Suomen virallinen tilasto, 2017c, taulukko 2.) Edellä mainitun muutoksen syyksi nähdään ennen kaikkea avioliittojen yleistyminen ja ikäluokkien pientyminen. Vuonna 2012 esitetyn tulevaisuuden näkymän mukaan joka toinen avioliitto päättyy eroon. (Koskela, 2012, 18.) Neljä vuotta myöhemmin Poijula (2016, 263) toteaa Suomessa olevan tällainen avioerojen yleisyys. Eroperheistä 75 % on lapsiperheitä (Koskela, 2012, 18, 84). Vuonna 2016 avioero kosketti yli 16 000 alle 18-vuotiasta lasta Suomessa (Suomen virallinen tilasto, 2016, liite 1).

Taulukko 2. Siviilisäädyn muutokset 2016 (Suomen virallinen tilasto, 2017c).

3.2 Avioero vanhemman näkökulmasta

Tässä alaluvussa käsitellään avioeroa vanhemman näkökulmasta. Käsittelemme avioeroon johtaneita syitä sekä avioeron merkitystä vanhemman kannalta. Jätämme parisuhteen kehitysvaiheiden merkityksen käsittelemättä, sillä ne on esitelty alaluvussa 2.2. Koska lapsi on tutkielmamme keskiössä, tuomme tässä alaluvussa esiin lisäksi vanhemman toiminnan merkitystä lapsen kannalta. Ensimmäiseksi esitellään avioeroon johtaneita syitä.

Määtän (2002, 19) ja Laineen (2014, 19–50) mukaan avioeron taustalla on erilaisia syitä. Määttä (2002, 20) jakaa avioeron syyt neljään ryhmään, joita ovat eronneiden omat selitykset, yhteiskunnalliset selitykset, yksilölliset avioeron todennäköisyyttä ennustavat ominaisuudet sekä kehityskriisit. Yleisimpiä eronneiden itse esittämiä avioeroon johtaneita syitä ovat uskottomuus, yhteensopimattomat persoonat ja taloudelliset ongelmat (Määttä, 2002, 19–20). Laineen (2014, 27) mukaan pettäminen on nykypäivänä suomalaisten keskuudessa yleisin syy avioeroon. Miehet vaikuttavat olevan naisia uskottomampia, vaikka miehet pitävät uskottomuutta pahimpana yksittäisenä tekona, mitä puoliso voi tehdä (Kaikkonen, 2016, 28–31). Koskela (2012) puolestaan tuo esiin, että nykyään merkittävin avioeroon johtava tekijä on puolisoitten tunnesiteen

väljähtyminen. Hänen mukaansa uskottomuus liittyy kiinteästi puolisoitten tunnesiteiden väljähtymiseen. (Koskela, 2012, 84.) Laine (2014, 19–22) tarkentaa Koskela tuoden esiin, että vanhemmat saattavat kokea vieraantuvansa toisistaan tai kokea läheisyyden puutetta.

Edellä mainittujen syiden lisäksi avioeroon saattoi johtaa rakkauden puute, välinpitämättömyys omalta tai puolison taholta, emotionaaliset ongelmat, tuen puute, seksuaaliset haasteet, kommunikaatiovaikeudet, erilaiset arvot ja elämäntyyli, päihdeongelmat, väkivalta, liiallinen määrällisyys, jatkuva riitely sekä vastuunkantamisen vaikeudet kotitöistä ja lastenhoidosta. Saattaa olla myös, että tahaton lapsettomuus voi johtaa avioeroon. (Laine, 2014, 19–52; Määttä, 2002, 19–21.) Avioeron syynä voi olla liian kiireinen arki sekä kahdenkeskisen ajan ja kiinnostuksen puute. Tällaiset asiat vaikeuttavat avioparin keskinäisen suhteen hoitamista. (Laine, 2014, 19–22.) Myös puolisoitten välisen kommunikaation puutteet haastavat avioliittoa ja sen seurauksena avioero voi tulla toiselle puolisoista yllätyksenä, jos hän ei ole huomannut tai ottanut vakavasti puolison antamia viestejä. (Koskela, 2012, 85). Sukupuolten välillä on havaittavissa eroja syiden painottamisessa. Usein naiset havaitsevat etäännyttämisen aiemmin ja pyrkivät kertomaan tuntemuksistaan puolisolleen (Laine, 2014, 19–22). Määtä (2002, 19–21) mukaan lasten lukumäärä ja avioliiton kesto vaikuttavat vanhempien kuvaamiin eron syihin. Avomaa (2008, 12) toteaa, että avioeroon päädytään yleisimmin 12 avioliittovuoden jälkeen. Laine (2014, 72–73) tarkentaa avioliittojen lyhentyneen 2000-luvusta, sillä aivan viime vuosina avioliitot ovat kestäneet keskimäärin 9,5 vuotta.

Eronneiden itse esittämien syiden lisäksi avioeron taustalla voi vaikuttaa myös yhteiskunnalliset tekijät. Avioerojen yleistymisen myötä eron päättämisen kynnys on madaltunut. Myös muutokset lainsäädännössä ovat vaikuttaneet avioerojen yleistymiseen. (Määttä, 2002, 35–38). Koskelan (2012) ja Määtä (2002) mukaan taloudellisen hyvinvoinnin tavoittelu avioerojen yleistymiseen liittyvänä tekijänä voidaan nähdä olevan muutosta aiempaan. Erityisesti naiset saattavat taloudellisen tilanteensa kohenemisen myötä tavoitella uudenlaista elämää ja sen myötä vaihtaa puolisoa. (Koskela, 2012, 84–85; Määttä, 2002, 21–22.) Kuten aiemmin tuotiin esille, naiset ovat miehiä herkempiä aistimaan avioliiton tunneilmapiiriä. Aiemmin naiset pysyivät emotionaalisesti epätydyttävässä parisuhteessa, mutta nykyään he seuraavat unelmiaan ja eroavat suhteesta, jossa eivät koe elävänsä emotionaalisesti tyydyttävää yhteistä elämää puolison kanssa. (Määttä, 2002, 30.) Lisäksi “elämäntapana minä-projekti” eli yksilökeskeinen itsensä toteuttaminen haastaa nykyajan avioliittoa (Määttä, 2002, 41–45). Koskela (2012, 84) herättelee pohtimaan, “eikö ihmisille enää riitä turvallinen ja vakaa perhe-elämä”, vaan sen sijaan tavoitellaan “elämysavioliittoja”. Myös Avomaa (2008, 12) tuo esiin, että nykypäivänä

avioliitolta odotetaan ikuista rakkautta ja emotionaalisia asioita, mutta arjen totuus saattaa aiheuttaa loppujen lopuksi pettymystä parisuhdetta kohtaan.

Avioeroon päättymiseen saattaa vaikuttaa myös yksilölliset riskitekijät. Yksilöllisiin riskitekijöihin kuuluu nuorena solmittu avioliitto, sillä persoonallisuuden kypsyttämättömyys, taloudelliset haasteet, heikko koulutustaso ja epärealistiset odotukset avioliitolta haastavat yhteiselämää (Kurdek, 1993, 221–224; Määttä, 2002, 45–49). Laine (2014, 25–26) täydentää, että iän myötä ihminen muuttuu, mikä saattaa vaikuttaa vanhempien erilleen kasvamiseen. Mikäli vanhemmilla on lapsia, saattaa se vaikuttaa avioeropäätöksen kypsyttämiseen. Heatonin (1990, 59) mukaan avioeron todennäköisyys on sitä pienempi, mitä enemmän avioparilla on lapsia. Määttä (2002, 23–26, 54) kuitenkin korostaa, että lasten lukumäärää olennaisempaa on, että molemmat vanhemmat osallistuvat arjen tehtäviin. Tämä on merkityksellistä sekä miesten että naisten näkökulmasta (Huston & Vangelisti, 1995; Rogers & White, 1998, 305). Lisänäkökulman yksilöllisiin riskitekijöihin tuo Laine (2014, 97) sekä Larson ja Holman (1994, 229–230), joiden mukaan lapsena koettu vanhempien avioero voi vaikuttaa lapsen myöhempiin parisuhteisiin negatiivisesti ja lisätä eroamisen todennäköisyyttä. Laineen (2014, 41–44) mukaan myös aiempi epäonnistunut parisuhde altistaa avioerolle. Sinkkonen ja Korhonen (2015, 22–23) tuovat esiin lapsuuden kiintymyskokemukset, jotka tuovat oman vaikutuksen ja haasteen parisuhteeseen. Lisäksi parisuhdetta voi horjuttaa elämään kuuluvat vaikeudet kuten työttömyys, taloudelliset huolet, väsymys, sairaudet ja vanhemmuuden haasteet (Pettilä & Yli-Marttila, 1999, 7, 29). Sussman`n (2012, 162) ja Laineen (2014, 50–51) mukaan avioeron taustalla on useimmiten monia syitä.

Avioero merkitsee suuria muutoksia eroavien elämäntavoissa ja ihmissuhteissa. Jälkikäteen ihmiset voivat kokea eron hyvin eri tavoin, yksilöllisesti ja henkilökohtaisesti. (Makkonen, 2005, 59.) Canary, Cupach ja Messman (1995, 120) täydentävät, että jokaisen ihmisen yksilöllisyys vaikuttaa hänen ominaisiin tapoihin reagoida haastaviin tilanteisiin. Laineen (2014, 69) mukaan avioero synnyttää puolisoissa monenlaisia tuntemuksia. Toisista se voi Makkosen (2005, 59) mukaan olla elämänsä merkittävimpiä tapahtumia ja toisista yksi tapahtuma elämässä muiden joukossa. Avioero tarkoittaa rakkauden, läheisyyden ja parisuhteen päättämistä, mikä voi tuntua haastavalta. Mitä enemmän parisuhde on ollut yksilön elämän keskiössä, sitä vaikeampaa suhteen lopettaminen voi olla. Avioero tarkoittaa jonkin uuden alkua ja luopumista merkittävistäkin asioista (Makkonen, 2005, 59–65). Makkonen (2005, 63) korostaa eron olevan vaikea siitä syystä, että toinen puolisoista voi haluta erota toista enemmän.

Koskelan (2012) mukaan avioeron on todettu vaikuttavan monin tavoin puolisoitten fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Eroperheissä erilaiset terveydelliset ongelmat ja psyykkistä elämänlaatua alentavat tekijät ovat yleisempiä kuin toimivissa liitoissa elävillä. Hän tuo esiin, että vanhemmat voivat kokea kasvatuksellisia paineita ja taloudellisia huolia yksinhuoltajuuden seurauksena sekä heidän itsetuntonsa saattaa heikentyä. Kasvatuksellisia paineita sekä taloudellisia huolia on nähtävissä erityisesti naisilla, sillä avioerossa lapset jäävät useimmiten äidille. (Koskela, 2012, 19–20.) Karttunen tuo esiin isien näkökulman, jonka mukaan isät kokevat masennusta sekä lapsen kanssa yhteisen arjen menettämisestä johtuvaa syyllisyyttä, turhautumista, ahdistusta, kaipuuta, surua ja tyhjyyttä (Karttunen, 2010, 70). Duck ja Wood (1995) kuitenkin korostavat tekijöitä, jotka lisäävät isän ja lapsen suhteen onnistumista avioeron jälkeen. Heidän mukaansa positiivisesti isä-lapsi-suhteen säilymiseen vaikuttaa se, että lapsi ja isä asuvat lähellä, lapset ovat pieniä erohetkellä, lapsia on avioliitosta useampia sekä se, että isä ei liian nopeasti etene uuteen suhteeseen. (Duck & Wood, 1995, 86–87.) Eron myötä lapsen molemmille vanhemmille voi siis tulla haasteita elämään. Lapsen kanssa yhteisen arjen ja huoltajuuden menettäminen voi näkyä vanhemmissa stressinä. Haasteita yksinhuoltajan arkeen voi tuoda lisäksi elatusmaksujen maksamatta jättäminen, mikä on Suomessa yleinen ongelma. Elatusmaksujen maksamisesta huolimatta suurimman osan lasten tuomista kustannuksista maksaa vanhempi, jonka luona lapset pääsääntöisesti asuvat. (Koskela, 2012, 19–20.)

Eron jälkeen puoliset saattavat haluta kokeilla uudenlaisia asioita. On myös mahdollista, että puoliset kokevat eron jälkeisen ajan yksinäisenä tai puolestaan menemisen aikana. Jokaisen on mietittävä omaa elämäänsä ja mitä siltä haluaa eron jälkeen. Kun elämä muuttuu, muuttuu myös puolisoitten väliset suhteet sekä vanhemmuus. (Makkonen, 2005, 65–68.) Avioeron jälkeen elämä voi olla rankkaa siellä, missä lapset milloinkin ovat. Laine (2015) kuitenkin muistuttaa, että avioeron myötä vanhemmilla on enemmän omaa aikaa, sillä lapset vuorottelevat usein kahdessa kodissa. Vanhempi voi kokea suurta ikävää ja huolta lasten ollessa toisen vanhemman luona. Tämä saattaa synnyttää myös yksinäisyyden kokemuksia. Uusperhe-elämän myötä vanhemmat eivät pysty vaikuttamaan enää kaikkiin lasten asioihin. (Laine, 2015, 99–102.) Kääriäinen (2008, 91) korostaakin, että vanhemmat saattavat kokea avioeron myötä pelkoa vanhemmuuden menettämisestä, sillä oman lapsen arjessa on joku muu äiti tai isä omaa lasta kasvattamassa. Tärkeää olisi pyrkiä säilyttämään vanhempien välinen keskusteluyhteys, jotta lasta koskevat asiat pystyttäisiin sopimaan. (Laine, 2015, 99–102.)

Laissa on määritelty, että vanhemmilla on vastuu sekä vapaus lasten asioissa avioeron jälkeen. Usein vanhemmat haluavat, että lapsi ei kärsisi avioerosta ja yrittävät tehdä sen mukaisia ratkaisuja lasta koskien. Vanhempien päätöstä hakea avioeroa saattaa siirtää tai joissakin tapauksissa estää juuri tämä pelko lapsen kärsimyksestä. (Makkonen, 2005, 38.) Makkonen (2005, 38) tuo myös esiin, että vanhempi ei itse välttämättä halua asua erossa lapsestaan, eikä tämän vuoksi halua erota, vaikka siihen olisi aihetta. Mikäli kuitenkin päädytään avioeroon, erotilanteessa vanhempien keskinäiset negatiiviset tunteet toisiaan kohtaan saattavat jättää lasten kokemat tunteet varjoon (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 38, 44). Tästä syystä Niemelä ja Kääriäinen (2015) korostavatkin, että vanhemmat eivät saa unohtaa lapsia erotilanteessa ja keskittyä vain oman kriisin käsittelemiseen. Tärkeää on ottaa huomioon lasten hämmennys ja epätietoisuus ja käsitellä eroa yhdessä perheen kesken sekä sitä, miltä lapsesta tuntuu. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 39–40; Pruuki, 2017, 81.) Niemelä ja Kääriäinen (2015) tuovat esiin näkökulman, jonka mukaan vanhempien voi olla vaikeaa hyväksyä lapsissa eron aiheuttamaa vihaa ja pettymystä. Mikäli vanhemmat jättävät lapset huomioimatta, syntyy lapselle helposti omia kuvitelmia tilanteesta ja hän jää yksin omien tunteiden ja kokemusten kanssa. Vanhempien tulisi kertoa eron syy lapsen ikätasolle sopivasti. Vanhemmat eivät saa valehdella lapselle ja kertoa selityksiä, jotka eivät ole totta. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 39–40, 44.) Sinkkonen ja Korhonen (2015, 260) tukevat Niemelän ja Kääriäisen (2015) näkemyksiä painottaen rehellisyyden ja avoimuuden merkitystä lapsen erosta selviytymistä tukevinä tekijöinä.

3.3 Avioero lapsen näkökulmasta

Avioeron vaikutuksia lapseen on alettu tutkia 1960-luvun lopulla (Sinkkonen, 2017, 13). Avioeron on todettu vaikuttavan lapseen yksilöllisesti (Kiianmaa, 2008, 93). Eron vaikutukset voivat olla välittömiä tai ne voivat ilmetä kuukausia tai vuosia avioeron jälkeen (Karttunen, 2010, 70). Sinkkonen ja Korhosen (2015, 28) mukaan eron vaikutukset voivat näkyä saman perheen lapsissa eri tavoin. Karttunen (2010) täsmentää, että jokaisella lapsella on erilainen persoonallisuus, suhteet vanhempiin sekä asema perheessä, mitkä vaikuttavat kokemuksiin erosta. Myös lapsen iällä on merkitystä avioeron vaikutuksiin. (Karttunen, 2010, 80–81, 83.) Erosta selviäminen on lapselle sitä haastavampaa, mitä nuorempi hän on eron tapahtuessa (Pagani, Boulterice, Tremblay & Vitaro, 1997, 773–778). Suomessa erotaan useimmiten lasten ollessa 2 - 4-vuotiaita (Kontula, 2013, 30). Se on riski lasten mielenterveydelle, sillä lapsi tarvitsisi tuossa iässä monien samanaikaisten kehityshaasteiden vuoksi tuekseen turvalliset vanhemmat. Ero-

kriisissä vanhemmat eivät kuitenkaan välttämättä jaksa olla lapselle riittävänä tukena. (Sinkkonen, 2017, 11.) Fisher (2016, 316) täydentää lasten olevan usein vanhempien tukena avioero-kriisissä ja aloittavan oman sopeutumisprosessin vasta, kun vanhempien asiat ovat kunnossa. Karttunen (2010) puolestaan toteaa, että alle viisivuotiailla lapsilla voi olla vahva pelko hylä-tyksi tulemisesta. Pienen lapsen mieltä saattaa vaivata pelko siitä, menettääkö hän vanhemman lisäksi muitakin läheisiään. Murrosikäinen puolestaan saattaa kokea avioeron hyvin vaikeana, sillä ehjän perheen tuki olisi tarpeellinen murrosiän voimakkaiden tuntemusten keskellä. (Karttunen, 2010, 80, 83–84.)

Niemelän ja Kääriäisen (2015, 37) mukaan lapsi saattaa hämmentyä vanhempien erosta, sillä lapsella ei välttämättä ole käsitystä siitä, mitä ero käytännössä tarkoittaa ja miksi vanhemmat haluavat tehdä sellaisen ratkaisun. Taskinen (2002, 13) tuo tähän ehdotuksen, joka helpottaa lapsen ymmärrystä. Sen mukaan lasta auttaa selviytymään tieto siitä, miksi vanhemmat eroavat, milloin eroaminen tapahtuu ja mitä asioita avioero muuttaa. Myös Mäkijärvi (2014, 57) koros-taa, että olisi hyvä, jos vanhemmat pystyvät yhdessä kertomaan lapselle eroaikkeista. Vanhempien ero on usein lapselle raskas ja vaikea kokemus, mutta lapsessa voi myös olla nähtävissä eron aikaansaamia positiivisia merkkejä. Lapsi voi kokea helpotusta eron jälkeen, mikäli vanhemmat ovat riidelleet ja luoneet epävarmuuden tunnetta perhe-elämään. Avioero voi saada tämän kireän perhetilanteen ratkaistua. (Taskinen, 2002, 13.)

Kuten edellä tuotiin esiin, Taskisen (2002) mukaan ero voi olla positiivinen mahdollisuus. Myös Karttunen (2010) esittelee väitöskirjassaan tutkimuksia, joiden mukaan suurimpaan osaan lapsista ero ei vaikuta negatiivisesti. Hän kuitenkin tuo esiin tutkimustulosten ristiriitai-suutta. (Karttunen, 2010, 70.) Taskisen (2002) tavoin Koskela (2012, 19) on sitä mieltä, että avioerolla voi olla lapsen positiivisia vaikutuksia, jos perhe-elämä on ollut riitaisaa tai siihen on liittynyt väkivaltaa. Laine (2014, 97) tarkentaa, että riitaisa perhe-elämä voi haastaa lapsen normaalia henkistä kehitystä. Koskelan (2012, 20) mukaan avioeron kielteisten vaikutusten merkitystä tukee kuitenkin runsas tutkimustieto. Seuraavaksi pääpaino on näissä avioeron ne-gatiivisissa vaikutuksissa lapseen, sillä kirjallisuudessa positiivisia vaikutuksia ei juurikaan ole löydettävissä. Useat tutkimukset tukevat näkemystä siitä, että avioero aiheuttaa lapsessa mo-nenlaisia muutoksia. Eron vaikutukset ja lapsen kokema stressi voivat näkyä erilaisina käytök-sen ja tunne-elämän haasteina. Tämä voi olla myös vanhemmalle rankkaa siksi, että hän näkee ja vastaanottaa lapsen reaktioita sekä muuttunutta käytöstä (Kääriäinen, 2008, 66).

Lapsella voi syntyä voimakkaita tuntemuksia erosta. Hän saattaa olla vihainen omille vanhemmilleen ja voi kokea tulleen hylätyksi. (Kiianmaa, 2005, 13–14.) Aiemmin tutkielmassa tuotiin esiin Karttusen (2010, 80, 83) näkökulma lapsen hylätyksi tulemisen ja läheisten menettämisen pelosta. Kiianmaa (2005, 14) tukee tätä näkökulmaa, sillä hänen mukaansa pelko voi olla vahva tunne osana eron aiheuttamia muutoksia. Lapsi voi tuntea myös kateutta toisia lapsia kohtaan, hämmennystä, epävarmuutta, epäuskoa, surua, raivoa, alakuloisuutta tai syyllisyyttä. Syyllisyyden taustalla voi olla lapsen toive perheen koossa pysymisestä. Lapsi voi tietoisesti tai tiedostamattaan oireilullaan pyrkiä saamaan vanhempansa pysymään yhdessä (Karttunen, 2010, 77, 82; Sinkkonen & Korhonen, 2015, 261). Kiianmaa (2005) tuo tähän lapsen näkökulmaa, jonka mukaan lapsi saattaa tuntea, että erotessaan vanhemmat ajattelevat vain itseään. Lapset saattavat kokea, että vanhemmat eivät eroaisi, jos he ajattelisivat lapsiaan. (Kiianmaa, 2005, 11.) Toisen näkökulman mukaan lapsen käytös saattaa muuttua, sillä johdonmukaisuus elämästä on kadonnut. Muuttuneella käyttäytymisellä lapsi saattaa haluta vanhempiansa huomion. (Sinkkonen, 2017, 24.) Rauhalan (2014) mukaan aiemmin mainitut tunteet voivat purkautua lapsessa jopa pelottavalla tavalla. Toisaalta voi olla myös tilanteita, joissa lapsi ei välttämättä halua näyttää vanhemmilleen omia tuntemuksiaan eroa kohtaan, mutta käyttäytyminen saattaa muuttua kodin ulkopuolella. (Rauhala, 2014, 141.)

Kuten edellä mainittiin, lapsen käytös saattaa muuttua avioeron myötä. Avioero voi näkyä lapsessa uniongelmina, vanhempiin takertumisena, raivokohtauksina tai käytöksenä, jolla lapsi tahallisesti pyrkii ärsyttämään vanhempiaan. (Sinkkonen & Korhonen, 2015, 261.) Joillekin lapsille saattaa tulla yökastelua, tai kiinnostuksen menettämistä aiemmin kiinnostaneisiin asioihin (Rauhala, 2014, 141; Saari, 2003, 267). Myös huolestuminen pienistä asioista, painajaiset, vatsakivut, päänsäryt tai lihassäryt voivat olla lapsen reagointia avioerotilanteeseen (Saari, 2003, 264; Sinkkonen, 2017, 27). Saaren (2003) näkökulma täydentää edellä mainittuja avioeron vaikutuksia, sillä hänen mukaansa traumaattiset kokemukset saattavat näkyä lapsessa esimerkiksi aikaisemmalle kehitysvaiheelle tyypillisenä toimintana. Puhekyky ja motoriset taidot saattavat heikentyä, levottomuus ja keskittymiskyvyn puute voivat heikentää koulunkäyntiä. Lapsella saattaa myös kadota ruokahalu ja fyysinen kehitys hidastua. (Saari, 2003, 264.) Edellä mainitut muutokset voivat näkyä erotilanteen ollessa päällä tai myöhemmin tilanteen tasaannuttua (Rauhala, 2014, 141). Kiianmaa (2005, 13–14) muistuttaa, että sureminen auttaa selviytymään erosta.

Avioero näkyy lapsen elämässä monin tavoin. Perheen rahatilanne saattaa kiristyä, minkä vuoksi on säästettävä menoista. Lapsi joutuu usein myös osallistumaan aiempaa enemmän kotitöiden tekemiseen, sillä perheessä on yksi perheenjäsen vähemmän. (Kiianmaa, 2005, 9.) Sinkkoson ja Korhosen (2015, 260) mukaan avioeron ja yksinhuoltajuuden on todettu olevan riski lapsen sosiaaliselle huono-osaisuudelle sekä mielenterveysongelmille. Amato ja Booth (1996) tuovat esiin, että yksinhuoltajien on todettu kommunikoivan vähemmän lastensa kanssa eron jälkeen. Heidän mukaansa myös lasten tunteiden huomioiminen vähenee. Tutkimuksessa on osoitettu, että yksinhuoltajaäitien kasvatusta on epäohdonmukaisempaa ja heidän on todettu käyttävän kovempia rankaisukeinoja kasvatuksessa kuin kahden vanhemman perheissä. (Amato & Booth, 1996.) Ero on lapselle haasteellinen elämäntilanne, mutta lasta on mahdollista tukea.

Avioeron kokeneen lapsen tukeminen

Sinkkoson ja Korhosen (2015) mukaan lapsen erosta selviämiseen vaikuttavia merkittävimpiä tekijöitä ovat perhe-elämän laatu ennen eroa sekä vanhempien yhteistyökyky eron jälkeen. Tämän lisäksi vanhempien toiminta erotilanteessa vaikuttaa erosta selviämiseen ja uuteen elämäntilanteeseen sopeutumiseen. Tukeakseen ja suojatakseen lasta vanhempien tulisi huomioida lapsi ja käsitellä uutta arkea koskevia ratkaisuja rakentavasti. (Sinkkonen & Korhonen, 2015, 260.) Sinkkoson ja Korhosen (2015) näkemystä tukee Taskinen (2002, 13), jonka mukaan riitaisa ero, syyttely ja syyllistäminen lisäävät lapsen vaikeuksia ja epävarmuutta. Perhe-elämän riitaisuus saattaa etäännyttää lasta vanhemmista jo avioliiton aikana (Karttunen, 2010, 69). Sussman (2012) tarkentaa, että avioerossa kaikkein vaikeinta lapselle on nähdä vanhempiensa riitelyä, keskinäistä halveksimista sekä kuulla heidän puhuvan pahaa toisistaan. Vanhempien vihanpito aiheuttaa lapselle vakavia emotionaalisia ongelmia. (Sussman, 2012, 121.) Näiden pohjalta voidaan nähdä, että itse ero ei ole lapselle suurin riski, vaan lapsen ja vanhempien välinen suhde erotilanteessa ja sen jälkeen. Vanhemmat vaikuttavat omalla toiminnallaan siihen, onko lapsen helppoa vai vaikeaa elää kyseisessä tilanteessa. (Pruuki, 2017, 67.) Taskisen (2002, 13) mukaan se, miten vanhemmat tulevat keskenään toimeen, vaikuttaa paljon enemmän lapsen sopeutumiseen erotilanteessa kuin yhden vanhemman tiivis suhde lapseen.

Luopuminen asioista, jotka ovat olleet osa lapsen elämää, voi tuntua kurjalta. Avioerotilanteessa lapsen tukemiseksi olisi tärkeää saada säilytettyä arjen tutut rutiinit, jotta arjen on mahdollista eheytyä eron jälkeen. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 47.) Wallerstein, Lewis ja Blakes-

lee (2007, 303) korostavat mahdollisimman vähäisten muutosten merkitystä lapsen sopeutumisen ja selviytymisen kannalta perheen uudelleen muodostuessa. Avioeron jälkeen vanhempien tulisi pystyä yhdessä sopimaan lasten arkea koskevista asioista. On ymmärrettävä, että lapsi ei ajattele erotilanteessa samoja asioita ongelmallisiksi kuin vanhemmat, vaan lasta vaivaavat usein pienet arjen asiat. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 47.) Niemelä ja Kääriäinen (2015, 47) korostavat, että lapsi ei voi ymmärtää eron merkitystä omassa elämässään ennen kuin hän elää eron jälkeistä elämää.

Kuten tutkielmassa on jo tuotu esiin, vanhempien tulee ymmärtää, että he voivat omalla käyttäytymisellään ja olemuksellaan aiheuttaa lapselle ahdistavia kokemuksia (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 37). Lapsen turvallisuuden ja jatkuvuuden tunteen vuoksi vanhempien toiminnan tulisi olla johdonmukaista ja ennakoitavissa olevaa (Sinkkonen & Korhonen, 2015, 260). Vanhemman tulisi toimia erotilanteessa lasta ajatellen, jotta lapsi joutuisi kärsimään mahdollisimman vähän avioliiton päättymisestä (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 37). Kiianmaa (2005) tarkentaa tätä, sillä hänen mukaansa vanhemmat myös haluavat, että lapsi ei kärsi erossa. Usein vanhemmat kertovat lapselle eron tuomista positiivisista asioista, jotta ero ei vaikuttaisi lapsen tuntemuksiin negatiivisesti. Vanhempien pitää tuoda selkeästi esiin se tosiasia, että tarkoitus ei ole erota lapsista, vaan puolisoista, eivätkä lapset ole syy eroon. (Kiianmaa, 2005, 12.) Rauhala (2014) korostaa, että lapsille voi myöntää erotilanteen olevan rankka myös vanhemmille. Tämä lisää lasten ymmärrystä ja heidän on helpompi hyväksyä vaikea tilanne puhuttaessa rehellisesti kuin vanhempien esittäessä, että kaikki on ihan hyvin. (Rauhala, 2014, 142.)

Lapsen ja vanhempien välisellä vuorovaikutuksella on merkittävä rooli lapsen kokemaan eroon. Niemelän ja Kääriäisen (2015) mukaan lapsen ja vanhempien välisten vuorovaikutustilanteiden on oltava selkeitä ja tuettava lapsen osallisuutta keskustelussa. Keskustelun ei tulisi perustua vain aikuisten asettamiin kysymyksiin. Kuunteleminen on tärkeä osa selkeää vuorovaikutusta, jotta lapsen vastaukselle annetaan tilaa ja häntä on mahdollista ymmärtää. Aikuisten on hyväksyttävä lapsen ajatukset kunnioittavasti, samalla yrittäen ymmärtää lapsen maailmaa. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 50–54.) Warshak (2012) tuo esille haasteita, joita näihin keskusteluihin voi liittyä. Kun lapsen kanssa yritetään keskustella, saattaa lapsi sulkeutua kuoreensa ja vältellä keskustelua. Lapsi voi toistaa “en tiedä” vastausta kaikkiin hänen tuntemuksiaan tiedusteleviin kysymyksiin, jolloin tarpeelliset keskustelut voivat jäädä käymättä. (Warshak, 2012, 249.) Lisäksi Warshak (2012) tuo esille lapsen toisen mahdollisen toimintatavan. Lapsi saattaa puhua vaikeista asioista “ystävänsä” ongelmina, jolloin aikuisella on mahdollisuus päästä selville lap-

sen syvimmistä tunteista ja huolenaiheista. Aikuisen ei tule suoraa päätä paljastaa tätä kiertoilmaisua, vaan antaa lapsen ilmaista tuntemuksiaan tällä tavalla. Näin aikuinen voi päästä antamaan lapselle myös neuvoja, joiden vastaanottaminen voi muutoin olla lapselle haastavaa. (Warshak, 2012, 249–250.)

Warshak (2012) neuvoo vastahakoisen lapsen kanssa kommunikoivaa aikuista huomioimaan, ettei lapsi sulkeutumisesta huolimatta välttämättä vastusta keskustelua, vaan hän ei vain tunnista tunteitaan tai pysty ilmaisemaan niitä sanoin. Hänen mukaansa lapsi voi kokea epämiellyttävänä, jos aikuinen puhuu lapsen tunteista. Mahdollisena ratkaisukeinona Warshak (2012) esittää, että keskustelun voi aloittaa puhumalla aikuisen omista ajatuksista ja tunteista. Hanka-
lien kysymysten esittäminen varhaisessa vaiheessa keskustelua saattaa tyrehdyttää vuoropuhelun nopeasti. Aikuisen tulee olla tietoinen siitä, että useimmista lapsista tuntuu vaikealta puhua omista huolenaiheista ja peloista. (Warshak, 2012, 249–250.) Pruuki (2017, 81) tukee Warshak'n (2012) näkemystä lapsen tunteiden ilmaisun vaikeudesta ja huomauttaa, että taustalla saattaa olla lapsen halu suojella vanhempaa surulta. Rauhala (2014) korostaa, että aikuisen tulisi olla aidosti kiinnostunut siitä, mitä lapselle oikeasti kuuluu. Näin voitaisiin välttää lapsen vanhempaan kohdistamaa suojelua (Rauhala 2014, 139–141). Vanhemmat eivät saisi torjua lapsen tunteita, vaan heidän tulisi hyväksyä lapsen paha olo. Tunteista puhuminen auttaa jakamaan huolia ja surua. (Pruuki, 2017, 81.)

3.4 Arjen uudelleen rakentaminen avioeron jälkeen

Vanhempien ero vaikuttaa koko perheeseen. Vaikka vanhemmat eroavat, he ovat tärkeitä lapsen elämässä eron jälkeen. Eron myötä vanhemmuussuhde ei katoa, vaikka parisuhde päättyykin. (Beck & Beck-Gernsheim, 1995, 148; Niemelä & Kääriäinen, 2015, 36, 40.) Jokaisen vanhemman tulisi siis muistaa, että lapsi tarvitsee molempia vanhempia (Laine, 2014, 97). Pettilä ja Ylimarttila (1999, 50) korostavatkin, että avioliiton päättyessä alkaa uusien positiivisen näkökulmien etsiminen sekä elämän ja arjen ratkaisujen uudelleen järjestäminen. Voi olla tilanteita, että olisi helpottavaa unohtaa vanha puoliso ja olla tapaamatta häntä, mutta yhteinen lapsi ei mahdollista tätä. Vanhempien on oltava kykeneviä yhteistyöhön erosta huolimatta, jotta lapsi ei kärsi. (Rauhala, 2014, 145; Taskinen, 2002, 15.) Moxnes'n (2003, 145) mukaan se, miten vanhemmat tulevat toimeen ja ymmärtävät lasta avioerotilanteessa ovat merkityksellisiä lapselle.

Avioeron jälkeen toinen vanhemmista muuttaa useimmiten pois yhteisestä kodista. Joskus yhteisestä kodista saattavat kaikki joutua muuttamaan pois. On mahdollista, että osa lapsista jää toiselle vanhemmalle asumaan ja osa lapsista muuttaa toisen vanhemman luo eli lapsi voi elää eri paikassa kuin toinen vanhemmista tai sisaruksista. Usein eron jälkeen lapsella on kaksi kotia. Mahdollisen muuton seurauksena voi vaihtua asuinalue tai paikkakunta, koulu, kaverit ja harrastusmahdollisuudet. Lapsi voi näissä tilanteissa altistua yksinäisyydelle ja kiusatuksi tulemiselle. (Kiianmaa, 2005, 8-9; Sinkkonen & Korhonen, 2015, 261.) Niemelä ja Kääriäinen (2015) tuovat esiin, että vanhempien tulee huolehtia, tukea ja auttaa lasta monissa asioissa, jotta asuminen kahden kodin välillä ei ole lapselle liian raskasta. Olisi hyvä, että lapsen ei tarvitsisi huolehtia kaikista tavaroista asuessa kahdessa kodissa, vaan esimerkiksi vaatteita ja tavaroita olisi molemmissa kodeissa. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 41–42, 48.)

Vanhemmat eivät voi olettaa, että lapsi muistaa yhdessä tehdyt suunnitelmat koskien lapsen arkea. Lapselle voi syntyä huoli siitä, minne milloinkin tulee mennä. Vanhempana on parempi puhua ja toistaa asioita, jotta lapsi varmasti ymmärtää ja välttyy ikäviltä tilanteilta. Lapsen elämää saattaa varjostaa ahdistus siirtyessä vanhemmalta toiselle, sillä hänellä on ikävä vanhempaa, jonka luona ei ole. Tästä syystä olisi hyvä, että vanhemmat asuisivat lähellä toisiaan ja lapsella olisi mahdollista käydä helposti molempien vanhempien luona ilman pitkää matkustamista. Vanhempien tulee hyväksyä lapsen kokema ikävä ja antaa mahdollisuus sen esiin tuomiseksi. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 41–42, 48.) Sinkkonen ja Korhonen (2015) täydentävät Niemelän ja Kääriäisen (2015) näkemyksiä tuomalla esille vuoroasumisen eli vuoroviikoin eri vanhemman luona asumisen riskejä. Heidän mukaansa vuoroviikoin eri vanhemman luona asuminen voi häiritä lapsen psyykkisen kehityksen prosesseja, kuten nukahtamisen harjoittelua ja kaverisuhteiden muodostumista. Erityisen haastavaa vuoroasuminen on alle kolmevuotiailla lapsilla, sillä tässä ikävaiheessa turvallisuutta tuovien mielikuvien ja rutiinien ylläpitämisen kyky ei ole kehittynyt vahvaksi. Pieni lapsi voi kokea vuoroasumisen kuormittavana erojen sarjana, josta seurauksena voi olla ärtyisyyttä, takertumista, keskittymisen ongelmia ja aggressiivisuutta. (Sinkkonen & Korhonen, 2015, 264–265.)

Kiianmaa (2005, 9) tuo esiin näkemyksen siitä, että lapset saattavat kokea vanhempien uudet ystävät ja seurustelukumppanit hämmentävinä, jopa harmillisina. Koskela (2012, 76–77) täydentää tätä näkemystä, sillä hänen mukaansa haasteita uusperhe-elämään voi tuoda myös ristiiriidat suhteessa puolison lapsiin, vaikkakin useimmiten välit puolison lapsiin ovat hyvät. Ritala-Koskinen (2001, 29) lisää, että uusperheessä lapsen suhteet biologisiin vanhempiin, sisaruksiin

ja sukulaisiin voivat saada uudenlaista merkitystä. Kiianmaan (2005) mukaan eläminen uusperheessä on lapselle usein haastavampaa kuin vanhemmalle, joka on tehnyt tilanteeseen johtaneet ratkaisut. Lasten on vain sopeuduttava uusiin tilanteisiin. (Kiianmaa, 2005, 45.) Kaulio ja Ylitalo (2007) korostavat, että uusperheen muodostamisessa on tärkeää se, että aikuiset tuntevat toisensa riittävän hyvin ennen kuin lapset tutustuvat uusiin puolisoihin. Oman vanhemman on hyvä keskustella lasten kanssa uudesta puolisoista ja elämäntilanteesta, jotta lapset pystyvät valmistautumaan uuden isä- tai äitipuolen kohtaamiseen. Lapsi voi kokea menettävänsä oman paikan vanhempansa elämässä, kun uusi puoliso tulee osaksi äidin tai isän elämää. Eroon sopeutuminen vie aikaa, minkä jälkeen lapsi usein haluaa vanhempansa olevan onnellinen ja hyväksyy paremmin uusperheen. (Kaulio & Ylitalo, 2007, 149–150.) Kiianmaa (2005, 46) tukee tätä näkemystä toteamalla, että muutosten tuntuessa alussa haastavilta, voi aika kuitenkin auttaa selviämään erosta ja tottumaan uuteen aikuiseen.

Lapsi on usein huolissaan vanhemmastaan, kun ei näe häntä. On tärkeää keskustella siitä, milloin voi olla yhteyksissä, mitä päivän kulkuun kuuluu sekä vanhempien kyvystä pitää itsestään huolta. Vanhempana on tärkeää muistaa, että lapsen ei kuulu huolehtia vanhempien välisistä asioista. Lapsen ei myöskään tarvitse asettua kummankaan vanhemman puolelle. Vanhempien tehtävänä on tehdä päätökset lapseen ja hänen elämiseensä liittyen, vaikka lapsen toiveet ja mielipiteet tulee huomioida. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 43.) Rauhala (2014) tarkentaa, että lapselle ei saa asettaa liian paljon vastuuta. Lapsi saattaa vaikuttaa hyvin selviytyneeltä erosta, vaikka todellisuudessa vanhempien asettamat liialliset vaatimukset eivät vastaa lapsen ajattelun kehitystasoa. Tästä syystä Rauhala korostaa lapsen suojelemista. (Rauhala, 2014, 139–141.) Lastensuojelu- sekä hallintolain (417/2007, 20§, 86§; 434/2003, 34§) mukaan lapsella on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä hänen pitää saada vaikuttaa päätöksiin, jotka koskevat häntä. Niemelä ja Kääriäinen (2015) tuovat esiin lapsen omanarvontunteen merkityksen erotilanteessa. Se tarkoittaa sitä, että ”tuntee olevansa arvokas itsessään eikä anna kohdella itseään miten tahansa”. Erotilanteessa selviytymistä auttaa se, että lapsi saa vahvistettua omanarvontunnetta. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 46.) Ero voi aiheuttaa luottamuksen tunteen menettämistä. Se voi saada lapsissa aikaan tunteen siitä, että elämässä vallitsee epävarmuus. Lapsen negatiiviset ja kaipaavat tuntemukset ovat positiivinen viesti vanhemmille siitä, että lapsen elämässä on ollut jotain hyvää, joka on vain särkynyt eron vaikutuksesta. Jotta erotilanteesta voi päästä yli, on kaikkien tilanteessa olevien osattava pyytää ja antaa anteeksi. Lapsi tarvitsee tur-

vallista syliä, jossa negatiiviset tunteet hyväksytään ja rakennetaan uutta luottamussuhdetta lapsen kokeman aidon välittämisen ja rakastamisen kautta. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 44–45.)

3.5 Yhteenveto

Avioeron taustalla on erilaisia syitä, jotka voidaan jaotella vanhempien yleisimmin esittämiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin sekä yksilöllisiin riskitekijöihin. Eroaminen vaikuttaa vanhempiin yksilöllisesti, joten se synnyttää jokaisessa omanlaisia avioerokokemuksia. Avioero vaikuttaa myös lapsiin yksilöllisesti. Sopeutuminen eroon voi olla lapselle haasteellista. Erityisesti tietämättömyys eroa kohtaan, turvattomuuden tunne sekä epäjohdonmukainen arki haastaa lapsen sopeutumista avioeroon. Uudessa arjessa lapsella on usein kaksi kotia sekä mahdollinen uusperhe, jotka haastavat lapsen sopeutumista uuteen elämäntilanteeseen. Lapsen avioeroon sopeutumiselle on annettava aikaa. Vanhemmilla ja heidän toiminnallaan on merkittävä rooli lapsen erotilanteessa elämisessä, eroon sopeutumisessa sekä siitä selviytymisessä. Vanhemmat voivat toiminnallaan joko tukea lasta tai haastaa hänen erosta selviytymistään.

4 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Tämän lisäksi käsitellään fenomenologis-hermeneuttista tutkimusotetta, joka on tutkimuksen tutkimusmetodi sekä kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia. Edellä mainittujen lisäksi tuodaan esiin tutkimuksen kulun eri vaiheita ja pohditaan tutkimuksen eettisyyttä sekä luotettavuutta.

4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja menetelmävalinnat

Avioeroa on tutkittu paljon erilaisista näkökulmista. Suurin osa tutkimuksista kohdistuu eron kokeneisiin aikuisiin. Lapsen kannalta avioeroa on tarkasteltu jonkin verran opinnäytetöissä, graduissa ja tutkimuksissa. Näissä aihetta on lähestytty lapsuudessa avioeron kokeneiden nuorten ja aikuisten näkökulmasta. Myös väitöskirjojen aiheet käsittelivät jonkin verran lasta avioerotilanteessa. Valitsimme omaan työhön hieman erilaisen lähtökohdan ja tarkastelimme lapsen kokemaa avioeroa vanhempien kuvaamana. Halusimme jatkaa aiemmasta kandidaatin tutkielman mielenkiintoisesta aiheesta myös tässä pro gradu -tutkielmassa. Kandidaatin tutkielmassa toteutimme kirjallisuuskatsauksen aiheesta ”Lapsi avioerotilanteessa”. Käsittelimme aihetta lapsen, perheen ja koulun näkökulmasta. Kehitimme tätä aihetta soveltuvaksi pro gradu -tutkielmaan. Halusimme kuitenkin säilyttää tutkimuksen keskiössä kandidaatin tutkielman tavoin lapsen.

Tämän laadullisen tutkielman tavoitteena on saada tietoa avioeron vaikutuksista lapseen ja hänen elämäänsä vanhemman kuvailemana. Lähestymme aihetta vanhempien kokemusten kautta tutkien lasta ja hänen uutta arkeansa avioerotilanteessa ja sen jälkeen. Tutkittaessa aihetta vanhempien näkökulmasta, saadaan ymmärrystä avioerotilanteeseen, jossa lapsi elää. Tämän lisäksi saadaan tietoa, miten vanhemmat kuvailevat lapsen kokevan avioeron. Näiden näkökulmien kautta on mahdollista ymmärtää, miten vanhemmat kokevat oman avioeron ja millaisia kokemuksia heillä on avioeron vaikutuksista lapseen. Edellä mainitut asiat antavat tietoa siitä, millaisen tuen vanhemmat kokevat tarpeelliseksi lapselle avioerotilanteessa. Pyrkimyksenä on saada tutkimukseen mukaan yhtä monta miestä ja naista, jotta aineistosta on mahdollista vertailla avioerokokemuksia eri sukupuolten välillä. Aiempi tutkimustieto on tuonut ilmi, että naisten ja miesten välillä on eroja avioerokokemusten suhteen. Kuulemalla kumpaakin sukupuolta saadaan laajempi näkökulma tutkittavasta aiheesta. Tavoitteena on tehdä laadukas ja luotettava tutkielma.

Pro gradu -tutkielma käsittelee eronneiden vanhempien kokemuksia avioerosta sekä sitä, miten he kuvailevat avioeron vaikuttaneen lapseensa. Tutkimuskysymysten avulla pyritään vastaamaan, miten vanhemmat kokevat oman avioeronsa, miten vanhemmat kokevat avioeron vaikuttaneen heidän lapseensa sekä millaista on ollut avioeron jälkeinen uusi arki lapsen elämässä vanhemman kuvaamana.

Tutkimuskysymykset:

Miten vanhemmat kuvaavat omia avioerokokemuksiaan?

Millaisia vaikutuksia vanhemmat kokevat avioerolla olleen heidän lapseensa?

Millaista on ollut avioeron jälkeinen uusi arki lapsen elämässä vanhemman kuvaamana?

4.2 Metodologiset lähtökohdat

Tutkimustyön tavoitteena on pyrkiä löytämään vastaus johonkin ongelmaan. Vastauksesta tulisi olla hyötyä tieteen kehityksessä sekä käytännössä. (Järvinen & Järvinen 2004, 3–5, 8.) Tieteellisen tutkimuksen tulee täyttää tietyt ehdot, joita on Econ (1989) mukaan neljä. Ensinnäkin tutkimuskohde tulee olla määritelty täsmällisesti. Tämän lisäksi tutkimuksen on tuotettava jotain uutta tai tuttua aihetta on lähestyttävä uudesta näkökulmasta. Tutkimuksesta on oltava hyötyä muille ja siitä on löydettävä riittävästi perusteita julkisen keskustelun käymiseksi aiheesta. (Eco, 1989, 43–46.) Vilka (2005) täydentää Econ (1989) näkemystä tuoden esiin viidennen ehdon, joka tieteellisen tutkimuksen tulee täyttää. Hänen mukaansa teoreettisen viitekehyksen hyödyntäminen on välttämätön osa tieteellistä tutkimusta. Lisäksi laadukas tutkimus vaatii hyvän tieteellisen käytännön eli tutkimusetiikan noudattamista. (Vilka, 2005, 20–21.) Tässä pro gradu -tutkielmassa tavoitteena on saada syvempää ymmärrystä avioeron vaikutuksista lapseen erilaisissa tapauksissa ja saada tätä kautta tietoa, jotka kehittävät meitä tutkijoina sekä tulevana kasvattajina. Tutkimus hyödyttää myös vanhempia, sillä tutkimus voi antaa avioeron kokeneille vanhemmille vertaistukea.

Tutkimisessa on alusta loppuun asti keskeisessä roolissa valintojen ja päätösten teko. Tutkijan tekemät valinnat ja päätökset ovat tärkeitä, sillä hyvä tutkimus syntyy huolellisista, yhteenso-pivista valinnoista. Tutkijan tulee valita, mitä aikoo tutkia, minkälaista aineistoa kerätä ja mil-laista lähestymistapaa käyttää. Kaikkein periaatteellisimmat päätökset tehdään tieteenfilosofi-

sella tasolla. Tieteenfilosofisten valintojen lisäksi tutkimuksen alkuvaiheessa tulee asettaa tutkimusongelma, tehdä menetelmävalinnat sekä hankkia teoreettista ymmärrystä tutkimusaiheesta. Yhteneväisten valintojen ja päätösten tekemisessä on syytä pohtia, mitkä menettelyt parhaiten selventävät tutkimusongelmaa. Lisäksi tutkijan tulee perehtyä aiempiin tutkimuksiin ja metodikirjallisuuteen. Tutkimusongelman, aiemman tutkimuksen ja metodikirjallisuuden perusteella tutkija valitsee sellaisen lähestymistavan ja metodin, jota itse pitää pätevimpänä vaihtoehtona. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004, 114–115, 128; Järvinen & Järvinen 2004, 3.)

Tutkimuksella on aina yksi tai useampi tarkoitus. Tarkoitus voidaan luokitella neljään tyyppiin: kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava. Kartoittava tutkimus selvittää, mitä tapahtuu, etsii uusia näkökulmia ja ilmiöitä sekä kehittää hypoteeseja. Selittävä tutkimus etsii usein syy-seuraussuhteita tilanteelle tai ongelmalle. Jos tutkimuksen tarkoitus on kuvaileva, on tavoitteena esittää tarkkoja, keskeisiä ja kiinnostavia kuvauksia henkilöistä, tapahtumista tai tilanteista. Ennustava tutkimus taas nimensä mukaisesti ennustaa jonkin ilmiön seurauksena tapahtumia tai ihmisten toimintoja. Tutkimuksen tarkoitus ohjaa tutkimusstrategian valitsemisessa eli se määrittää, toteutetaanko tutkimus kvalitatiivisena vai kvantitatiivisena tutkimuksena. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004, 128–130.) Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen lähestymistavan ei kuitenkaan tarvitse olla toisiaan poissulkevia, joten molempia voidaan käyttää samassa tutkimuksessa (Vilkkä, 2005, 53–54). Oman tutkimuksemme tarkoitus voidaan nähdä olevan kuvaileva, sillä tavoitteenamme on tuoda esiin keskeisiä avioeroon liittyviä tekijöitä vanhemman kokemuksen ja kuvailun kautta. Tutkimusongelman, aiemman tutkimuksen ja metodikirjallisuuden perusteella valitsimme omaan tutkimukseemme fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusmetodologian.

Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusmetodologia

Tämä Pro gradu- tutkielma on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on selvittää vanhempien kokemuksia siitä, miten avioero on vaikuttanut heidän lapseensa ja uuteen arkeen lapsen elämässä. Tutkimuksessa käytetään fenomenologis-hermeneuttista tutkimusotetta, jonka piiriin laadullinen tutkimus kuuluu. Fenomenologisen tutkimuksen kohteena on ihmisen subjektiivinen kokemus, joka on myös omassa tutkimuksessamme tutkimuskohteena. Fenomenologiassa on kaksi pää tutkimusperinnettä, joita ovat deskriptiivinen ja hermeneuttinen fenomenologia. (Virtanen, 2006, 152–154.) Husserlin (1982, 17) mukaan deskriptiivinen fenomenologia on niin sanottua puhdasta fenomenologiaa, mukaan kaikki tieto perustuu kokemukseen ja kokemus on todellisuuden tutkimuksen ydin. Tämä tutkielma mukailee hermeneuttista fenomenologiaa,

jonka mukaan ilmiön tutkimus on tulkinnallista ja myös tutkijan metodinen työ ymmärretään tulkinnallisesta näkökulmasta (Perttula, 2000, 429).

Fenomenologista metodologiaa noudattaen voidaan ymmärtää ja kuvata tutkimuksen kohteena oleva ilmiö (Metsämuuronen, 2006, 92). Perttula (2000, 429) ja Laine (2018, 30) tarkentavat, että fenomenologiassa empiiristä eli kokemuseräistä kysymystä käsiteltäessä pyritään ymmärtämään ihmisen kokemuksia ja saamaan käsitys siitä, millaisessa todellisuudessa ihmiset elävät ja mitä on heidän arkensa. Perttulan (2008) mukaan ihmisen kokemus on sitä, mitä elämäntilanne hänelle tarkoittaa. Asiat, jotka eivät kuulu ihmisen elämäntilanteeseen ja joihin ihmisellä ei ole suhdetta, eivät merkitse ihmiselle mitään ja siten niistä kumpuavia kokemuksia ei voida myöskään tutkia (Perttula, 2008, 149). Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan fenomenologialla on merkitysteoria. Sen mukaan ihmisen toiminnalla on tietoinen ja tarkoituksenmukainen suunta sekä hänellä on merkityksiä todellisuuden suhteen. Tämän teorian mukaan ihminen on synnynnäisesti yhteisöllinen ja nämä edellä mainitut merkitykset ovat ihmisiä yhdistäviä. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 34.)

Laineen (2018) mukaan hermeneutiikka tarkoittaa ymmärtämistä ja tulkintaa. Hermeneuttinen teoria pyrkii löytämään tulkinnoille yleistettäviä sääntöjä sekä oivaltamaan merkityksiä. Hermeneuttinen ulottuvuus yhdistyy fenomenologiseen tutkimukseen, kun tarvitaan edellä mainittua tulkintaa. Tällä tavoin on mahdollista ymmärtää erilaisia merkityksiä, joita tutkimusaineistosta nousee esiin. (Laine, 2018, 34–35, 38.) Laine (2018) korostaa, että fenomenologinen ja hermeneuttinen tutkimus pyrkii tuomaan kokemuksen merkitykset käsitteelliseen muotoon ja tällä tavoin tuoda jo tunnettu tiedetyksi. Tällaisia asioita ovat itsestään selväksi koetut asiat sekä tottumuksen vaikutuksesta huomaamattomaksi muuttuneet asiat. (Laine, 2018, 34–35.) Sekä hermeneuttisessa että fenomenologisessa ihmiskäsityksessä keskeisinä käsitteinä toimivat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys (Laine, 2018, 29; Kakkori & Huttunen, 2014, 367–368). Heikkinen ja Laine (1997) sekä Perttula (2008) täydentävät tätä näkemystä tuoden esiin, että ne ilmiöt, jotka ovat osa ihmisen elämää, merkitsevät hänelle jotain ja näistä merkityksistä muotoutuvat kokemukset. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus tutkii näitä merkityksiä sekä kokemuksen merkityksiä. (Heikkinen & Laine, 1997, 8–9; Perttula, 2008, 149.)

Kuten edellä on tuotu esiin fenomenologiseen ja hermeneuttiseen filosofiseen suuntaukseen kuuluu olennaisena osana kokemuksen käsite (Tökkäri, 2018, 64). Kokemuksen tutkimus alkaa tutkijan kiinnostuksesta toisten kokemuksiin sekä tiettyyn aihepiiriin. Seuraavaksi tutkimukseen tulee löytää henkilöitä, joilla on kokemuksia tähän aihepiiriin liittyen sekä halukkuutta

kertoa kokemuksistaan. Tutkimuksen tavoitteen huomioimiseksi voidaan esittää myös muita ehtoja tutkimukseen osallistuvien elämäntilanteelle. (Perttula, 2008, 136–137.) Empiirisen kokemuksen tutkimisen edellytys on, että tutkimukseen osallistuvat kuvaavat kokemuksiaan. Kokemusta tutkittaessa ei olla kiinnostuneita tutkittavan käyttämistä ilmaisuista, tavasta elehtiä tai puhua, vaan itse kokemuksesta. Tutkimuksessa on mahdollista käyttää monenlaisia ilmaisutapoja. Näitä voivat olla esimerkiksi puhe, tekstit, piirroksot, valokuvat, eleet ja ilmeet. Tutkimusaineiston keräämisen tapa on oltava sellainen, joka mahdollistaa aineistoon palaamisen. (Perttula, 2008, 137, 140.)

Fenomenologinen ilmiön tutkiminen edellyttää käytettävän metodin huolellista valintaa. Käytettävään metodiin vaikuttaa tutkijan teoreettiset sitoumukset sekä empiirisen ilmiön laatu. Tutkijan tehtävä on muokata fenomenologinen metodi tutkittavaan ilmiöön sopivaksi. (Perttula, 2000, 429.) Virtasen (2006) mukaan fenomenologisen tutkimuksen tekemisessä on keskeistä se, että tutkija vaikuttaisi mahdollisimman vähän tutkittavan esille tuomiin kokemuksiin. Tutkijan esittämien kysymysten tulisi olla mahdollisimman avoimia, jotta tutkittavan omat kokemukset, mielikuvat ja elämykset aiheeseen liittyen pääsevät esiin. Tutkimuksessa tutkijan on tietoisesti erotettava tiedolliset löydökset muusta kokemuksestaan. (Virtanen, 2006, 170, 198–199.)

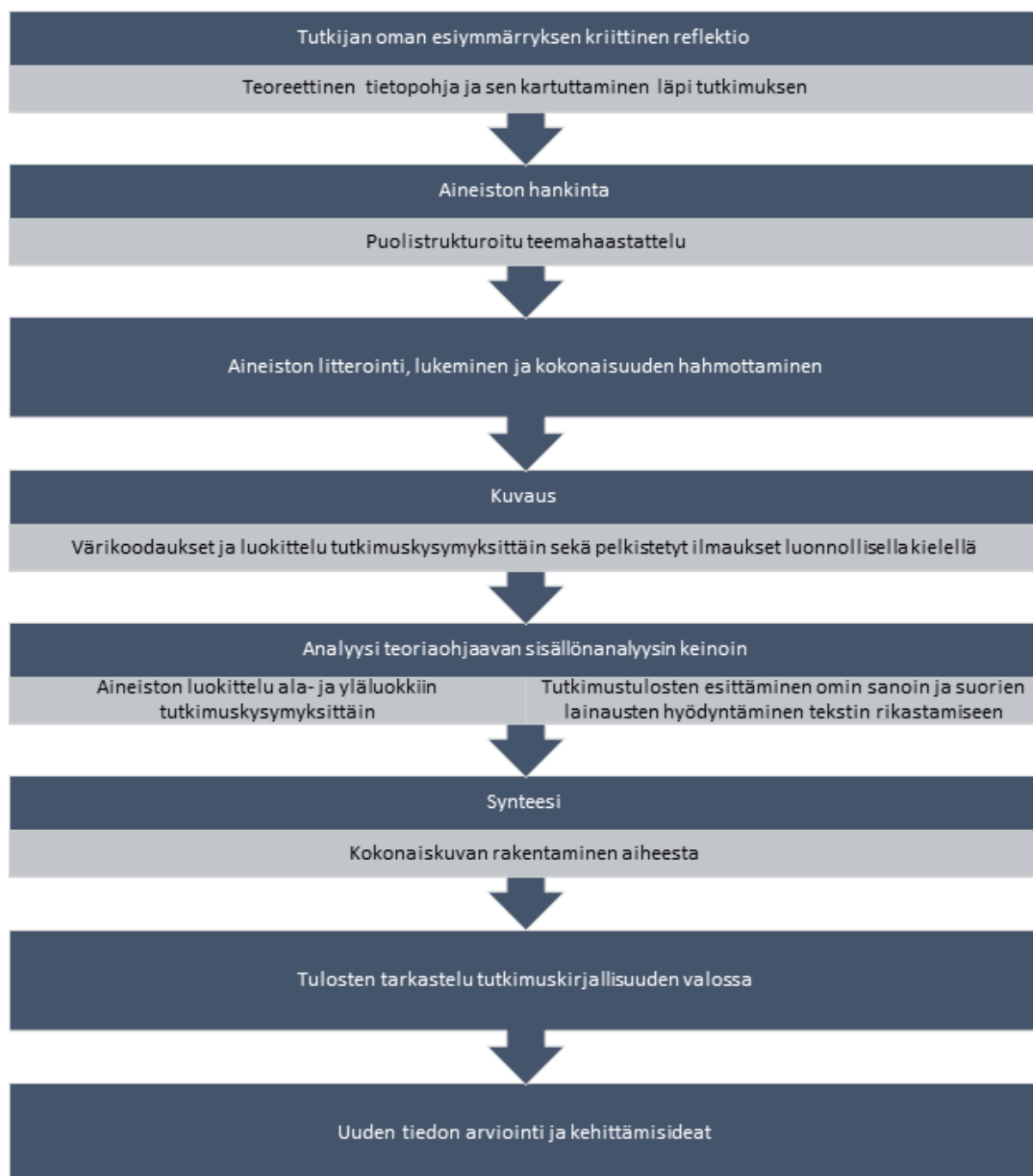
Jo ennen tutkimusta tutkijalla on jonkinlainen oma ymmärrys tutkittavasta aiheesta, jota kutsutaan esiymmärrykseksi. Merkityksiä tutkittaessa aiheen tulee olla tutkijalle jollakin tavalla tuttu, jotta sitä voi ymmärtää ja tulkita paremmin. Tutkijan tulee olla haastattelutilanteessa avoin, jotta voi ymmärtää merkityksiä laajemmin kuin vain oman esiymmärryksensä mukaisesti. Tähän auttaa se, että tutkija on itse tietoinen omista ajattelun lähtökohdista tutkimuksen aihetta kohtaan. (Laine, 2018, 34–35.) Tökkäri (2018, 65) tarkentaa Laineen näkemystä, että vaikka tutkijan kokemukset vaikuttavat tutkimukseen tiedostamatta tai tiedostaen, olisi tärkeää pyrkiä tiedostamaan omat ennako-oletukset ja hyödyntää niitä tutkimuksessa. Laine (2018, 36–37) korostaa, että vaikka tietystä aiheesta olisi tarjolla teoreettisia malleja, ne eivät saisi ohjata tutkimusta tiettyyn suuntaan. Fenomenologiassa aineistonkeruun tulisi olla mahdollisimman avointa ja luonnollista. Haastattelu tulisi käydä keskustelunomaisesti, antaen haastateltavalle tilaa. Tavoitteena fenomenologiselle tutkimukselle on saada tietoon toisen kokemusta, mikä ohjaa esimerkiksi kysymyksen asettelua. (Laine, 2018, 39.)

Kun tutkija alkaa kuvata aineistoa, hänen tulisi tehdä se mahdollisimman alkuperäisesti välttämien omia tulkintoja. Kuvausvaiheessa aineistosta poimitaan tutkimuksen kannalta merkityksellinen

tieto ja jätetään epäolennainen tieto pois. Kuvauksessa voidaan hyödyntää suoria lainauksia. (Laine, 2018, 43.) Jotta tutkimuksesta ei jää mitään olennaista pois, tulisi Laineen (2018) mukaan käyttää paljon aikaa aineiston lukemiseen ja kuuntelemiseen. Kuvauksen jälkeen siirrytään aineiston analyysiin eli merkityskokonaisuuksien rakentamiseen. Nämä kokonaisuudet löytyvät aineistosta, kun se on tarpeeksi tuttua. Aineistosta on mahdollista erotella samankaltaiset merkitykset omiksi kokonaisuuksiksi. (Laine, 2018, 43–45.) Analyysin jälkeen merkityskokonaisuuksista tehdään synteesiä eli näiden kokonaisuuksien yhteys pyritään löytämään. Mikäli haastateltavia on useita, tulee valita, tekeekö jokaiselle haastateltavalle oman kuvauksen, analyysin ja synteesin vai tekeekö saman haastateltavien yhteisistä seikoista. (Laine, 2018, 45–48.) Lopuksi tarkastellaan tuloksia vielä teoreettisen tiedon ja muiden tekemien tutkimusten valossa. Se, miten hyvin, selkeästi ja monipuolisesti tutkimus kuvaa aikaisempaa ilmiötä tutkimuksen toteutuksen jälkeen, kertoo siitä, kuinka onnistunut tutkimus on eli kuinka luotettava se on. (Laine, 2018, 48–49.) Taulukossa (taulukko 3) on esitelty tämän pro gradu- tutkielman eteneminen edellä esitettyjen fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen etenemisen vaiheiden kautta.

Taulukko 3. Tämän fenomenologis-hermeneuttisen pro gradu -tutkielman rakenne.

Kvalitatiivinen tutkimus

Laadullinen tutkimus on laaja käsite, joka pitää sisällään hyvin erilaisia tulkinnallisia tutkimuskäytäntöjä (Metsämuuronen, 2006, 83). Laadullisessa tutkimuksessa pyritään Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 161) mukaan tutkimaan ja kuvaamaan todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Varto (1992) täydentää, että tavoitteena on tutkia ihmisen kuvauksia kokemastaan todellisuudesta. Näin voidaan päästä ymmärrykseen siitä, mitä ihminen

pitää omassa elämässään itselleen merkityksellisenä ja tärkeänä. (Varto, 1992, 23–24.) Laadullisessa tutkimusperinteessä tutkimuksen kohteena siis on ihminen ja hän toimii myös tutkijana (Varto, 2005, 34).

Laadullista tutkimusta tehtäessä on tuotava esille, tutkitaanko kokemuksia vai käsityksiä. Kokemuksen nähdään olevan omakohtainen, kun taas käsitys kertoo lähinnä yhteisön perinteisestä tavasta ajatella. (Laine, 2001, 34.) Kiviniemi (2018, 73–74) korostaa, että laadullisessa tutkimuksessa käytettävät aineistonkeruumenetelmät vievät lähelle tutkittavaa kohdetta. Metsämuuronen (2006, 18) tarkentaa Kiviniemen näkemystä tuoden esiin, että kun tutkimuskohteena on ihminen, on huomioitava, että tutkimustuloksiin vaikuttavat tutkittavan motiivit, tavoitteet, mielikuvat ja asenteet. Alasuutari (2007) muistuttaa, että laadullisen tutkimuksen kohde, ihminen, on aina ainutkertainen, joten tutkimusaineistosta on aina löydettävissä eroavaisuuksia. Tutkijan ei tule keskittyä liikaa tähän moninaisuuteen, jotta tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on mahdollista hahmottaa. (Alasuutari, 2007, 43.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ihminen on siis usein tiedonkeruun väline. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa käytettävä tieto voidaan hankkia keskustelemalla tutkittavien kanssa. Ihminen nähdään tiedonkeruun välineenä myös tutkijan näkökulmasta, sillä tutkija luottaa mitausvälineitä enemmän omiin havaintoihin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2004, 155; Kiviniemi, 2018, 73.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan oma tulkinta, järjestykyky sekä yhdistämis- ja luokitteluvalmiudet ovat keskeisessä asemassa tutkimusprosessissa, joten luotettavien ja toistettavissa olevien johtopäätösten tekemiseksi tutkijan on tärkeää noudattaa yleisesti hyväksyttyjä kvalitatiivisen tutkimuksen tekemisen tapoja (Metsämuuronen, 2006, 17, 82). Tutkijalla on myös oltava tahto toteuttaa tutkimus johdonmukaisesti ajatellen (Perttula, 2008, 136).

Kiviniemi (2018) tuo esiin, että laadullinen tutkimus on prosessi, jonka vaiheet eivät ole tarkasti ennalta suunniteltavissa, vaan eri vaiheet voivat muuttua tutkimuksen edetessä. Myös tutkimusongelma voi täsmentyä tutkimusprosessin aikana. (Kiviniemi, 2018, 73–74.) Kaikessa laadullisessa tutkimuksessa on muistettava, että tutkimuskysymys on keskeinen työkalu aineiston analysoinnissa. Se ohjaa tutkijaa löytämään, rajaamaan ja nostamaan esiin merkitykselliset asiat aineistosta. Analyysiä tehdessään tutkija voi huomata, että tutkimuskysymystä on aiheellista muokata. Tutkimuskysymys voi vaatia esimerkiksi tiivistämistä tai selkiyttämistä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009, 73–75, 125.)

4.3 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tässä laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruumenetelmänä käytetään haastattelua. Se on yksi yleisimmistä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä. Haastattelu eroaa keskustelusta siinä, että haastattelija ohjaa kysymysten asettamisella vastausten antamista (Hirsjärvi, Sajavaara & Remes, 2009, 207). Tuomi ja Sarajärvi (2002) tarkentavat, että haastattelun tarkoituksena on selvittää ihmiseltä kysymällä, mitä hän ajattelee ja miksi hän toimii tietyllä tavalla. Tavoitteena on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 73–75.) Haastattelu on tavoitteellinen aineistonkeruutilanne, joka toteutuu tutkijan aloitteesta. Siinä pyritään rakentamaan keskustelu, jonka kautta tutkija saa tietoa haastateltavalta tutkimuksen aihepiiriin kuuluvista asioista. Haastattelutilanteet yleensä nauhoitetaan. (Eskola, Lähti & Vastamäki, 2018, 28.) Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 204) tuovat esiin, että haastattelutilanteessa suora kielellinen vuorovaikutus antaa mahdollisuuden joustavuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistoa on mahdollista kerätä haastateltava huomioiden sekä aiheen etenemissuuntaa säädellen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 204–205.)

Teemahaastattelussa on valittu etukäteen tiettyjä teemoja sekä niihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä tai tukilista, joiden pohjalta haastattelussa edetään. (Eskola, Lähti & Vastamäki, 2018, 30; Hirsjärvi & Hurme, 2001, 47–48). Tiittula ja Ruusuvuori (2005, 11) täydentävät, että tutkimuksen jokaisessa haastattelussa käytetään samoja teemoja ja aihepiirejä, mutta kysymykset muokkautuvat ja järjestyvät kullekin haastattelulle sopivalla tavalla. Vaikka teemahaastattelussa on nähtävissä strukturointia, voi myös Tuomen ja Sarajärven (2002, 77) ja Eskolan, Lätin ja Vastamäen (2018, 30) mukaan haastattelija itse päättää esittääkö samat kysymykset kaikille haastateltaville sekä missä järjestyksessä ja millaisilla sanamuodoilla ne esittää. Teemahaastattelu pohjautuu Mertonin, Fiskin ja Kendallin (1990) kohdennettuun haastatteluun. Siinä teemahaastattelijan on tiedettävä, että tutkittava on kokenut haastattelun mukaisen teeman, jotta haastattelija voi toteuttaa tällaisen kohdennetun haastattelun. Tutkijan on pitänyt tehdä itselleen selkeäksi tutkimuksen ilmiö, jotta hän pystyy rakentamaan tämän pohjalta haastattelurungon. Edellä mainittujen asioiden pohjalta on mahdollista saada toteutettua kohdennettu haastattelu juuri niihin tutkittavien subjektiivisiin kokemuksiin, joihin tutkija pyrkii. (Merton, Fiske & Kendall, 1990, 3–4.)

Tuomi ja Sarajärvi (2002, 77–78) tuovat esiin, että haastattelun teemojen ja kysymysten tulee pohjautua tutkimuksen viitekehykseen eli aiempaan tietoon tutkittavasta aiheesta. Teemahaastattelussa on tärkeää keskittyä haastateltavan tulkintoihin asioista sekä hänen asioille antamiin

merkityksiin. Tärkeää on myös huomioida merkitysten rakentuminen yksilön ja yhteisön tasolla. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 48.) Käytämme pro gradu -tutkielmamme aineistonkeruun menetelmänä puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelu tukee vastausten saamista asetettuihin tutkimuskysymyksiin, sillä haastattelutilanteessa tutkija voi avoimen keskustelun ja tarkentavien kysymysten kautta päästä syvälle tutkittavan kokemuksiin, mikä onkin fenomenologis-hermeneuttisen metodologian ydin (Tökkäri, 2018, 64; Virtanen, 2006, 170–171). Haastattelu vaatii tutkijalta paljon. Haastattelu on suunniteltava sekä haastattelijan on perehdyttävä omaan rooliinsa haastattelijana. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 206-207.) Foddy (1993) korostaa, että haastattelu voi olla haastateltavalle pelottava tilanne ja haastattelun luotettavuuteen voi vaikuttaa haastateltavan vastaukset, joilla hän pyrkii antamaan suotuisan kuvan itsestään (Foddy, 1993, 118.) Haastattelutilanteessa tulisi siis tavoitella keskustelunomaista ilmapiiriä, jolloin haastattelutilanne olisi luontevampi ja miellyttävämpi. Tällaisessa tilanteessa haastateltava kertoo vapaammin omista kokemuksistaan. (Eskola, Lähti & Vastamäki, 2018, 27–30.)

On huomioitava, että haastateltava kertoo asiat juuri niin kuin haluaa ne itse esittää, eli kyse ei ole objektiivisesta avioeron kuvauksesta. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että haastatteluun osallistuu vain lapsen toinen vanhempi. Näin toisen vanhemman kokemukset ja näkemykset jäävät tutkimuksen ulkopuolelle. Tämän tutkimuksen haastattelurunko oli jaettu neljään eri teemaan, jotka pohjautuivat Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 66) ohjeistukseen mukaisesti tutkimuskysymyksiin:

1. Teema: Avioeron taustatietoja
2. Teema: Vanhempien toiminta avioerotilanteessa ja sen jälkeen
3. Teema: Lapsi ja avioero
4. Teema: Avioero ja uusi arki lapsen elämässä

Ensimmäisessä teemassa halusimme selvittää, millaiset asiat ovat vaikuttaneet avioeron syntyn. Keskityimme käsittelemään avioeroa edeltänyttä parisuhdetta sekä perhe-elämää. Halusimme tietää, onko perhe-elämää eletty sovussa vai riitaisissa oloissa ja millaiset asiat ovat mahdollisesti vaikuttaneet vanhempien väleihin. Toisessa teemassa käsitelimme vanhempien toimintaa avioerotilanteessa. Tavoitteena oli tietää, miten avioerosta on kerrottu lapsille ja mitä avioeron syyksi on mahdollisesti kerrottu. Kolmannessa teemassa keskityimme käsittelemään avioeroa lapsen näkökulmasta. Tarkastelun kohteena oli lapsen reagoiminen eroon sen eri vai-

heissa. Neljäs teema käsitteli uutta arkea lapsen elämässä avioeron jälkeen. Tässä teemassa paneuduttiin avioeron tuomiin muutoksiin niin perhe- kuin asumismuodoissa. Edellä mainitut teemat ovat lähtöisin aiemmin tekemästämme kandidaatin tutkielmasta.

4.4 Kohderyhmän taustatiedot

Aineisto koostuu viiden naisen ja viiden miehen teemahaastatteluista. Haastateltavien parisuhteet olivat kestäneet 10-24 vuotta. Nämä tutkittavat olivat eronneet avioliitosta ja heidän erostaan oli kulunut aikaa 0,5-23 vuotta. He elivät tutkimuksen ajankohtana yhden vanhemman perheissä, etäperheissä tai uusperheissä. Perheiden lapset olivat erohetkellä 3-14-vuotiaita. Yhteensä perheissä oli 24 alle 18-vuotiasta lasta. Alla olevassa taulukossa on esitetty vastaajien parisuhteen kesto, avioerosta kulunut aika sekä lapsen ikä erohetkellä. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Vastaajien taustatiedot.

Vastaaja	Parisuhteen kesto	Avioerosta kulunut aika	Lapsen ikä erohetkellä
M1	15 vuotta	0,5 vuotta	10v. ja 12v.
M2	20 vuotta	4,5 vuotta	9v., 11v. ja 14v.
M3	10 vuotta	6 vuotta	5v. ja 7v.
M4	17 vuotta	4 vuotta	4v. ja 6v.
M5	11 vuotta	23 vuotta	4v. ja 8v.
N1	20 vuotta	6 vuotta	10v., (18v. ja 20v.)
N2	13 vuotta	5 vuotta	3v., 8v. ja 12v.
N3	15 vuotta	7 vuotta	13v.
N4	24 vuotta	13 vuotta	5v., 8v., 10v. ja 12v.
N5	13 vuotta	1,5 vuotta	4v., 8v., 9v. ja 11v.

4.5 Tutkimuksen eteneminen ja aineiston kerääminen

Toteutimme aiemmin vuonna 2018 kandidaatin tutkielman kirjallisuuskatsauksena avioeron vaikutuksista lapseen. Tähän pohjautuen päädyimme tekemään jatkotutkimuksen samasta aihealueesta pro gradu -tutkielman parissa. Alun perin tarkoitus oli tutkia lapsia ja heidän kokemuksiaan avioerosta, mutta selvitettyä tutkimuksen tekemistä lasten parissa, osoittautui se liian

haasteelliseksi toteuttaa. Tästä syystä päädyimme toteuttamaan tutkielman avioeron kokeneiden vanhempien näkökulmasta. Heidän lapsensa olivat alaikäisiä avioerotilanteessa. Vanhempien näkökulmasta tehty tutkimus antaa ymmärrystä avioerotilanteeseen, jossa lapsi elää sekä siihen, miten vanhemmat näkevät lapsen kokevan avioeron. Tämän näkökulman kautta saadaan tietoa, millaista tukea vanhemmat kokevat tarpeelliseksi lapselle avioerotilanteessa.

Tämä Pro gradu -tutkielma on laadullinen tutkimus, jossa hyödynnetään fenomenologis-hermeneuttista tutkimusotetta. Toteutimme työn kvalitatiivisena tutkimuksena, jotta voimme kuvata kokemuksia mahdollisimman tarkasti. Tutkielman taustalla vaikuttaa ja sen alustava viitekehys pohjautuu kandidaatin tutkielmaan, jossa perehdyimme aihealueen kirjallisuuteen. Kandidaatin tutkielmaa tehdessä nousi esiin pro gradu -tutkielman kannalta keskeisiä asioita, jotka toimivat tässä tulevassa gradussa teoreettisena lähtökohtana. Avioeron on nähty vaikuttavan jokaiseen lapseen, mutta sen vaikutukset ovat yksilöllisiä (Kiianmaa, 2008, 92–93). Lapsen näkökulmasta tutkimuksissa korostuvat avioeron kielteiset vaikutukset (Koskela, 2012, 20). Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että avioliiton riittäisyys tai väkivaltaisuus vaikuttavat negatiivisesti lapseen. Tällaisissa tilanteissa avioero voi tuoda lapselle helpotusta. Tämänhetkisen tutkimustiedon mukaan edellä mainittu perhetilanne on usein sellainen, jossa avioero voidaan nähdä positiivisena mahdollisuutena lapsen kannalta. (Koskela, 2012, 19; Taskinen, 2002, 13.) Avioeron jälkeinen uusi arki tuo mukanaan muutoksia, jotka tutkimusten mukaan lapsi saattaa kokea haastavina (Kiianmaa, 2005, 8–9, 45; Niemelä & Kääriäinen, 2015, 41–42, 48; Sinkkonen & Korhonen, 2015, 261, 264–265). Sujuva yhteistyö vanhempien välillä ja harkittu ”uuden elämän” rakentaminen auttavat lapsen sopeutumisessa avioerotilanteeseen (Kaulio & Ylitälo, 2007, 149–150; Pruuki, 2017, 67; Sinkkonen & Korhonen, 2015, 260; Sussman, 2012, 121; Taskinen, 2002, 13). Teoreettinen viitekehys ohjaa pro gradu -tutkielmaa, mutta olemme tutkijoina kuitenkin avoimia ja huomioimme mahdolliset uudet näkemykset ja kokemukset, joita aineistosta nousee esiin. Viitekehysten muodostamisen lisäksi tutustuttiin eri tutkimusmetodeihin ja päädyttiin fenomenologiseen lähestymistapaan.

Tutkimuksen toteutuksesta tehtiin tutkimussuunnitelma. Suunnitelmaan ja alustavaan viitekehukseen perustuen toteutettiin pilottikysely. Tämä aineistonkeruumenetelmä osoittautui liian pinnalliseksi ja mahdolliseksi vaihtoehdoksi kyselylle pohdittiin kirjoitelman kirjoittamista. Kun pilottikirjoitelmalla lähestyttiin avioeron kokeneita ihmisiä, he kieltäytyivät kirjoittamisesta. Näiden kokemusten jälkeen pohdittiin, millä saataisiin kattavia vastauksia tutkimuskysymyksiin ja näin päädyttiin keräämään tämän tutkimuksen aineisto haastattelemalla. Tavoitteena oli saada tehtyä noin kymmenen haastattelua. Tämä tavoite perustuu Metsämuurosen (2006)

suositukseen, jonka mukaan fenomenologisessa tutkimuksessa haastateltavia olisi hyvä olla vähintään kuusi. Näin kokemuksen vaihtelevuudelle annetaan mahdollisuus tulla esiin. (Metsämuurosen, 2006, 171.)

Aineistonkeruu toteutettiin teemahaastatteluna. Haastattelurunko kirjoitettiin aluksi kysymyskysymykseltä, minkä jälkeen sitä muotoiltiin teemahaastattelun tavoin eri teemoihin. Tämän haastattelun teemoiksi muotoutuivat avioeron taustatiedot sekä vanhempien toiminta avioerotilanteessa ja sen jälkeen, lapsi ja avioero sekä avioeron jälkeinen uusi arki lapsen elämässä. Kun haastattelurunko jäsenyi valmiiksi, laitettiin ilmoitus tutkimuksen aiheesta ja haastattelupyyntö nettipalstoille sekä lähestyttiin eronneita ihmisiä tuttavaverkoston kautta. Tutkimukseen etsittiin avioeron kokeneita vanhempia, joiden lapset ovat olleet avioerotilanteessa alaikäisiä. Tämän lisäksi ilmoituksessa (Liite 3) pyydettiin haastateltavaksi sekä miehiä että naisia. Myös mahdollisuudesta suorittaa haastattelut kasvokkain tai sähköisesti mainittiin ilmoituksessa. Näiltä sivustoilta aiheesta kiinnostuneet ja aktiiviset ilmoittautuivat vapaaehtoisiksi haastatteluun. Ilmoittautuneita tuli noin kaksikymmentä, joista suurin osa oli naisia. Emme voineet ottaa mukaan kaikkia ilmoittautuneita, sillä tavoitteenamme oli saada tutkimukseen mukaan myös miehiä. Tämän lisäksi tutkimuksen aineiston keräämiseksi lähestyttiin tuttavien kautta eronneita vanhempia, joista osa kieltäytyi ja osa lähti mukaan tutkimukseen tai vaihtoehtoisesti ehdotti omaan tuttavapiiriin kuuluvaa henkilöä mukaan tutkimukseen.

Kun haastateltavat löytyivät, aloitettiin haastattelut. Aineisto kerättiin kesällä 2018. Haastateltavaksi valikoitui viisi miestä ja viisi naista. Haastattelut toteutettiin haastateltavan kotona tai työpaikalla sekä Oulun yliopistolla. Yksi haastattelu toteutettiin puhelinhaastatteluna. Tämä haastattelutapa koettiin haasteellisena, sillä haastattelutilanteessa tunteet eivät välittyneet yhtä voimakkaasti kuin kasvokkain tehdyssä haastattelussa ja haastateltava jäi näin ollen etäisemmäksi. Myös litterointivaiheessa oli hieman haasteita teknisissä asioissa. Tästä syystä muut haastattelut toteutettiin kasvokkain ja monia haastatteluun ilmoittautuneita jouduttiin rajaamaan pois tutkimuksesta. Haastatteluja sovittaessa koettiin vaikeuksia haastatteluajkojen sopimisessa ja niistä kiinnipitämisessä, minkä vuoksi kaksi haastattelua peruuntui täysin.

Kaikki haastattelut nauhoitettiin sanelimella, jotta ne oli mahdollista litteroida sana sanalta kirjoitettuun muotoon. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 221) korostavat, että on tärkeää tietää ennen litterointia, minkälaisella analyysimenetelmällä aikoo aineiston analysoida. Litteroinnin jälkeen tutustuimme sisällönanalyysiin tutkimuksen analyysimenetelmänä. Päädyimme toteut-

tamaan analyysin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Olisi kuitenkin ollut parempi noudattaa Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 221) sekä Perttulan (2008, 137) ohjeistusta oman analyysimenetelmän sekä tutkimusmetodologian litterointitarkkuuden suhteen. Aineiston analysoinnin toteutimme Tuomen ja Sarajärven (2001, 117–135) ohjeiden mukaisesti. Aineiston analysointi on esitetty alaluvussa 4.6. Aineiston analysoinnin jälkeen tutkielman sisältö hahmoteltiin ja sen pohjalta rakentui lopullinen tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

Kun analyysi oli valmis, aloitettiin tutkimustulosten esittely, joka toteutettiin tutkimuskysymyksittäin. Jokaisen tutkimuskysymyksen alla on teemoja, joiden mukaan tutkimustulosten esittely tapahtui. Kuten Silverman (2001, 287–290) toteaa, tämä ei riitä vielä tutkimusongelman tulkinnaksi tai selitykseksi. Vilka (2005, 131) täydentää, että tässä vaiheessa johtopäätösten tekeminen johtaisi harkitsemattomiin tuloksiin. Viitekehykseen peilaaminen on välttämätöntä laadukkaana ja tutkimuseettisesti tasokkaan työn tuottamiseksi. (Vilka, 2005, 131.) Näin ollen peilasimme omasta tutkimusaineistosta saatuja tuloksia aiempaan teoriaan. Tämän vaiheen myötä saadaan tulkinta tutkimusongelmaan. (Vilka, 2005, 131). Kun tutkimustulokset oli esitelty ja niitä peilattu viitekehykseen, aloitimme johtopäätösten tekemisen. Johtopäätökset esitimme tutkimuskysymyksittäin.

4.6 Aineiston analysointi

Pro gradu -tutkielman aineiston analyysimenetelmänä käytimme sisällönanalyysyä, jota voi käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa (Tuomi & Sarajärvi, 2001, 93). Sen tarkoituksena on tuoda esiin uutta tietoa ja uusia näkemyksiä sekä mahdollisesti tuoda tietoiseksi sellaisia asioita, jotka ovat olleet aiemmin tiedostamattomia. Sisällönanalyysissa tarkastelun kohteena on inhimilliset merkitykset, joita myös me pyrimme aineistosta löytämään. Sen avulla voidaan koota, havainnoida ja analysoida aineistoa systemaattisesti ja mahdollisimman objektiivisesti. Sisällönanalyysin kautta on mahdollista päästä tekemään johtopäätöksiä tutkittavasta aiheesta. (Anttila, 1998; Tuomi & Sarajärvi, 2001, 105.) Sisällönanalyysia voidaan tehdä aineisto- tai teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissa luokittelu pohjautuu tiettyyn teoriaan. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa lähtökohtana on empiirinen aineisto, jonka pohjalta tehdään tulkintaa ja päättelyä. Teoriaohjaavassa on paljon yhteistä aineistolähtöisen sisällönanalyysin kanssa. Ainoa ero on abstrahointivaiheessa se, että teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa aineistoa peilataan teoriaan ja teoreettisiin käsitteisiin. Aineistolähtöisessä analyysissa puolestaan käsitteet muodostuvat empiirisestä aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi,

2001, 99, 111, 115–116.) Tämä aineisto analysoidaan teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, kuitenkin tutkijoiden aiheen esiymmärrys huomioiden koko tutkimusprosessin ajan.

Aineiston analyysia tehdessämme noudatimme yhtä tiettyä ohjeistusta valitsemastamme analyysimetodista analyysin alusta loppuun. Käytimme alusta loppuun työn tukena Tuomen ja Sarajärven (2018, 117–135) esimerkkityötä analyysin etenemisestä. Etenimme analyysissä seura-
ten vaihe vaiheelta esimerkkianalyysiä ja työstimme mallin mukaan omaa aineistoamme. Tämä esimerkkityö auttoi meitä ymmärtämään, miten aineistoa tulee analysoida ja millaisia merkityksiköitä aineistosta nostetaan esiin. Tämän ohjeen käyttämisestä oli siis paljon apua. Tutkimusaineistoa analysoidessamme saimme myös käytännön kokemusta siitä, että ei ole olemassa objektiivista tasoa tutkimuskohteen ymmärtämiseksi vaan laadullisessa tutkimuksessa on mukana tutkijan tulkinta (Virtanen, 2006, 205–206).

Ensimmäinen vaihe

Ensimmäisessä vaiheessa aineisto kuunnellaan huolellisesti läpi ja kirjoitetaan auki sana sanalta (Tuomi & Sarajärvi, 2001, 111). Aluksi kuuntelimme haastattelun useaan kertaan läpi, jotta asiasisältö tuli meille tutuksi. Tämän jälkeen litteroimme haastattelun tekstimuotoon. Litterointivaiheessa haastateltavien henkilöllisyys häivytettiin.

Toinen vaihe

Analyysin toisessa vaiheessa aineisto redusoidaan eli pelkistetään litteroidun haastatteluaineiston pohjalta (Tuomi & Sarajärvi, 2001, 111). Litteroimme Tuomen ja Sarajärven (2001) ohjeistuksen mukaan haastatteluaineiston. Litteroidusta aineistosta etsimme tutkimustehtävän kysymyksiin niitä kuvaavia ilmauksia ja merkitsimme ne värikoodein. Jaottelimme jokaisen haastattelun soveltuvien osien kolmella eri värillä, jotka kukin kuvasi yhtä tutkimuskysymystä. Värikoodatut ilmaukset koottiin yhteen, jokainen väri omaksi tiedostoksi. Tämä tehtiin miehille ja naisille erikseen. Tässä vaiheessa tutkijalla tulee olla tiedossa analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2001, 111–112). Käytämme analyysissämme lauseen osia ja ajatuskokonaisuuksia. Tämän jälkeen redusoimme aineistoa taulukon muotoon. Alla olevassa taulukossa (taulukko 5) on koottu näytteitä aineistosta esiin tulleista ilmauksista. Niistä on muodostettu pelkistettyjä ilmauksia.

Taulukko 5. Näyte aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä pelkistettyihin ilmauksiin.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus
<i>“Se jäi kertomatta, että meillä oli se erotilanne, se oli niin eriskummallinen, että se tosiaan mun mies ilmotti -- että ei, ei tehä mitään, että eletään niinku ei olis mitään tapahtunu -- mutta sitten se, sitä ei niinku lapsille kerrottu.” N1</i>	N1 Lapselle ei kerrottu erosta N1 Isä halusi avioeropäätöksen jälkeen, että ei tehdä mitään ja eletään niinkuin ei mitää olisi tapahtunut
<i>“Ja korostin että se ei oo tytön syy missään vaiheessa ja kyllä mää uskon, että se sen niinkun, ei se ainakaan koskaan puhunu että se jotenki ittiään siitä syyttäs tai jotaki että kyllähän se sen isänsä käytöksen ja ongelmat ja kaikki muun näki” N3</i>	N3 Äiti korosti, ettei ero ole lapsen syy N3 Uskoo, että lapsi ei syytä itseään N3 Lapsi ei tuo esiin, että syyttäisi itseään erosta N3 Lapsi näki isänsä käytöksen ja ongelmat

Kolmas vaihe

Kolmannessa vaiheessa yhdistetään pelkistettyjä ilmauksia ja muodostetaan alaluokkia eli klusteroita (Tuomi & Sarajärvi, 2001, 111). Etsimme aineistosta samaan aihepiiriin liittyviä ilmaisuja ja muodostimme alaluokkia näiden aineistosta nousseiden teemojen perusteella. Ryhmittelimme pelkistetyt ilmaukset alaluokkiin. Alla olevassa taulukossa (taulukko 6) esitetään pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyä. Pelkistetyt ilmaukset on ryhmitelty teemoihin.

Taulukko 6. Näyte aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä alaluokkiin.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p>N3 Äiti korosti, ettei ero ole lapsen syy</p> <p>N3 Uskoo, että lapsi ei syytä itseään</p> <p>N3 Lapsi ei tuo esiin, että syyttäisi itseään erosta</p> <p>N3 Lapsi näki isänsä käytöksen ja ongelmat</p> <p>N2 Eron syyksi äiti kertoi lapsille, että yhdessä eläminen ei suju ja on parempi olla eri asunnoissa</p>	Erosta kerrottiin lapselle
<p>N1 Lapselle ei kerrottu erosta</p> <p>N1 Isä halusi avioeropäätöksen jälkeen, että ei tehdä mitään ja eletään niin kuin ei mitään olisi tapahtunut</p> <p>N4 Lapsille ei ole kauheasti erosta kerrottu, lapset eivät välttämättä tiedä, miksi vanhemmat ovat eronneet</p>	Erosta ei kerrottu lapselle
<p>N5 Lapsilla pettymyksen seassa uutuuden viehätystä ja jännitystä, että uusi koti ja pääsee kylälle</p>	Lapsen positiivisia/neutraaleja tunteita/reagoimista erosta
<p>N4 Vanhin lapsista “nosti siitä (erosta) hirveen metelin” ja “itki suurinpiirtein vuorokauden”</p>	Lapsen haastavia/negatiivisia tunteita/reagoimista erosta

Neljäs vaihe

Neljännessä vaiheessa alaluokat ryhmitellään aineistosta poimituihin mutta teoriaan peilaten muodostettuihin ryhmiin, yläluokkiin. Nämä ovat nähtävissä alla olevassa taulukossa (taulukko 7).

Taulukko 7. Näyte aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä yläluokkiin.

Alaluokka	Yläluokka
Erosta kerrottiin lapselle Erosta ei kerrottu lapselle	Erosta kertominen lapselle
Lapsen haastavia/negatiivisia tuntemuksia/reagoimista erosta Lapsen positiivisia/neutraaleja tuntemuksia/reagoimista erosta Vanhemman näkemys lapsen reagoimiseen (miksi)	Lapsen reagoiminen eroon

Viides vaihe

Aineiston klusteroinnin jälkeen edetään abstrahointiin. Abstrahoinnissa valikoidaan tutkimuksen kannalta keskeinen tieto, jonka perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Myös klusterointi on osa abstrahointiprosessia. (Tuomi & Sarajärvi, 2001, 116.) Perinteisessä teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä viimeisessä klusteroinnin vaiheessa sekä abstrahointivaiheessa empiiristä aineistoa peilataan teoriaan eli tutkimuksen viitekehykseen. Tutkimuksessamme kuitenkin teorian ja aineiston vuoropuhelu on mukana läpi tutkimuksen. Alla olevassa taulukossa (taulukko 8) on koottu teoriaan pohjautuvat yläluokat, joista muodostuu tutkimustamme yhdistävä luokka.

Taulukko 8. Näyte aineiston abstrahoinnissa muodostetusta yhdistävästä luokasta.

Yläluokka/pääloukka	Yhdistävä luokka
Avioeroprosessi Lapsi ja avioero Uusi arki	Vanhempien kokemuksia avioerosta sekä avioeron vaikutuksista lapseen ja hänen uuteen arkeen

Aineiston analyysin yleinen tavoite on saada aineisto tiiviisti ja jäsentyneesti tutkimusongelman vastaavaan muotoon (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2009, 73–74).

4.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tekemisessä on tavoitteena välttää virheiden tekemistä. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida mittaamalla sen reliaabeliutta eli toistettavuutta sekä validiutta eli kykyä vastata tutkittuun asiaan. Mikäli tutkimus saataisiin toistettua uudelleen samoin tuloksin, on tutkimus luotettava. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 231–233; Tuomi & Sarajärvi, 2002, 133–134.) Laadullisissa tutkimuksissa voi kuitenkin olla haastavaa toteuttaa toistettavuutta, mikä onkin yksi syy, jonka vuoksi näiden käsitteiden käyttöä on pyritty välttämään tai korvaamaan. Luotettavuutta arvioitaessa laadullisissa tutkimuksissa tulee siis miettiä, onko tutkimus totta ja luotettavaa, mutta myös tutkijan puolueettomuutta. Usein laadullisissa tutkimuksissa myönnetään, että tutkija vaikuttaa tutkimusasetelmaan ja tuodaan esiin tutkijan puolueettomuusnäkökulma. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 133–134.)

Oma tutkimuksemme toteutettiin fenomenologis-hermeneuttisena tutkimuksena, joten pyrimme läpi tutkimusprosessin noudattamaan fenomenologisen tutkimuksen luotettavuuskriteereitä. Fenomenologisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella monesta näkökulmasta (Virtanen, 2006, 198–199). Perttula (1995, 2008) tuo esiin yhdeksän fenomenologisen tutkimuksen luotettavuuskriteeriä. Ensimmäinen kriteeri on tutkimusprosessin johdonmukaisuus, jolla tarkoitetaan tutkittavan ilmiön, aineistonkeruun ja analysointimenetelmän, teoreettisen lähestymistavan sekä tutkimuksen raportointitavan loogista yhteyttä. Toisen kriteerin mukaan tutkijan on pystyttävä perustelemaan ja tuomaan lukijan tietoon tutkimukselliset valintansa kaikissa prosessin vaiheissa. Kolmannen kriteerin mukaan tutkimusprosessin on edettävä aineiston ehdoilla. Neljäntenä kriteerinä on tutkimuskontekstin huomioiminen eli tutkijan on huomioitava, että tulokset ovat sidonnaisia tutkimustilanteeseen. Tämän vuoksi yksilökohtaisuus tulee säilyttää aineiston analysoinnissa mahdollisimman pitkään. Viidentenä kriteerinä on tiedon laadukkuus ja yleistettävyys. Fenomenologia tutkii yksittäisiä ja ainutlaatuisia kokemuksia ja ilmiöitä, mutta sen kautta saatu tieto voi siitä huolimatta olla yleistettävää ihmisen ajattelun samankaltaisuudesta johtuen. (Perttula, 1995, 102–103; Perttula, 2008, 156.) Kuudennen kriteerin mukaan tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä yhdistämällä perustellusti useita metodeja. Seitsemäs kriteeri suosittaa tekemään tutkijayhteistyötä, mikä lisää tutkimustyön systemaattisuutta. Kahdeksannen kriteerin mukaan tutkijan on tuotava selkeästi esiin, miten on reflektoinut, analysoinut ja raportoinut aihetta. Yhdeksäs kriteeri korostaa tutkijan vastuullisuutta, mikä tutkijan on muistettava läpi tutkimusprosessin. (Perttula, 1995, 103–104.)

Seuraavaksi tarkastelemme oman tutkimuksemme luotettavuutta fenomenologisen tutkimuksen luotettavuuskriteerien valossa. Olemme pyrkineet säilyttämään johdonmukaisuuden läpi tutkimuksen. Tämä on näkynyt tutkittavan ilmiön, tutkimusotteen sekä aineiston keruu- ja raportointitavan valinnoissa sekä perusteluissa valinnoille. Kuten fenomenologisessa tutkimuksessa on tärkeää, pyrimme antamaan tutkimukseen osallistuneille mahdollisuuksia ilmaista itseään ja kokemuksiaan vapaasti ja tutkijoina huomioimme kaikki tutkimustulokset. Tiedostamme kuitenkin sen, että haastattelutilanne on vain pieni hetki, jolloin haastateltavalla on mahdollisuus tuoda esiin kokemuksensa. Haastattellessa huomasimme, että erilaiset voimakkaat tunteet olivat vahvasti esillä läpi haastattelun. Osa koki haastattelutilanteen jännittävänä ja osa puolestaan haastavana tai epämiellyttävänä asiana palata vanhoihin negatiivisia tunteita sisältäneisiin tilanteisiin. Pyrimme etsimään tutkimusaineistosta samankaltaisuuksia sekä miesten ja naisten välisiä eroavaisuuksia avioerokokemuksista. Edellä mainittujen asioiden lisäksi hyödynsimme tutkijayhteistyötä. Omassa laadullisessa tutkimuksessamme todennamme tutkimuksen luotettavuutta esitellen Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 232) mukaisesti lukijalle, mitä tutkimuksessa on tehty ja miten tutkimustuloksiin on päädytty. Tutkimuksessamme olemme esitelleet tutkimustulosten luokittelun perusteet sekä rikastuttaneet tutkimustulosten esittelyä suorilla haastattelulainauksilla kuten Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 233) ohjeistavat. Pyrimme olemaan huolellisia läpi tutkimustyön.

Tutkijoina meillä oli tämän pro gradu -tutkielman aiheesta aikaisempaa tietoa kandidaatin tutkielman tekemisen myötä ja tämä taustatieto oli mukana tutkimuksessa. Näkökulmamme tässä tutkielmassa olivat kuitenkin uudet, eikä näin ollen tarkoituksena ollut testata aiempaa teoriaa. Tutkijoiden esiymmärrys aiheesta vaikutti aineiston lähestymiseen ja tätä kautta sen käsittelemiseen, mutta mieli pidettiin avoimena. Alun perin olisimme halunneet tutkia aihetta lasten keskuudessa, mutta tällaisen herkän aiheen käsittely lasten kanssa vaatisi monien vaativien eettisten kysymysten huomioon ottamista. Avioeron voidaan ajatella kuuluvan ns. lapsuuden herkkätuntoiseen aihepiiriin. Edellä mainituista syistä päädyimme tutkimaan aihetta vanhempien näkökulmasta. Aiheen herkkyydestä johtuen myös vanhempien kokemuksia tutkittaessa on tärkeää, että jo haastattelutilanteessa heille tuodaan esiin pro gradu -tutkielman julkisuus. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 25) suosittelee antamaan haastateltavalle tiedon tutkimuksen julkisuudesta sekä siitä, että hänellä on mahdollisuus lukea analysoitu aineisto ennen sen julkaisemista ja varmistaa, ettei hänen henkilöllisyytensä ole siitä tunnistettavissa. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista. (Christians, 2000, 133–155; Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2009, 25.)

Tähän tutkimukseen haastateltavat löytyivät muutamilta verkkosivuilta haastattelukutsun kautta. Lisäksi osa haastatteluihin osallistuneista saatiin tuttavaverkostojen kautta. Edellä mainittu tapa kerätä haastateltavia vaikuttaa aineistoon, mikä on otettava huomioon pohdittaessa tutkimustuloksia. Tutkimukseen ilmoittautui ihmisiä, jotka olivat kiinnostuneita aihepiiristä tai toimivat erilaisissa yhdistyksissä tai vertaisryhmissä. Tutkimukseen osallistuneiden aktiivisuus vähensi mahdollisesti niiden vanhempien osallistumista, jotka kokivat oman eronsa kielteisellä tavalla tai huonona erona. Osa haastateltavachdokkaista, joita kysyttiin tutkimukseen mukaan, kieltäytyivät vedoten vaikeisiin perhetilanteisiin. Tutkimukseen ei kuitenkaan valikoitunut vain sellaisia tapauksia, joissa avioero olisi tapahtunut ideaalisti, ilman vastoinkäymisiä ja haasteita, vaan ennemminkin sellaisia avioerotapauksia, joissa eron jälkeisessä elämässä haastateltavat useimmiten kokivat enemmän onnistumista kuin epäonnistumista.

Tuttavaverkostojen kautta löytyneiden haastateltavien kanssa on oltava erityisen tarkkana, että kaikki tulokset nousevat tutkittavan esille tuomasta aineistosta eikä tutkijan muusta tiedosta tai kokemuksesta. Tämän luotettavuuteen vaikuttavan seikan huomioimiseksi oli etu, että haastateltava ei ollut toiselle tutkijalle tuttu. Hyödynsimme näin yhtä triangulaation muotoa, tutkijaan liittyvää triangulaatiota, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkijoita on vähintään kaksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 168). Kun kaksi eri tutkijaa tekee tutkimusta yhdessä, heidän molempien aiemmat tiedot ja kokemukset vaikuttavat siihen, kuinka aineistoa analysoidaan (Heikkinen, Huttunen, Niglas & Tynjälä, 2005, 343). Lisäksi on muistettava, että lapsen kokemuksia avioerosta tutkittiin vanhemman kuvaamana, mikä saattaa vaikuttaa lopullisiin tutkimustuloksiin. Vanhempien kokemusten ja kuvailun kautta lapsesta saatuun tietoon vaikuttaa aikuisen oma maailmankuva, elämäntilanne, henkilökohtaiset arvot ja kokemukset (Lämsä, 2009, 93–94). Kuten olemme aiemmin tuoneet esiin, vain toinen vanhemmista osallistui tutkimukseen, mikä voi myös vaikuttaa tutkimustuloksiin. Perttulan (2008, 119) näkemys täydentää edellä mainittua, sillä ihmisen kokemuksille annetut merkitykset ja tulkinnat muuttuvat ajan kuluessa. Näin ollen omassa tutkimuksessa erokokemuksiin voi vaikuttaa se, kauanko haastateltavilla on erosta kulunut aikaa. Halusimme kuitenkin parantaa tutkimuksen luotettavuutta haastattelemalla tutkimuksessamme sekä miehiä että naisia. Tällä tavoin pyrimme saamaan näiden molempien sukupuolien edustajien äänen kuuluviin.

Jotta tutkimukseen saatiin mahdollisimman kattava tutkimusaineisto, kokeilimme haastattelurunkoa pilottitutkimuksella ennen varsinaista aineistonkeruuta. Rakensimme pilottitutkimuksen haastattelurungon kandidaatin tutkielmassa tehdyn viitekehyksen pohjalta, mutta pilottitut-

kimuksen tekeminen paljasti silti haasteita ja puutteita aineiston ja tutkimuskysymysten yhteensovittamisessa. Huomasimme, että tutkittavat ymmärsivät osan kysymyksistä eri tavoin kuin tarkoitimme. Myös Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2009, 231–233) korostavat, että tutkimusmenetelmän tulee olla sellainen, että tutkija ja tutkittava ymmärtävät asiat samalla tavoin. Pilottitutkimuksessa käytimme fenomenologisen tutkimuksen näkökulmasta turhan rajaavia kysymyksiä. Tarkentavia, tutkimuksen kannalta olennaisia kysymyksiä olisi ollut hyvä kysyä, jotta olisimme päässeet vielä syvempään ymmärrykseen haastateltavan kokemuksista. Haastattelua aineistonkeruumenetelmänä käsitellään tarkemmin alaluvussa 4.3. Pilottitutkimuksen toteuttamisen myötä muokkasimme haastattelurungon lopulliseen muotoon.

Melko haasteelliseksi koimme koko analyysin tekemisen. Aiemmin kummallakaan meistä ei ollut kokemusta tällaisesta, joten jouduimme tukeutumaan paljon kirjallisuuteen ja tutustumaan sekä hermeneuttis-fenomenologiseen tutkimuksen tekemiseen että sisällönanalyysiin. Kuitenkin koimme, että etuna tutkimuksen tekemiselle edellä esitetty triangulaatio. Tutkijat tukivat toisiaan läpi tutkimusprosessin ja jatkuva keskusteleminen ja asioiden perusteleminen mieles-tämme vaikutti positiivisesti tutkimuksen luotettavuuteen ja lopputulokseen.

4.8 Yhteenveto

Tutkimuksen päämääränä on selvittää vanhempien kokemuksia avioeron käsittelemisestä perhetasolla. Tähän tavoitteeseen päästään kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin. Tutkimus pohjautuu fenomenologiseen lähestymistapaan, joka on ohjannut tutkimuksen menetelmävalintoja aineistonkeruusta aineiston analysointiin. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla ja analysoitiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tutkimus on tehty noudattaen tutkimuseettisiä periaatteita.

5 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksissa esitellään miesten ja naisten vastaukset erillään. Tällä tavoin voidaan löytää mahdolliset erot miesten ja naisten välillä avioerokokemusten kuvailemisessa. Tuloksissa esitetään vastaajien määrä suhteessa haastateltavien määrään. Joissakin tapauksissa voi haastateltujen määrä vaihdella, sillä kahdessa perheessä on vain yksi lapsi, joten sisarusten välistä vertailua ei voida tehdä. Tämän lisäksi yhdellä haastateltavalla on vain vähän aikaa eropäätöksestä, joten avioeron jälkeisiä muutoksia ei ole mahdollista vielä tarkastella. Kuvioiden yhteydessä ilmoitetaan kohdejoukko sekä heidän lukumääränsä (n=). Tutkimustuloksissa esitellään haastateltavien kokemuksia avioerosta parhaiten kuvaavilla sitaateilla. Sitaatit on merkitty haastateltavien numeroidulla koodilla “M1, M2, M3...” (miehet) tai “N1, N2, N3...” (naiset). Siteeraukset sidotaan tekstikerronnan yhteyteen. Siteerauksista on häivytetty henkilöiden nimet. Tuloksia havainnollistetaan sekä kootaan kuvioin ja taulukoin, kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018, 181) suosittelevat. Tutkimustuloksia esitellään tutkimuskysymys kerrallaan. Kussakin alaluvussa käsitellään yhtä tutkimuskysymystä ja sen teemoja. Tulostulosten yhteydessä saadut empiiriset tulokset liitetään yhteen aiemman tutkimustiedon sekä viitekehyksessä esille tuotujen asioiden kanssa.

5.1 Vanhempien kokema avioero heidän itsensä kuvaamana

Ensimmäinen tutkimuskysymys on “*Miten vanhemmat kuvaavat kokevansa oman avioeron?*”. Tämä tutkimuskysymys jaettiin neljään teemaan. Ensimmäinen teema käsittelee vanhempien kokemuksia avioliitosta ja perhe-elämästä ennen avioeroa. Toinen teema puolestaan käsittelee avioeropäätöksen kypsyä. Kolmannessa teemassa keskitytään vanhempien kokemuksiin avioeron aikaisesta yhteistyöstä ja neljännessä avioeron jälkeiseen yhteistyöhön vanhempien välillä.

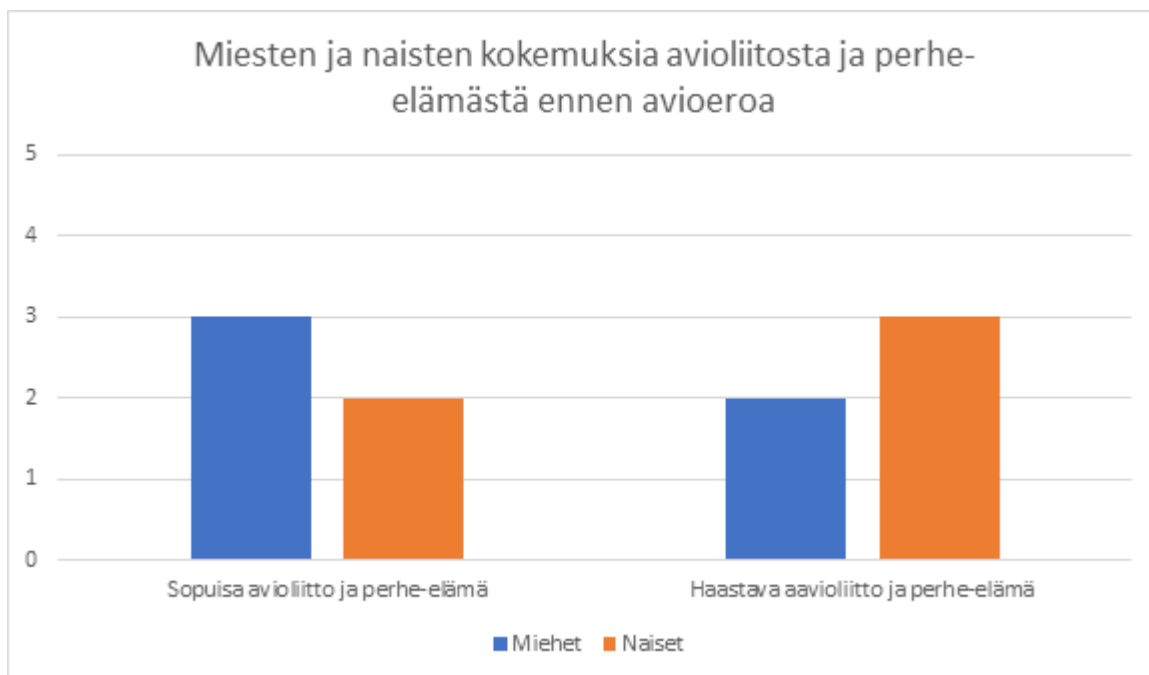
Vanhempien kokemuksia avioliitosta ja perhe-elämästä ennen avioeroa

Sekä miesten että naisten haastatteluissa tuli esiin kahdenlaisia tapauksia avioliitoissa. Toisten avioliitto ja perhe-elämä oli sopuisaa (naiset 2/5, miehet 3/5) ja toisten haastavaa (naiset 3/5, miehet 2/5). Nämä tiedot ovat nähtävissä kuviossa 1. Haastattelussa nousi esiin, että miesten (3/5) sopuisassa avioliitossa perhe-elämä ennen avioeroa oli tiivistä, yhteistä perhe-elämää eikä ongelmia juurikaan ollut. Arki sujui ja vanhemmat tulivat toimeen kavereina. Suurimmassa

osassa naisten (3/5) haastatteluja nousi esiin parisuhteen ongelmat ja haastavuus ennen avioeroa päätymistä. Vain muutama koki parisuhteen suhteellisen ongelmattomaksi (2/5).

“Ennen sitä [avioeroa] minusta meillä on ollut ihan kohtuullisen tiivis tällöinen perhe, perhe tässä ollut ja tuota ei mitään mitään suurempia ongelmia tai pienempiäkään juurikaan.” M1

“Eihän se mitään ruusuilla tanssimista oo, jos niinku eroon päätyy, että tuota, siellä oli hyvin painavia syitä, että minkä takia siihen eroon päädyttiin. Että exällä oli hyvin pahoja päihdeongelmia sekä viinan että lääkkeitten kanssa -- se oli muutenki kykenemätön niinku tavallisen perheen isän rooliin--” N3

Kuvio 1. Miesten ja naisten kokemuksia avioliitosta ja perhe-elämästä ennen avioeroa (n=10).

Haastavassa avioliitossa miehet (2/5) toivat esiin aviopuolisoiden välisen vähäisen keskustelun ja kohtaamisen välttelyn. Miehistä kolme (3/5) koki, että molemmilla oli omat menot eikä juurikaan yhteistä tekemistä. Osa miehistä (2/5) koki, että parisuhteessa riidellään mitättömistä asioista. Ennen avioeroa puoliso saatettiin kokea ärsyttävänä tai erilaiset luonteet nähtiin asioita hankaloittavana tekijänä (2/5). Lähes kaikki miehet (4/5) kokivat, että vanhemmat kasvoivat vähitellen erilleen parisuhteesta ja toisistaan. Naisista puolestaan vain pieni osa (1/5) koki avioeron syyksi erilleen kasvamista. Yksi miehistä (1/5) koki perhe-elämän ongelmaksi liian aika-
taulutetun elämän. Myös yksi naisista (1/5) kuvasi avioeroa edeltäneen ajan “arjen ruuhkavuosi-
siksi”.

“Pikkuhiljaa se alkoi sille kypsyyn se, että ei tästä tuu kyllä mitään.” M2

“-- isä ja äiti oli siellä talossa, mutta siellä ei ollu mittään muuta. Että tuota se oli ehkä siinä meillä sitten se, mikä johti sitten siihen lopputulokseen.” M4

“Meillä oli semmonen, se oli vähän semmonen niinkö kulissi, kulissisuhe että. Näytetään ulospäin, että meillä on hauskaa, mutta ei meillä oikiasti ollu hauskaa. Me tultiin hyvin toimeen sillai niinkö kavereina, mutta siitä niinkö loppu semmonen parisuhehomma loppu ihan täysin.” M4

“-- ei me oikeestaan aamulla sanottu mittään, eikä niinku ei oikeestaan juteltu juurikaan mittään, eikä ruokapöydässä pystyny olleen kahestaan sammaan aikaan. Jompikumpi oli aina yläkerrassa tai alakerrassa jossain muualla, että mahdollisimman vähän näki toisia. Aika paljo riitelyä oli siinä loppuvaiheessa.” M2

“-- Arjessa välillä asiat ei sujunu ja välillä taas suju oikein hyvin et se oli semmosta kaksinaista se mejän elämä. Että molemmat katteli ehkä muualle, mut sitte kuitenkin eli sitä.” M5

Miesten vastauksista poiketen naisten haastatteluissa nousi esiin avioliittoa haastavia tekijöitä kuten päihdeongelmat (1/5), väkivalta (1/5) ja vakavat mielenterveysongelmat (1/5). Osa miehistä (2/5) ja naisista (2/5) toi esiin puolison uskottomuuden. Kolme naisista (3/5) pitivät avioliiton päättymisen syynä puolison epäoikeudenmukaista toimintaa. Muutama nainen (2/5) koki, että joutui kantamaan itse kaiken vastuun perhe-elämästä. Vaikka edellä mainittuja parisuhteen haasteita pyrittiin ja pystyttiin joissakin tapauksissa (3/5) korjaamaan, muodostuivat nämä asiat avioliiton jatkamisen esteeksi. Lisäksi kaksi naisista (2/5) koki avioliittoa haastavana tekijänä hyvin nuorena sitoutumisen. Naisten näkemystä nuorena avioliiton solmimisen riskitekijöistä tukee myös Määttä (2002, 45–49) ja Kurdek (1993, 221–224). Heidän mukaansa iän myötä persoonallisuuden kehittyminen saattaa haastaa avioliittoa. Tämä asia korostui myös näiden kahden naisen kohdalla, jota seuraavat sitaatit tukevat.

“-- käytännössä meillä ei ollu mittään hättää että ei me sillä lailla niinku tapeltu eikä ollu sitä väkivaltaakaan ennää, mutta mulla oli vaan semmonen että ei tämä niinku oo oikiaa tai ei vaan tuntunu hyvältä.” N5

“No varmaan se ratkaseva tekijä oli se, et tuntu, että mulla on neljäs lapsi [mies]... vähän niinku et mulla kolme oli jo, niin neljättä ei tarvittu.” N2

“-- mä olin lasten kanssa ja sitten ex-mies oli vähän niinku sivussa mukana, et tavallaan se vastuu lapsista ja siis kokonaiselämästä oli mulla.” N2

“-- mää olin tosi nuori ku menin naimisiin. Sitä ehkä sitte niinku elämän myötä tajus että minkälaista se elämän pitäis olla ja ehkä sitten niinku sitä kautta lähti hakemaan sitä ommaa tietä --

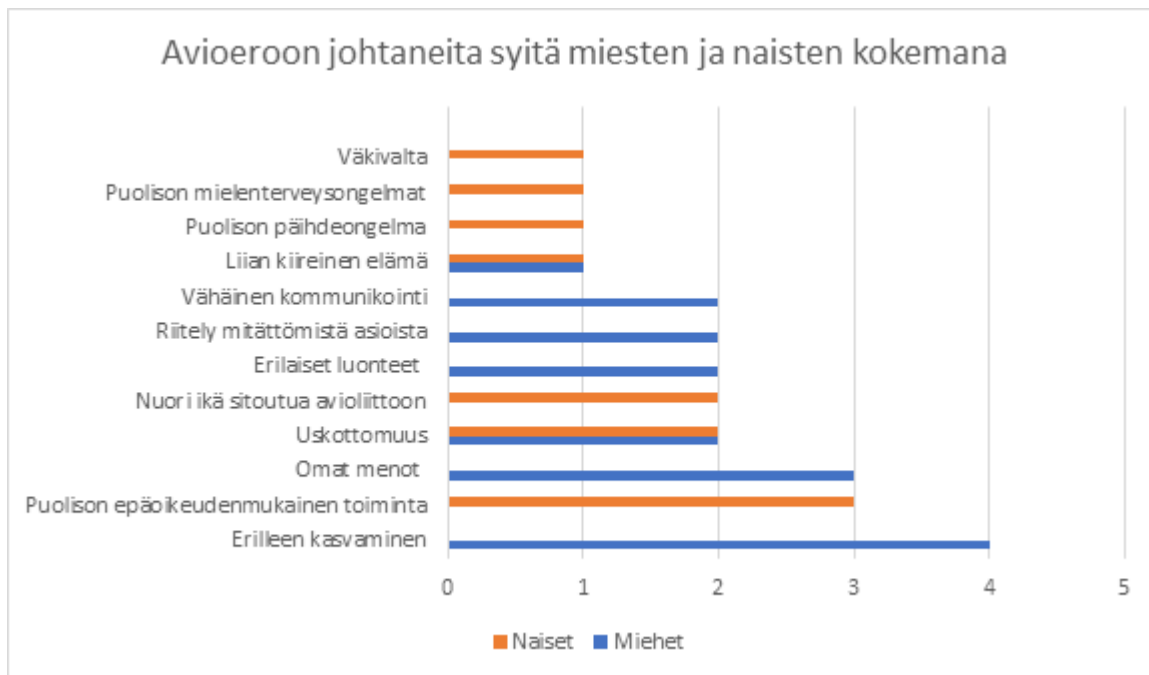
halus olla parempi äiti ja parempi ihminen ite ja sitte että tavallaan lapsillakin helepottas se elämä sitte että ku ei oo semmonen ahistunu mökötysmökkimeininki.” N5

Miehet (2/5) ja naiset (2/5), joiden puolisoilla oli avioliiton ulkopuolinen suhde, kokivat parisuhteessa luottamusongelmia.

“Meillä oli asumusero -- puoli vuotta ja sitte päätettiin palata yhteen, mutta tuota sitte mää en sitä ite sitä luottamusta enää löytäny. -- Hänellä oli toinen mies silloin semmosen puolen vuoden pätkän. Avioliiton ulkopuolinen suhde oli siis.” M3

“Tota sehän se oli kaikista rankinta tietysti, että toinen sitte sano, sää vaan kuvittelet ja sää oot mustasukkanen ja vainoharhanen ja vaikka mitä. Mutta sitte ku se tuli asia [salasuhde] ilmi, että me erotaan ja se on se syy miks erotaan nii se oli toisaalta hirvee helpotus, että en mää ookkaa hullu ja vainoharhanen.” N4

Kuten edellä on esitetty, avioeroa edeltänyt perhe-elämä saatettiin kokea joko sopuisana tai haastavana. Määttä (2002, 19) toteaa sukupuolten välillä olevan havaittavissa eroja avioeron syyiden painottamisessa. Tutkimuksessamme selvisi, että erityisesti naiset kokivat avioeron syyksi jonkin konkreettisen ongelman. Miehet puolestaan kokivat eron syyksi vanhempien erkaantumisen keskenään sekä välien kiristymisen. Viitekehyksen mukaan eri avioerotapausten taustalla voi olla erilaisia syitä ja harvoin eron takana on vain yksi tietty syy. (Laine, 2014, 50–51; Määttä, 2002, 19). Laine (2014, 27) tuo esiin, että pettäminen on Suomessa yleisin syy avioeroon. Myös monen (4/10) tutkimukseen osallistuneen kohdalla, uskottomuus oli yksi syy avioliiton päättymiseen. Edellä mainittuja eron syitä on löydettävissä kokoavasti myös teoreettisessa viitekehyksestä alaluvussa 3.2. Aineistosta esiin tulleet avioeroon johtaneet syyt ja niiden toistuvuus on esitelty oheisessa kuviossa (Kuvio 2). Kuten viitekehys tuo esiin, avioeron taustalla on useita syitä, mikä näkyy myös alla olevassa kuviossa.

Kuvio 2. Avioeroon johtaneita syitä miesten ja naisten kokemana (n=10).

Avioeropäätöksen kypsyminen

Kolme miehistä (3/5) toi esiin, että avioeropäätökseen ei päädytty hetkessä ja parisuhteen pelastamiseksi pyrittiin tekemään töitä esimerkiksi käymällä parisuhdeterapiassa ja “pitämällä parisuhdetta pinnalla”. Yksi nainen (1/5) puolestaan pohti, tuliko suhteesta lähdettyä liian “kevyin perustein”.

“-- mää sitte pikkuhiljaa sannoin sitte, että meidän pitäis kyllä apua saada, mutta kuulemma ei meillä ollu mittään vikkaa, se oli vaa minun päässä se.” M2

“-- jos ois sitä intua ja malttia löytyny niin varmasti ois saanu sillä lailla, että tilanne ei ollu sillä lailla huono, että sen ois varmasti saanu kuntoon, mutta sitä oli jotenki niin väsyny siihen ja... halus jo että tapahtuu muutoksia, että sitä ei jaksanu enää oottaa että... oli vähän niinku semmonen luovuttamisen meininki itellä ollu pitkään.” N5

Lähes kaikkien miesten (4/5) mukaan lopulliseen eropäätökseen päädyttiin heidän toimesta, vaikka puoliso on tuonut puheissaan esiin tyytymättömyyttä parisuhteeseen. Haastateltavien parisuhteista kuudessa (6/10) ilmeni, että nainen oli nostanut esiin parisuhteen epäkohtia, mutta siitä huolimatta mies teki lopullisen eropäätöksen. Kaikkiaan seitsemän (7/10) vanhempaa totesi miehen tehneen lopullisen eropäätöksen. Edellä mainitut asiat on nähtävissä kuviossa 3. Toisaalta moni miehistä (3/5) olisi halunnut pitää avioliiton kasassa joko lasten, kodin tai velan

vuoksi. Myös ajatus avioliiton ikuisuudesta piti osaa miehistä (2/5) suhteessa. Myös naisten (3/5) keskuudessa korostui ajatus perheen ehjänä pitämisestä lasten vuoksi. Osa naisista (3/5) teki itse eropäätöksen ja osalle (2/5) ero tuli yllätyksenä. Kaksi naista (2/5) kokivat, että avioliiton aikainen elämä ei vastaa heidän arvojaan, minkä pohjalta he tekivät avioeropäätöksen. Miehet (2/5), jotka ovat itse olleet avioeroperheen lapsia, pitivät avioeroa ratkaisuna muiden ratkaisujen joukossa.

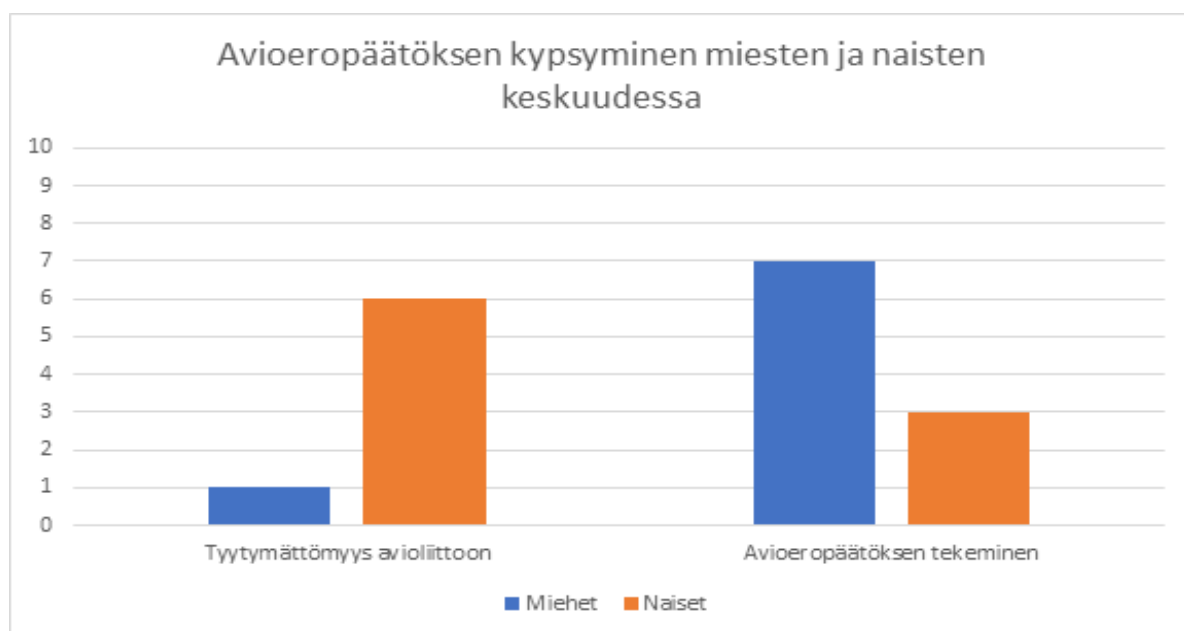
“Kuitenki idealistinen ajatus on, että kun naimisiin mennään nii ei ihan hevillä erota.” M5

“Ei se nyt oo se helepoin ratkasu [avioero], mutta on ratkasu kuitenkin --” M4

“-- halus koittaa jotenki viimeeseen asti että jos tästä vielä jotenki sais semmosen ehyen perheen. Aattelin jossain vaiheessa, että mää ootan siihen asti että se [lapsi] muuttaa kotua pois ja, mutta tuota sitte jossai vaiheessa tuli semmonen että niin että eihän mullakaan oo kun tää yks elämä.” N3

“-- en ois toivonu eroa siinä vaiheessa näin ku aattelee lasten kannalta, että vaikka mää nautin siitä elämästä sen jälkehen tosi paljon, niin mää oisin kuitenkin ollu valmis siihen että mää oisin jaksanu oottaa useampia vuosia, että lapset oli vanhempia ja sitten vasta se ero ois tehty.” M5

“-- tavallaan mää tiesin, että miehellä on toinen [avioliiton ulkopuolinen suhde 5 vuotta], mutta tota, mutta sitte kuitenkin se, että me oikeesti erotaan nii se oli yllätys..” N4

Kuvio 3. Avioeropäätöksen kypsyminen ja tekeminen miesten ja naisten keskuudessa huomioiden haastateltavat ja heidän puolisonsa (n=10).

Sekä tässä tutkimuksessa että aiemmassa tutkimustiedossa tuodaan esiin, avioeropäätöksen tekeminen voi olla vaikea päätös. Toisista se voi Makkosen (2005, 59) mukaan olla elämänsä merkittävimpiä tapahtumia ja toisista yksi tapahtuma elämässä muiden joukossa. Tutkimuksessa ja viitekehyksessä tulee esiin, että itse lapsena avioeron kokeneet vanhemmat pitävät avioeroa haastateltavan sanoja lainaten “ratkaisuna muiden joukossa” (Laine 2014, 97; Larson & Holman, 1994, 229–230). Ero päätöksen tekemistä pitkitti puolisoitten eriävät näkemykset eron tarpeellisuudesta. Myös Makkonen (2005, 63) korostaa tämän haastavan avioeroa. Tutkimuksessa joissakin tapauksissa avioeroa lykkäsi lapset, sillä vanhemmat halusivat säilyttää lapselle eheän perhe-elämän. Viitekehys tukee tätä näkemystä, mutta se tuo myös esiin näkökulman, jonka mukaan vanhempi ei välttämättä ole valmis olemaan erossa lapsestaan eikä tämän vuoksi halua erota. (Makkonen, 2005, 38.)

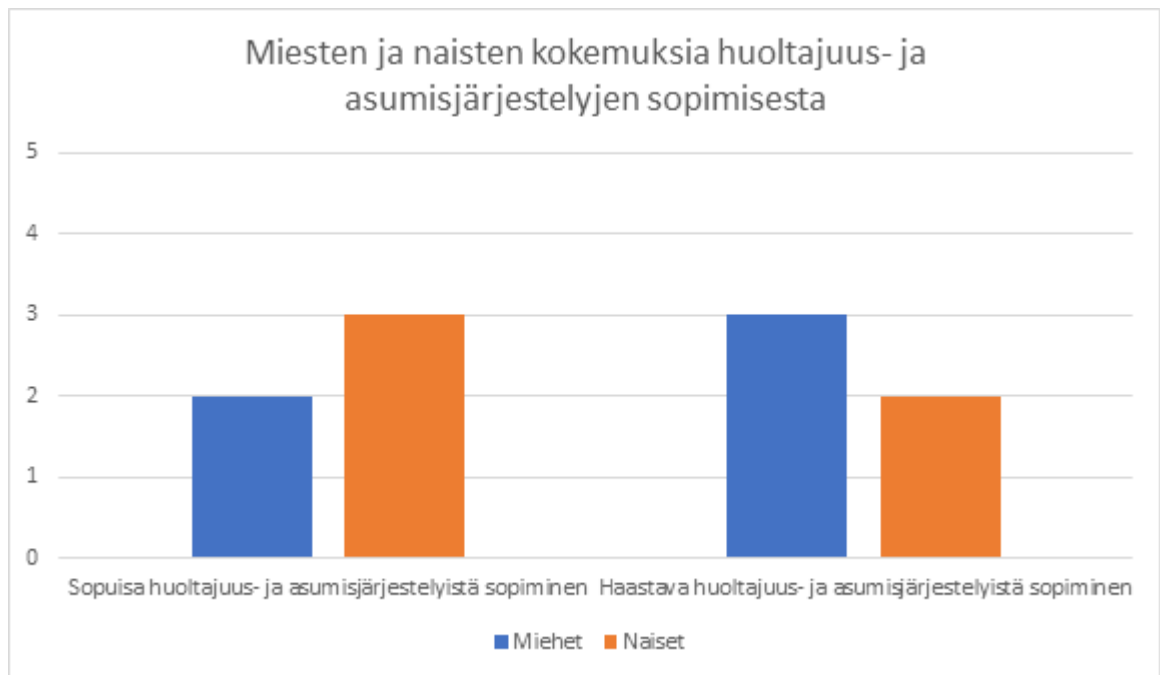
Vanhempien kokemuksia vanhempien välisestä yhteistyöstä avioeron aikana

Vanhempien välisestä yhteistyön sujuvuudesta on jakautuneita kokemuksia. Osa miehistä (2/5) ja naisista (3/5) koki huoltajuus- ja asumisjärjestelyistä sopimisen sujuvana. Puolestaan haastavana näistä lasten asioista sopimista piti suuri osa miehistä (3/5) ja osa naisista (2/5), sillä riidat ja erimielisyydet vaikeuttivat vanhempien välistä yhteistyötä. Miehet, jotka kokivat yhteistyön haastavana, olivat tekemisissä ex-puolison kanssa vain pakollisissa lasten asioissa. Naisista osa (2/5) koki kaiken yhteistyön entisen puolison kanssa erittäin haastavaksi johtuen keskusteluyhteyden puuttumisesta, näkemyseroista sekä pinnalla olevista tunteista. Haastatteluissa tuli esiin myös tapaus, jossa puolison toiminta eron estämiseksi oli yhteistyötä hankaloittavaa. Tärkeää kuitenkin olisi säilyttää viitekehysten mukaan vanhempien välinen keskusteluyhteys, jotta lapsia koskevat asiat pystyttäisiin sopimaan (Laine, 2015, 99–102). Nämä tiedot ovat nähtävissä alla olevassa kuviossa (kuvio 4).

“Joo se on luultavasti aika vaikia päästä lasten äidin kans yhteisymmärrykseen, miksi lasten pitäis päästä jollekki, esimerkiksi terapiaan.” M3

“--yritti sitte tehä kaikkesa että se ois mulle jotenki hankalampaa ja mää sitte sanosin, että ei sittekää, ollaan sitteki yhdessä--” N3

“No meillä oikeastaan se ero, ero oli sillä tavalla niinku huono ero minun mielestä, että siinä me ei pystytty oikein sitte keskustelemaan eron aikana asioista. -- No oli se oikeastaan riitelyä... tai se oli semmosta niinku... siinä oli omat tunteet niin päällä ja ei siinä pystynyt oikein semmoseen [rakentavaan yhteistyöhön]...” N1

Kuvio 4. Miesten ja naisten kokemuksia huoltajuus- ja asumisjärjestelyjen sopimisesta (n=10).

Vanhempien kokemuksia vanhempien välisestä yhteistyöstä avioeron jälkeen

Miesten keskuudessa (2/5) oli nähtävissä tilanteita, joissa sujuvasta avioeron jälkeisestä yhteistyöstä huolimatta ajan kuluessa tilanteet muuttuivat haastavammaksi. Myös Makkonen (2005, 65-68) tuo esiin, että elämän muuttuessa muuttuu myös puolisoitten väliset suhteet sekä vanhemmuus. Osalla perheistä (4/10) avioeron aikaan alkaneet vanhempien välisen yhteistyön haasteet jatkuivat pitkälle eron jälkeiseen elämään. Avioeron jälkeen haasteita tuli huoltajuus- ja asumisjärjestelyistä sekä elatusmaksuista sopimisessa, uusista puolisoista ja lasten tuen tarpeen huomioimisesta. Avioeron jälkeen suurin osa vanhemmista (8/10) vähensi yhteistyötä ex-puolison kanssa. Lähes kaikki haastateltavat (8/10) olivat samoilla linjoilla ex-puolison kanssa lasta koskevissa kasvatuskysymyksissä. Suuri osa miehistä (3/5) koki yhteistyön ja vanhempien välit toimiviksi. Myös suuri osa naisista (3/5) koki, että huoltajuus- ja asumisjärjestelyistä on pystytty sopimaan sujuvasti vielä avioeron jälkeenkin. Nämä naiset kokivat myös muun yhteistyön sujuvan moitteettomasti. Aiemmasta tutkimustiedosta poiketen oma tutkimus toi esiin, että vanhempien välinen yhteistyö on joissakin tapauksissa (2/10) muuttunut positiiviseen suuntaan heti avioeron jälkeen.

“--se oli aika jännä, koska mejän yhteistyö ei oo varmaan koskaan toiminu niin hyvin yhdessä ollessa ku mitä nytten ku ollaan erottu.” N5

“ne [elatusmaksut] on ollu aika korkiat mun mielestä. Aika vähän aikaa sitte pyrin, vuosi sittenki, saamaan pienemmäksi, mutta ei se onnistunu.” M2

5.2 Vanhempien kokemuksia avioeron vaikutuksista lapseen

Toinen tutkimuskysymys on *“Millaisia vaikutuksia vanhemmat kokevat avioerolla olleen heidän lapseensa?”* Tämä tutkimuskysymys jaettiin kuuteen teemaan. Ensimmäinen teema käsittelee lapsen kokemaa perhe-elämää ennen avioeroa. Toisessa teemassa keskitytään siihen, miten lapselle kerrottiin avioerosta. Kolmannessa teemassa esitellään lapsen reagoimista avioeroon ja avioeron vaikutuksia lapseen. Neljännessä teemassa paneudutaan lapsen tapaan käsitellä avioeroa ja viidennessä lapsen tukemiseen erotilanteessa. Viimeiseksi käsitellään vanhemman kokemuksia avioeron vaikutuksista lapseen, kun avioerosta on kulunut aikaa.

Vanhemman kokemuksia lapsen kokemasta perhe-elämästä ennen eroa

Sekä miesten että naisten (2/10) kokemuksissa nousi esiin, että lapset välttelivät vanhempien riitelyn kuulemista poistumalla paikalta. Vaikka vanhemmat yrittivät suojella lapsia riitelyltä, osassa perheistä (4/10) lapset joutuivat kuulemaan asioita, joita heidän ei tarvitsisi kuulla.

“Lapset kärsi enemmän varsinkin silloin avioliiton loppuvaiheessa siitä, että me oltiin yhdessä ku se, että me erottiin.” M3

“Varmasti niilläki helepotti se rauha ja elämä, ei vanhemmat siinä koko ajan riitele ja ei tarte varoa sitä.” M2

“Ja tietenkin yritti olla sillain ei nii hirveesti rielly niitten läsnäollessa, mutta kyllä se niinku tuli aina väkistenki ja.. Hankala välttää.” M2

“Mää luulen, että se oli tytön puoleltakin semmonen mitä se itekki toivo, että siitä niinku päästäs ellään ommaa semmosta elämää.” N3

“-- kyllähän vanahin lapsi tietää, muistaa jonkun verran tai joskus heränny esimerkiksi yöllä siihen, että äiti huutaa apua. Että vähän silleen tajus, että mistä kiikastaa.” N5

Tutkimuksessa selvisi, että lapset eivät halunneet nähdä ja kuulla vanhempiensa riitelyä. Sussman'n (2012, 121) mukaan avioerossa kaikkein vaikeinta lapselle on nähdä vanhempiensa riitelyä, keskinäistä halveksimista sekä kuulla heidän puhuvan pahaa toisistaan. Riitaisissa tai väkivaltaisissa perhetilanteissa avioero voi olla myös lapselle helpotus (Koskela, 2012, 19; Tasinen, 2002, 13).

Avioerosta kertominen lapselle

Perheissä, joissa ennen lopullista eropäätöstä päädyttiin asumuseroon, lapsille kerrottiin vanhempien muuttavan erilleen. Tällainen ratkaisu oli yleinen miesten keskuudessa (3/5). Vain harvat miehet (2/5) kertoivat lapsille eron syistä. Suuri osa naisista kertoi lapsille erosta (4/5) ja eron syistä (3/5). Harvinaista oli, että lapselle ei kerrottu erosta mitään (1/10). Perheessä, jossa oli esiintynyt parisuhdeväkivaltaa, nainen koki vanhimman lapsen tietävän eron syyn.

“-- me kerrottiin se asia.. Että tämä nyt tätä tarkoittaa ja nyt on tehty tämmönen. Aika niinku avoimesti ollaan heille puhuttu siitä, että missä mennään ja mikä homman nimi.” M1

“-- muistelen semmosta että ku ei oo vaan enää hyvä olla niinkö isillä ja äitillä keskenään, että tullaan kyllä toimeen, mutta ei oo enää hyvä olla...semmosta vähän niinkö ympäröörä:” M4

“Se jäi kertomatta [lapsille], että meillä oli se erotilanne, se oli niin eriskummallinen, että se tosiaan mun mies ilmotti -- että ei, ei tehä mitään, että eletään niinku ei olis mitään tapahtunu -- mutta sitten se, sitä [erosta] ei niinku lapsille kerrottu.” N1

“-- mun ex-mies sairastu tuota niin kakssuuntaseen mielialahäiriöön ja joutu sairaalaan, sairaalaan sit suljetulle osastolle niin mä jäin sit tavallaan yksin kerton lapsille, et, et sitten kerroin niille et me muutetaan ja et isi ei muuta mukana, että, et erotaan --” N2

“Mää sille puhuin vaan siitä että me ollaan niin erilaisia ihmisiä, jotenki siis meidän arvomaailmat on niin erilaiset ja jotenki se, että ei kyetä elämään semmosta perhe-elämää keskenämme, mitä ehkä niinkun kuuluis niinku parisuhteessa olla.” N3

“Ja korostin että se ei oo tytön syy missään vaiheessa ja kyllä mä uskon, että se sen niinkun, ei se ainakaan koskaan puhunu että se jotenki ittiään siitä syyttäs tai jotaki että kyllähän se sen isänsä käytöksen ja ongelmat ja kaikki muun näki” N3

Tutkimuksessamme tuli esiin, että lähes kaikki kertoivat lapsille erosta. Eron syistä taas kertoi puolet vanhemmista. Taskisen (2002, 13) mukaan eron syyn kertominen auttaa lasta ymmärtämään ja selviytymään erosta. Erosta tulisi kertoa lapselle ikätaso huomioiden sekä rehellisesti. Tämän lisäksi olisi hyvä, että vanhemmat keskustelisivat erosta yhdessä lasten kanssa. (Mäki-järvi, 2014, 57; Niemelä & Kääriäinen, 2015, 39–40, 44; Sinkkonen & Korhonen.)

Lapsen reagoiminen avioeroon ja avioeron vaikutus lapseen

Lapset reagoivat vaihtelevin tavoin kuultuaan erosta. Myös saman perheen lapset reagoivat tietoon eri tavoin. Suurin osa lapsista (12/24) ei reagoinut eroon juuri mitenkään tai reagoi neutraalisti. Viisi lapsista (5/24) innostui kuultuaan avioerosta, sillä avioeron myötä elämään oli tulossa uusia asioita. Muutama lapsi (3/24) reagoi avioeroon voimakkain tunteenpurkauksin ja pieni osa (2/24) käsitteli asiaa hiljaa mielessään. Lasten reagointia heidän kuullessaan avioerosta on kuvattu alla olevassa kuviossa (Kuvio 5).

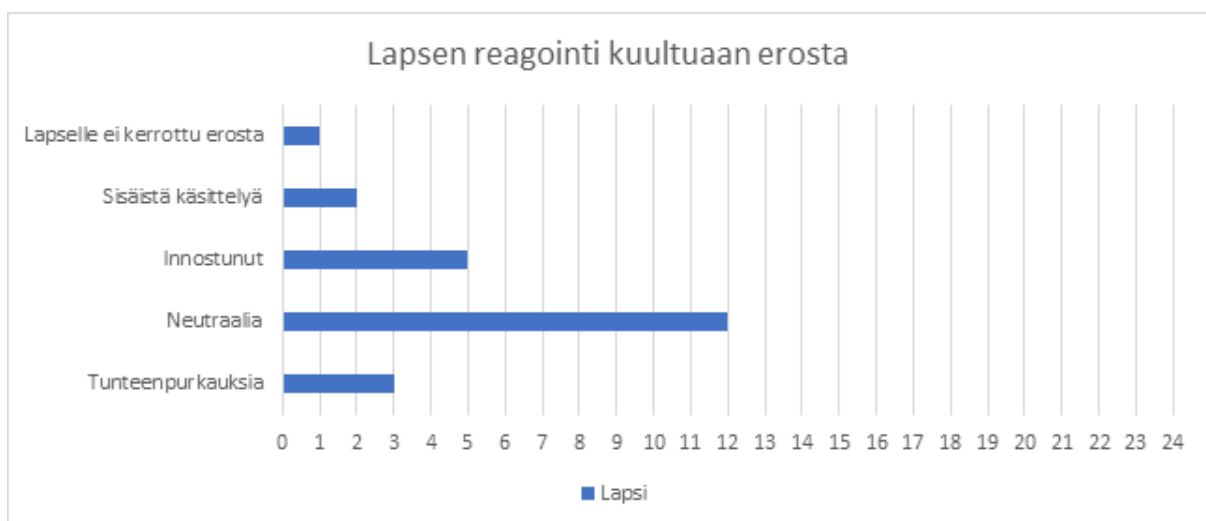
“-- tytär pirskahti itkuun siinä, että nuo eroaa. Poika oli hiljaa ja se niinku tuota vähän kuunteli ja tarkkaili tätä hommaa, mutta varmaan kävi myllerrys sielläki, mutta tuota tyttö sitte heti reagoi siihen ja hoksas, että mitä tää tarkoittaa.” M1

“-- tietenkäänhän ei se mikään mukava uutinen oo, mutta kyllä ne niinku suhtautu aika hyvin ja tiesi, että missä mennään ku se oli nii huono, huono se homma siinä muutenki.” M2

“--no [nuorempi lapsi] ei välittäny siitä mittään, sehän oli 4v silloin ja se on muutenki vähän vähemmän semmonen niin herkkä, niin tuota ei se siitä, se jatko leikkiä saman tien, mutta [vanhempi lapsi] se sitten rupes itkemään aivan niinkö, aivan tosissaan--” M4

“Vanhin lapsi nosti siitä hirveen metelin, sehän itki suurinpiirtein vuorokauden ja toiset pojat vaan meinas, että jaa, eikö me mennä ennää sitte lomalle rastiviikolle.” N4

“-- pettymystä, vähän, mutta siinä oli seassa semmosta uutuuen viehätystä, jännitystä, että uus koti ja tälleen ja pääsee kylälle --” N5

Kuvio 5. Vanhemman kuvailu lapsen reagoimisesta kuultuaan avioerosta (n=24).

Puolet vastaajista (5/10) koki, että vanhemmilla lapsilla ero tuntui vaikealta, koska he olivat pettyneitä perheiden hajoamisesta ja toisaalta harmissaan joutuessaan luopumaan kodista. Miesten haastatteluissa ei juurikaan noussut esille syitä lapsen reagoimiseen erosta. Sekä miesten että naisten haastatteluissa (6/8) nousi esiin, että lapset reagoivat eroon eri tavoin perheen sisällä. Lasten erilaisten reaktioiden taustalla vanhemmat (7/10) kokivat olevan erilaisten luonteenpiirteet. Vanhempien kokemuksissa (4/10) korostui lasten herkkä luonne eroon reagoimisessa.

“-- lapset on jokkainen erilaisia, ne reagoi jokkaine omalla tavallaan--” M4

“[vanhempi lapsi] on semmonen mietiskelevä ja herkkä, hirviän herkkä.” M4

“-- aika vaikiaa tiettenki, että se piti sieltä omasta rakkaasta koista lähtä--” N3

“Kyllä kai ne saatto varmaan muutki jotenki reagoida, mutta se on varmaan jääny sen oman pahan olon ja sen kaiken takia huomioimatta sitten nii tarpeeksi.” N4

Toiset lapset sopeutuvat helpommin uusiin asioihin, osa käsittelee asioita mielessään ja osa puolestaan näkyvästi. Yksi mies (1/5) toi esiin, että lapsen prosessoidessa avioeroa itsenäisesti hiljaa mielessä, saattaa hän kokea syyllisyyttä vanhempiensa erosta. Miesten haastatteluissa (2/5) tulikin esiin, että lapsille oli korostettu, että ero ei ole lasten syy.

“-- poika on semmonen hiljanen, se ei paljo puhu. Ja ei varsinkaan minun kans puhu juuri mitään. Se on semmonen pohdiskelija luonteeltaan kyllä muutenki--” M3

“-- sitten vanhin, vanhin taas on ehkä sen tyyppinen niinku muutenki, että se on aika, että asiat otetaan semmosina ku ne tulee.” N2

“-- mää luulen että se prosessoi ehkä ite sitä enemmän sitä hommaa. Toki se, että kun hän on herkkä niin ottaa heti tiettenki itteesä, että tuota oliko vika hänessä--” M4

“-- se ei oo mitenkää heijän syy, että tää on meijän aikuisten välinen asia ja aikuisten juttu tämä, että niillä, heillä ei ole mitään tekemistä tämän kanssa, että tuota ei tarvi miettiä ollenkaan tuota, että he olisivat tämän aiheuttaneet tai muuta tuota.” M1

Vanhemmat kokivat, että avioero vaikuttaa perheen lapsiin eri tavoin. Tätä tukee myös tutkimustieto, jonka mukaan avioero vaikuttaa lapseen yksilöllisesti (Kiianmaa, 2008, 93). Tämä on nähtävissä sisarusten kesken, sillä avioero vaikuttaa heihin jokaiseen eri tavoin (Sinkkonen & Korhonen, 2015, 28). Karttunen (2010, 80–83) pitää syynä tähän lasten ikää, erilaista persoo-

nallisuutta sekä perheen sisäisiä suhteita. Pagani ym. (1997, 773–778) korostaa, että mitä nuorempana lapsi joutuu eron kokemaan, sitä haastavampi siitä on selvitä. Tutkimuksessa kuitenkin selvisi, että haastateltavien vanhimmat lapset reagoivat voimakkaimmin eroon etenkin kuultuaan erosta. Joissakin tapauksissa murrosikä saattoi olla merkittävä tekijä voimakkaaseen reagointiin. Myös Karttunen (2010, 80–84) toteaa, että murrosiässä lapsi tarvitsisi ehjää perhettä voimakkaiden tuntemusten käsittelemisen tueksi. Useat vanhemmat toivat esiin, että lapset eivät alkaneet keskustella heidän kanssaan erosta. Myös aiempi tutkimustieto tukee tätä, sillä Rauhalan (2014, 141) mukaan lapsi ei välttämättä halua näyttää erosta johtuvia tunteita vanhemmilleen. Edellä mainittujen lisäksi lasten kokema syyllisyys nousi esiin sekä tutkimusaineistossa että teoreettisessa viitekehyksessä. Tutkimustiedon mukaan keskustelu auttaa lasta ymmärtämään, että ero ei ole hänen syytään. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 39–40.) Kiianmaa (2005, 12) korostaakin, että vanhempien pitää tuoda selkeästi esiin se tosiasia, että tarkoitus ei ole erota lapsista, vaan puolisoista, eivätkä lapset ole syy eroon.

Miehistä (5/5) ja naisista (2/5) toi haastattelussa esiin, että lapset (13/24) kokivat avioeron jälkeen ikävöintiä toista vanhempaa kohtaan. Tämän lisäksi suuri osa miehistä (3/5) ja naisista (4/5) toi esiin, että lapsilla (10/24) muuttui käyttäytyminen eron myötä. Käytös saattoi muuttua ”naputtamiseksi, väkäämiseksi ja kapinalliseksi”, kiukuttelevaksi, tiuskivaksi, huomiota haakevaksi, sulkeutuvaksi, itkuiseksi sekä lapsi saattoi saada raivokohtauksia. Yksi (1/10) haastateltava toi esille, että ero on haastanut arjen rutiinien sujuvuutta. Yhdessä naisten haastatteluista tuli esille lapsen (1/24) pelko läheisten menettämisestä.

”Vanhemmilla on tietenki ikävä lapsia, mutta lapsilla on kummiski ikävä koko ajan nii se on aika, on se rankkaa...” M2

”-- kiukutellaan sille keltä halutaan huomiota--” M4

”-- vanhempi poika ei oikein tahtonu puhua sillon aluksi oikein mittään, se vaan että kyllä hän pärjää.” M4

”Se vähän niinku nopiasti suuttu tai raivos tai. Ja jollain tavalla oli vähän tämmönen sulkeutunutukki sitte siitä. Että se mietti varmaan niitä asioita.” N4

”Hän kaipas äitiä, hän kaipas niinku jatkuvasti äitiä ja ja sitteku se äiti tuli käymään nii hän heittäyty ihan semmoseksi vauvaksi. Ja ku piti lähtä nii se selälleen, selälleen heittäyty ja alko vauvankieltä puhumaan. Et se halus sitä huomiota ja jos se ei muuten saanu nii se heittäyty vauvaksi.” M5

“Sillonku ollaan kahestaan tai kolomestaan ne lapset tässä, nii sillon kaikki menee tosi smoot-histi. Sitte ku tulee muita ihmisiä siihen mukaan nii sitte se [tytär] alkaa jotenki alakaa mulle, mulle niinku silleen naputtamaan ja kaikesta vänkäämään vastaan ja tota tämän tyyppistä semmosta jonkulaista kapinaa on ruvennu siinä sitte.” M1

“Se oli jotenki paljo helpompaa [ennen eroa] se nukkumaan menemiset ja kaikki -- on siinä semmonen muutos tullu, että ne ei ehkä niin paljo kunnioita enää, että sitä on tavallaan jotenki ehkä aiheuttanu semmosen pettymyksen niitten silimissä...” N5

“--hän niinku saatto ihan itkien soittaa, että missä sää oot? Jotenkin varmaan semmonen pelko, että minäkin jätän hänet. Jos olin jossakin pyöräilemässä vähän aikaa niin...” N1

Edellä on kuvattu tutkimuksessa esiin nousseita muutoksia lapsessa eron jälkeen. Aineistossa esiin tulleet asiat ovat yhteneväisiä viitekehyksessä esitetyn teorian kanssa. Aiemman tutkimustiedon mukaan lapsi kokee usein ikävää avioeron jälkeen, joka Niemelän ja Kääriäisen (2005, 41–42, 48) mukaan vanhempien tulisi hyväksyä, jotta lapsen on mahdollista käsitellä tätä tunnetta. Myös monenlaiset käyttäytymisen ja tunne-elämän muutokset lapsessa avioeron jälkeen on nähtävissä sekä tutkimusaineistossa että aiemmassa tutkimustiedossa. Sinkkosen (2017, 24) ja Sinkkosen ja Korhosen (2015, 261) mukaan muuttunut käyttäytyminen saattaa johtua huomionhakuisuudesta, elämän suurista muutoksista tai pyrkimyksestä pitää vanhemmat yhdessä. Saaren (2003, 64) näkökulma siitä, että lapsen toiminta voi muuttua aiemmalle kehitysvaiheelle tyypilliseksi, täydentää edellä mainittuja muutoksia lapsessa avioeron myötä. Tämä oli nähtävissä yhdessä lapsessa omassa tutkimuksessamme. Viitekehyksessä tuodaan myös esiin, että avioero voi ilmetä lapsessa uniongelmina, huolestumisena, yökasteluna, ruokahaluttomuutena, kiinnostuksen puutteena, painajaisina sekä erilaisina kiputiloina elimistössä. Tämän lisäksi lapsessa saattaa olla nähtävissä levottomuutta ja keskittymiskyvyn puutetta. (Rauhala, 2014, 141; Saari, 2003, 264, 267; Sinkkonen & Korhonen, 2015, 261). Edellä lueteltuja vaikutuksia ei kuitenkaan omassa tutkimusaineistossa ilmennyt.

Lapsissa oli edellä mainittujen negatiivisten vaikutusten lisäksi nähtävissä myös neutraaleja tai positiivisia tuntemuksia ja reagointia eroa kohtaan. Osa vanhemmista koki, että avioero ei hirveästi näkynyt kaikissa perheen lapsissa (8/24). Miehistä yksi koki, että lapset (2/24) sopeutuivat avioeroon “ihan huikeasti”. Lapset saattoivat vanhempien mukaan kokea innokkuutta uusista asioista (6/24), helpotusta vanhempien välisten jatkuvien riitojen päättymisestä (5/24) tai siitä, että ei tarvinnut enää nähdä isän päihdeongelmia (1/24). Eroon sopeutumisessa saattoi auttaa se, että lapset olivat nähneet avioeroja muiden perheissä (miehet 1/5 ja naiset 1/5). Myös

Taskinen (2002,13) toteaa, että lapsi voi kokea helpotusta epävarman ja riitaisen perhe-elämän päättymisen jälkeen. Yksi nainen (1/5) toi esiin eron positiivisena seurauksena sen, että isä oli enemmän kotona ja lasten kanssa. Edellä mainitut avioeron vaikutukset lapseen ja niiden toistuvuus tutkimusaineistossa on kuvattu oheisessa kuviossa (Kuvio 6).

“-- he [lapset] eivät oo kauheesti oireillu sitä. Ei näkösesti ainakaan, en oo huomannu sitä.” M2

“se [tyttö] innostuu hirviän herkästi -- Se [innostus] ei liittynyt siihen eroon, vaan siihen, että äiti saa uuen kodin -- Ja ehkä se oli enemmän sitä, että uusia asioita tapahtuu ja niin poispäin.” M3

“Se [tyttö] kyllä etti niitä [uutta kotia] aika aktiivisesti niinku itekin, että hei, voisko olla tää ja hei tää ois kiva ja käyäänkö kattoon tätä” N3

Kuvio 6. Avioeron näkyminen lapsessa vanhemman kuvaamana (n=24).

Lapsen tapa käsitellä avioeroa

Osa naisista (3/5) ja miehistä (2/5) koki, että etenkin pienet lapset eivät ymmärtäneet eroa ja tämän vuoksi eivät reagoineet tietoon erosta. Vaikka perheen lapset reagoivat ja ymmärsivät eron eri tavalla, yksi miehistä (1/5) koki kuitenkin, että eron ymmärtäminen on vienyt kaikilta lapsilta aikaa.

“Tytöstä en tiää, että ymmärsikö se vielä, se oli aika nuori. Tietenki tympäs sitä.” M2

“Pienempi, 4-vuotias, ei hän nii hirveesti ymmärtäny tilanteesta, isompi paremminki sitte.” M4

“Muut [pienemmät lapset] ei varmaan sitte tajunnu ja sitte tavallaan ku meillä se asuissysteemi [vanhemmat asuivat vuorotellen alkuperäisessä kodissa] oli mitä oli, nii ne ei varmaan sitä edes kunnolla niinku tajunnu pitkiin aikoihin, että mitä tämä meinaa.” N4

“-- menihän siinä tovi aikaa ennen kö ne lapsetkin sen ymmärsi, että no okei, nyt äiti ei oo täällä ja nyt isä ei oo täällä, että me ollaan nyt täällä kolomestaan--” M4

Lapsen ymmärtämättömyys ilmenee myös viitekehyksessä, jossa tuodaan esiin, että lapsen täytyy elää eron jälkeistä elämää ennen kuin voi ymmärtää, mitä ero käytännössä tarkoittaa omassa elämässään (Niemelä ja Kääriäinen, 2015, 47). Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien kokemuksissa korostui lapsen ikä eron ymmärtämättömyyttä korostavana tekijänä. Mitä nuorempi lapsi oli, sitä vaikeampi hänen oli ymmärtää konkreettista eroa ja eron merkitystä. Myös vanhemmilla lapsilla oli nähtävissä alkuinnostusta, joka laantui pikkuhiljaa uuden arjen tasaantumisen jälkeen. Osa lapsista olisi halunnut palata alkuinnostuksen jälkeen takaisin vanhaan arkeen ja perhe-elämään.

Puolet vanhemmista (5/10) koki, että lapset eivät käsitelleet avioeroa näkyvästi tai jutelleet siitä vanhemmille. Kolme miehistä (3/5) koki, että lapset käsittelivät avioeroa “omalla tavallaan” itsenäisesti. Suurin osa vanhemmista (6/10) keskusteli tai yritti keskustella avioerosta lasten kanssa heti eron jälkeen. Myös sisarukset olivat toistensa tukena avioeron käsittelyssä (4/10). Yhdessä naisen (1/5) tapauksessa avioero oli kielletty puheenaihe, minkä vuoksi sitä ei käsitelty lasten kanssa ollenkaan. Edellä esitetyt lasten tavat käsitellä avioeroa on kuvattu oheisessa kuviossa perheittäin (Kuvio 7). Tiedot on esitetty perheittäin, sillä vanhemmat kertoivat lapsen tavasta käsitellä eroa yleisesti perheen lasten keskuudessa, ei lapsikohtaisesti. Osa vanhemmista (4/10) toi esiin, että lapset suojelivat vanhempaa hänen ollessa surullinen tai eläessään rankkoja aikoja. Tämä näkyi myös toisin päin, sillä joissakin tilanteissa (2/10) vanhemmat eivät jaksaneet olla lasten tukena oman eroprosessin keskellä. Yhdessä (1/5) haastattelussa nousi esiin lapsen aktiiviset yritykset lohduttaa ja auttaa äitiä.

“-- oisko käsitelly, miten päässään käsitelly ja tuota mää oon välillä yrittäny semmosia keskusteluja, juttuja piittää siinä, että onko teillä mitään kysymyksiä tai kommentteja tästä tilanteesta ja minä niinku mielelläni vastaan ja yritän selevittää sitte kaikki asiat, jos teitä joku sitte askarruttaa nii mää voin kertoa sitte.” M1

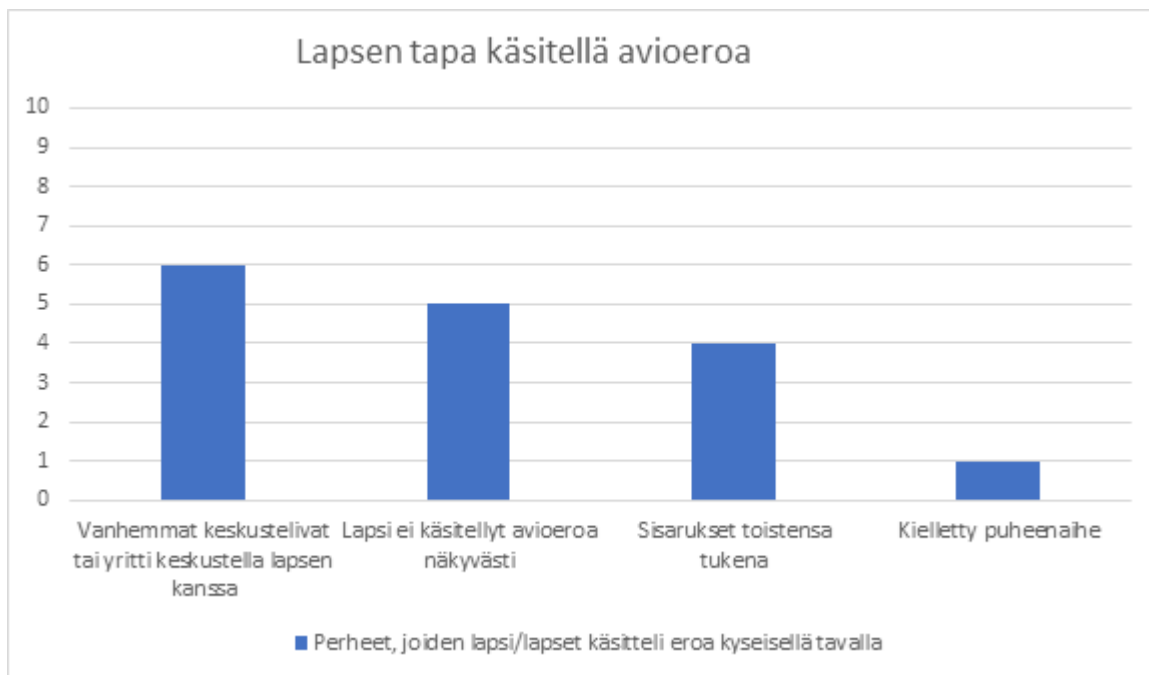
“Emmää usko, että ne [lapset] on hirveesti käsitelly sitä niinku ite mielessä tai en ehkä ossaa sanoa sitte, että onko. Mutta niinku sanoin, omasta mielestä -- ois tarvetta sille ulkopuoliselle avulle, että sais käsiteltyä näitä kuvioita.” M3

“No varmaan ehkä sitten ku hällä on isosisko kaheksan vuotta vanhempi, niin mää että he on keskenään, heillä on aika läheiset välit. Mää luulen, että he puhu paljon... mutta mää en sitte niinkö puutu niihin.” N1

“Toisaalta se oli nii rankkaa aikaa, että mää en sitte jaksanu sitte alakaa kauheesti poikien kans puhumaan.” N4

“Isä kielsi poikienki kertomasta kenellekkään, että me ollaan eroamassa ja siitä meni.. 2 kuukautta ennenku me sitte kerrottiin kenellekkään muullekkaan, että me ollaan eroamassa” N4

“--se [vanhin lapsi] vähän koitti olla silleen että hänpä nyt ottaa tässä tilannetta haltuun, että se haki minulle kukkia kaupasta ja semmosta, että se koitti niinkö piristää. Ja se laittoi niinkö minulle aamupallaa -- ja aina että minä voin, minä voin.” N5

Kuvio 7. Lapsen tapa käsitellä avioeroa vanhemman kuvaamana (n=10).

Suuri osa vanhemmista toi esiin keskustelun merkityksen lapsen tukemisessa avioerotilanteissa. Osa vanhemmista koki, että lapsi ei suostunut puhumaan avioerosta vanhemman kanssa. Tutkimustieto tukee vanhempien näkemystä keskustelun merkityksestä. Puhumattomuus saattaa Niemelän ja Kääriäisen (2015, 38, 44) mukaan haastaa lapsen ymmärrystä eroa kohtaan.

Mikäli lapsi ei halua asiasta puhua, syynä voi olla se, että hän ei tunnista tunteitaan tai pysty ilmaisemaan niitä sanoin (Warshak, 2012, 249–250). Lisäksi syynä lapsen puhumattomuudelle voi olla se, että lapsi haluaa suojella vanhempaansa surulta (Pruuki, 2017, 81). Tutkimuksessa tuli esiin tapaus, jossa lapsia kiellettiin kertomasta erosta perheen ulkopuolisille eikä erosta juuri puhuttu perheen kesken. Vanhempien välisenä salaisuutena oli myös vuosia jatkunut uskottomuus. Perhesalaisuudet eli asiat, joista perheessä vaietaan, voivat haastaa monin tavoin perhe-elämää ja yksilön hyvinvointia. Perhesalaisuuksiin voi kuulua avioero ja uskottomuus, jotka tulivat tässä tutkimuksessa esille. Myös tunteiden, erityisesti negatiivisten, kieltäminen lukeutuu perhesalaisuuksiin. Vaikka lapsille ei kerrota salaisuuksista, he usein aavistavat salaisuuden olemassaolon. Lapsi on erityisen herkkä salaisuuksien vaikutuksille kehitysvaiheensa vuoksi. Perhesalaisuuksien avaaminen on lapsen edun mukaista. (Suontausta-Kyläinpää, 2008, 104–155.) Kuten muutama vanhempi toi esiin, avioero voi olla myös vanhemmalle raskasta aikaa eikä silloin jaksamista riitä lapsen tukemiseen. Tällaisissa tilanteissa Rauhala (2014, 142) korostaa, että olisi tärkeää kertoa lapselle erotilanteen olevan raskasta myös vanhemmille.

Lapsen tukeminen avioerotilanteessa

Edellä mainitun vanhempien ja lapsen välisen keskustelun lisäksi vanhemmat toivat haastattelussa esiin muita asioita, joilla ovat lapsiaan tukeneet avioerotilanteessa ja sen jälkeen. Suuri osa naisista (3/5), mutta miehistä vain yksi (1/5) toivat esiin, että lapset saivat ulkopuolista keskusteluapua avioeron jälkeen. Tämän lisäksi yksi mies (1/5) koki, että lapset olisivat tarvinneet ulkopuolista keskusteluapua, mutta vanhemmilla oli eriävät näkemykset ulkopuolisen avun tarpeesta. Suuri osa naisista (3/5) korosti lapsille, että molemmat vanhemmat ovat edelleen lapselle hyviä, rakkaita vanhempia. Yksi nainen (1/5) kuvasi näyttävänsä itse mallia avoimuudesta, jotta lapset oppisivat näyttämään tunteensa.

“Niin tuota sen psykologin, niin siellä hän kävi. -- Se oli tosi ihana se ihminen, joka autto siellä ja musta tuntu, että heille muodostu semmonen ihan hyvä suhde siellä. -- Pari vuotta [lapsi kävi psykologin luona], niin.” N1

“Mää oon koittanu aika avoimesti sanua sitte, että niinku jos joku tietty asia harmittaa niin oon sitte sanonu, enkä vaan silleen että äitillä on vähän paha mieli tai että en niinkö ikkää oo silleen sivuuttanu tai sanonu että ei mikään. Ja tavallaan niinkö näyttämällä sen, että neki sanos sitte takasi, että jos joku harmittaa.” N5

Tutkimuksessa ilmeni, että vanhemmat ovat tukeneet lasta keskustelemalla lapsen kanssa avioerosta. Vanhempien ja lasten välisissä keskusteluissa korostettiin viitekehysten suositusten mukaisesti molempien vanhempien tärkeyttä lasten elämässä erosta huolimatta (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 36, 40). Tämän lisäksi osa vanhemmista on tarjonnut lapselle ulkopuolista keskusteluapua. Vanhemmilla ei kuitenkaan ollut kovinkaan paljon tietoa siitä, mitä ulkopuolisen avun piirissä on tehty ja kuinka se on lapseen vaikuttanut. Aiempi tutkimustieto osoittaa, että avioero-perheessä kriisi kestää yhdestä kolmeen vuotta. Erityisesti tuona aikana ulkopuolisen avun tarve on suuri, sillä lapsen kriisin työstäminen ei välttämättä onnistu kotona. (Karttunen, 2010, 83.) Tämän tutkimuksen viitekehyksestä poiketen tutkimusaineistosta nousi esiin vanhempien esimerkillisen tunteiden näyttämisen merkitys lapselle. Tällaisen mallin näkemisen kautta lapsi voi oppia näyttämään ja käsittelemään omia vaikeita tunteita.

Vanhemman kokemuksia avioeron vaikutuksista lapseen, kun avioerosta on kulunut aikaa

Vanhempien mukaan avioero on vaikuttanut monella tavalla lasten elämään. Yhden miehen avioerosta ei ole kulunut kovin kauan aikaa, mikä vaikuttaa vastaajien määrään. Kolme haastateltavista (3/9) koki, että avioero on vaikuttanut lapseen negatiivisesti. Kaksi (2/9) taas pitää avioeron vaikutuksia positiivisina. Kahden (2/9) vastaajan mielestä avioero ei juurikaan vaikuttanut lasten elämään ja kaksi (2/9) koki, että avioerolla oli sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia lapseen. Alla olevassa kuviossa (Kuvio 8) on esitetty perheet, joiden lapseen avioero on vaikuttanut edellä mainituilla tavoilla. Positiivisina asioina kaksi miestä (2/4) sekä yksi nainen (1/5) kokivat sen, että lasten ei tarvinnut nähdä enää riitelyä. Yhdessä (1/5) tapauksessa vanhempi koki, että lapselle oli suuri helpotus, kun ei tarvinnut elää epätasapainoisen isän kanssa. Yksi miehistä (1/5) toi esiin, ettei ero ole vaikuttanut lapseen niin paljon kuin se, miten äiti syrji ja jätti huomiotta toisen lapsista. Vanhemmalla ei ollut paljon mahdollisuuksia vaikuttaa tapahtumiin äidin luona. Viitekehyksessä tuodaan esiin se tosiasia, että vanhempi ei pysty vaikuttamaan enää kaikkiin lasten asioihin hänen ollessa toisessa kodissa. (Laine, 2015, 99–102.)

“-- sitä on tullu justin että harmittaa, mutta tavallaan niinkö on niitä hyviäkin puolia, mutta että se ei silti poistu se harmitus.” N5

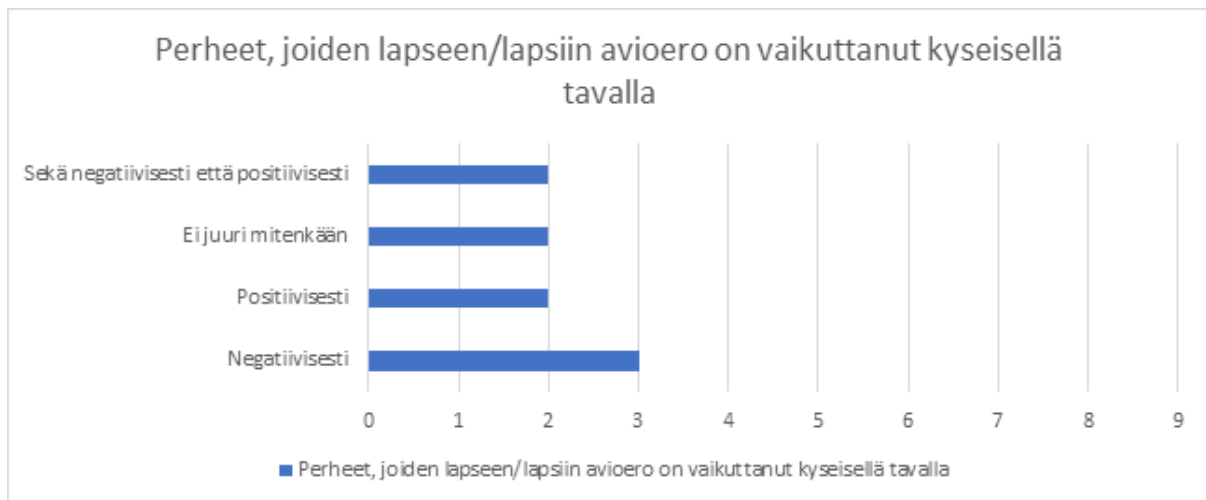
“Vaikka ero meniski hyvin ja vanhemmat tulis toimeen, niin kyllä se varmaan jonkun turvan tai semmosen hajottaa lapsilta” N5

“-- ehkä lasten kannalta oli helpompi se, että me [erottiin], se rauhoitti se tilanne.” M3

“Aikahan toki parantaa aika paljo haavoja, mutta eihän se kaikkia, arvethan niistä jää.” M4

“-- kyllä se niinkö ajan kanssa helepottaa, helepottaa mutta se alaku on aina semmonen yhenlainen kuolema.” M4

“-- aina tiesi että mikä siellä kotona oottaa, että kun oli se oma uus koti. Että ei tarvinu pelätä, että toinen on ihan niinku silimät seis siellä tai niinku jopa makkaa lattialla niinku siis kaatuneena ties mistä aineista.” N3

Kuvio 8. Perheet, joiden lapsen/lapsiin avioero on vanhempien mukaan vaikuttanut kyseisellä tavalla (n=9).

Vanhemmilla on vaihtelevia kokemuksia siitä, kuinka lapset ovat selviytyneet avioerosta. Vastauksiin vaikuttaa se, kuinka pitkä aika haastateltavien erosta on kulunut. Suurin osa vanhemmista kokee, että lapsen selviytyminen avioerosta vaatii aikaa. He kokevat myös, että avioeron vaikutukset saattavat näkyä lapsessa vuosia myöhemmin, erityisesti murrosiässä. Toisaalta vanhemmat kokivat, että on haasteellista erottaa lapsen kehitys ja avioeron vaikutukset.

“-- ei voi sanoa että hyvin, hyvin ne on siitä selviytyneet mutta... tyydyttävästi varmasti on selviytynyt niinku itessään erosta ja aikaa se vie ja mää uskon, että se vie edelleen. Ei se nyt tähän pääty--” M4

“Et sit ehkä vähän myöhemmin välillä tuol meidän keskimmaisella on, on ollu tavallaan vähän haastavampaa, mutta sekään ei, kun mä oon puhunu, niin ei se varsinaisesti eroon liity. Et kaikki on kuitenkin sitä mieltä, että tää on parempi näin.” N2

“Mitä vanhemmaksi poika tuli, sen enemmän se näky ja näky, että hän kaipas enemmän ja enemmän ja toinen [äiti] ei niinku huomioinu riittävästi. -- Se tähän täytyy sanoa vielä, että pojasta, että kun hän siitä erosta lähtien, se äitisuhde oli tota semmonen -- sillä oli niinku suuri merkitys,

miten hän sitä omaa persoonaansa kehitti ja sit tota jossaki vaiheessa hän sitte, oisko se ollu joku 15-16, ajautu huonoihin ympyröihin ja me jouduttiin hakemaan hänelle huostaanottoa sitte. Et se oli alkoholin käyttöä, päihteiden käyttöä ja se tota sekotti meidän perhe-elämän ihan totaalisesti. Et kyllä hänellä sitä mielenterveyden kanssa on ollu haastetta siitä lähtien, edelleenkin.” M5

Osa vanhemmista koki, että erolla ei ollut negatiivisia vaikutuksia lapseen. Kiianmaan (2008, 92–93) mukaan kuitenkin kaikki lapset kärsivät erossa, mutta on myös tutkimuksia, joiden mukaan suurimpaan osaan lapsista avioero ei vaikuta negatiivisesti (Karttunen, 2010, 70). Vanhemmat toivat esille, että heidän on haastavaa erottaa avioeron vaikutukset ja normaaliin kehitykseen kuuluvat muutokset lapsessa. Tämä voi vaikuttaa siihen, miten vanhemmat kokevat avioeron vaikuttaneen lapseen ja miten toivat asian esiin tutkimuksessa. Edellä mainittujen lisäksi osalla haastateltavista erosta oli kulunut melko vähän aikaa, joten kaikki avioeron vaikutukset eivät olleet välttämättä havaittavissa. Haastetta suoraviivaisiin tulkintoihin siitä, mitä avioero lapsissa aiheuttaa tai miten lapsi erosta selviytyy, luo vanhempien erilaiset käsitykset lapsen tarpeista (Smart & Neale, 1999, 89). Tutkimustieto osoittaa, että avioeron vaikutukset voivat näkyä lapsessa heti avioeron jälkeen tai vuosia myöhemmin (Karttunen, 2010, 70). Sinkkonen ja Korhonen (2015, 260–261) tuovat esiin, että noin joka viides lapsi saattaa kokea avioeron jälkeen pitkäkestoisempia oireita. Kuten tutkimusaineistosta nousee esiin, avioero on lapselle pitkä prosessi. Myös tutkimustieto korostaa eron olevan useimmiten lapselle kriisi, josta selviytyminen vaatii aikaa (Sinkkonen & Korhonen, 2015, 260–261). Pagani, Boulerice, Tremblay ja Vitaro (1997, 773–778) tuovat esiin, että mitä nuorempi lapsi on eron tapahtuessa, sitä haastavampaa erosta selviäminen on hänelle.

5.3 Lapsen uusi arki avioeron jälkeen vanhemman kuvaamana

Kolmas tutkimuskysymys on *“Millaista on ollut avioeron jälkeinen uusi arki lapsen elämässä vanhemman kuvaamana?”* Tämä tutkimuskysymys jaettiin kolmeen teemaan. Ensimmäinen teema käsittelee asumisjärjestelyjä ja lapsen uutta arkea avioeron jälkeen ja toinen teema kokeimuksia asumisjärjestelystä ja kolmas avioeron jälkeistä uusperhe-elämää.

Asumisjärjestelyt avioeron jälkeen

Miehistä suurin osa (3/5) kokeili erilaisia asumisjärjestelyjä ennen lopullista eropäätöstä. Naisilla ei ollut nähtävissä tällaisia järjestelyjä. Kahdella miehellä (3/5) ja kahdella naisella (2/5)

lasten asumisjärjestelyt olivat aluksi epäsäännölliset. Tämä pitää sisällään sellaiset asumisjärjestelyt, joissa lapset asuivat arjen toisen vanhemman luona ja kävivät silloin tällöin viikonloppuisin toisen vanhemman luona. Kaksi naisista (2/5) toi haastattelusta esiin, että lapset asuivat heti eron jälkeen vuoroviikoin kahdessa kodissa. Kahdella miehellä (2/5) puolestaan säännöllinen rytmi tarkoitti siirtymistä kotien välillä 3-4 päivän välein. Yhdessä haastattelussa nainen (1/5) toi esiin, että vanhemmat vuorottelivat kahdessa eri kodissa ja lasten ei tarvinnut muuttaa. Vain yksi nainen (1/5) toi esiin, että lapset vaihtoivat koulua heti avioeron jälkeen. Lähes kaikki vanhemmat (7/10) kertoivat, että vanhemmat asuivat heti avioeron jälkeen lähekkäin, joten lapsella säilyivät koulu ja kaverit samana. Lähekkäin asumisen tärkeyttä korostetaan myös teoreettisessa viitekehyksessä. Tällä tavoin lapsen on helppo vierailla kahden kodin välillä, mikä helpottaa ikävää. (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 41–42, 48.)

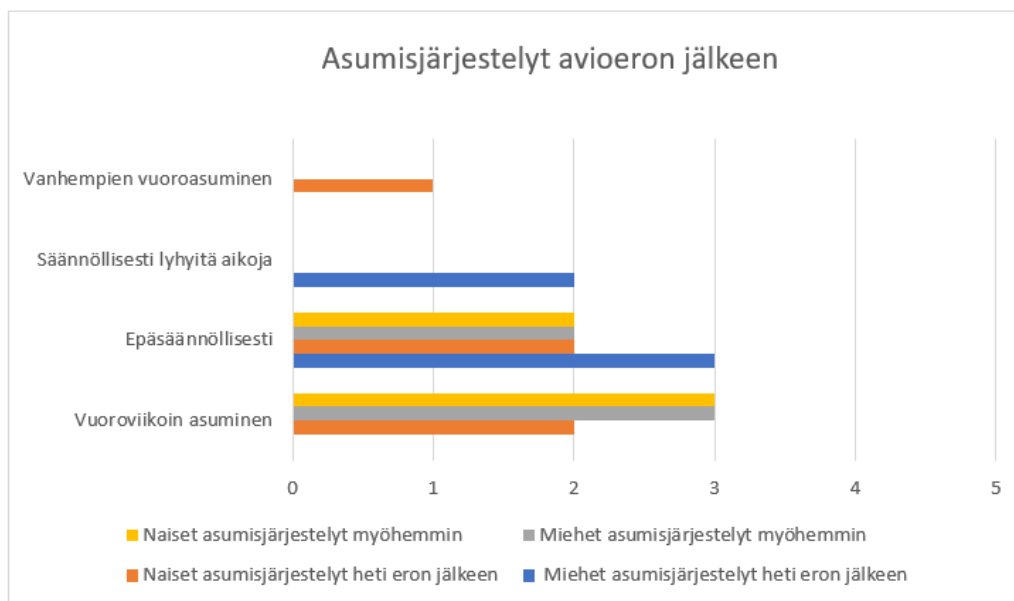
“Mehän asuttiin 2,5 vuotta sillain, että meillä oli toinen asunto, jossa me asuttiin ex-puolison kans vuorotellen ja vuorotellen täällä. Nii sehän oli varmaan pojille semmonen hirmu niinku helppo tapa..” N4

“Alussahan se [asumisjärjestelyt] oli semmonen sillisalaatti, että siitähän ei ottanu kukkaan mitään selevää -- Siinä ei ollu mitään logiikkaa, et se meni ihan niinkö, meni sillä lailla, koitettiin järkevästi muka että ois puolet ja puolet ja ex-puoliso koitti oman työvuoron mukaan niitä pyöritellä.” M4

Useassa perheessä asumisjärjestelyjä muutettiin ajan kuluessa avioeron jälkeen. Yhdessä miesten haastatteluista (1/5) tuli esiin, että lapset muuttivat useaan kertaan eri paikkakunnalle vuoroin äidin ja isän kanssa. Suurin osa vanhemmista (naisista 3/5 ja miehistä 3/5) kertoi siirtyneensä lasten asumisjärjestelyissä säännölliseen asumisrytmiin kahden kodin välillä, kun erosta oli kulunut jonkin aikaa. Muut perheet (naisista 2/5 ja miehistä 2/5) päätyivät erilaisiin epäsäännöllisiin asumisjärjestelyihin. Alla olevassa kuviossa (Kuvio 9) esitetään edellä mainitut asumisratkaisut. Avioerossa lapset jäivät useimmiten äidille (Koskela, 2012, 20). Tämä näkyi myös omassa tutkimuksessamme, sillä kolmessa eroperheessä (3/10) lapset asuivat pääsääntöisesti äidin kanssa, asuen satunnaisesti isän luona. Lapset asuivat vain yhdessä tapauksessa pääsääntöisesti isän luona. Lähes kaikki naiset (4/5) toivat esiin, että kun lapset ovat täyttäneet yli 16 vuotta, he eivät halunneet asua omasta toiveestaan enää kahden kodin välillä. Omassa tutkimuksessa on kuitenkin nähtävissä, että vanhemmat ovat yleisimmin lapsille tasaveroisia huoltajia vuoroviikkoasumisen myötä.

“Määhän sitä yritin ajaa tähän viikko-viikko –systeemiin jo paljo aiemmin, mutta ko sehän oli alussa sillai, no pojathan ei ollu välttämättä vielä valamiita pitkiin eroihin toisesta vanahemasta -- kaks päivää siellä ja kolome tuolla, nelijä siellä ja kaks tuolla. -- sehän siinä oli kans se syy siihen ku ex-puoliso ei ollu valamis siihen, että hän ei pysty olleen pojista erossa niin pitkään --” M4

“Nii ja kaikki systeemit säily samana, mutta eihän ne sillain isällä kauheesti tykänny olla, että mielummin ne ois ollu täällä. Sitte on kaikki suurin piirtein 17-vuotiaana päättäny, että me ei ennää mennä isälle.” N4

Kuvio 9. Asumisjärjestelyt avioeron jälkeen lapsen elämässä (n=10).

Kokemuksia asumisjärjestelyistä

Pääasiassa positiivisia kokemuksia uudesta arjesta heti eron jälkeen oli noin puolella haastateltavista (naisista 1/5, miehistä 3/5). Osa naisista (2/5) koki, että lasten elämässä asiat eivät muuttuneet paljoakaan avioeroa edeltäneeseen elämään verrattuna. Suurin osa miehistä (3/5) kertoi vuoroviikkoasumisen osoittautuneen lasten kannalta parhaimmaksi asumisratkaisuksi. Lisäksi mies (1/5), jonka luona lapset kävivät vain harvoin, ajatteli myöhemmin, että vuoroviikoin asuminen olisi ollut paras ratkaisu.

“Nii se oli varmaan niille semmonen niinku, ettei se mikkään elämä niinku kauheesti muuttunu. Isä ei muutenkaan koskaan ollu kotona, että ei se mikkään elämä niinku kauheesti muuttunu.” N4

“Viikko-viikko on ollu ja se on ehottomasti ollu paras systeemi -- Niitten ei tartte olla koko ajan semmosessa epätietosuussa.” M4

Pääasiassa negatiivisia kokemuksia uudesta arjesta heti eron jälkeen oli muutamalla vanhemmalla (3/10). Yksi miehistä (1/5) ja kaksi naisista (2/5) kertoi lasten kokeneen uuden arjen haastavaksi. Näissä perheissä lasten oli aluksi vaikeaa sopeutua ja ymmärtää kahdessa kodissa asumista. Yhdessä perheessä (nainen 1/5) koettiin, että avioeron jälkeinen muutto alkuperäisestä kodista pois oli lapsille raskainta. Yksi nainen (1/5) toi esiin, että vanhemmat lopettivat vuoroviikoin asumisen, sillä äiti väsyi siihen. Tämän jälkeen lapset alkoivat asumaan kahden kodin välillä, mikä ei ollut lapsille aina mieluista. Vuoroviikoin asumisen heikkoutena yksi nainen (1/5) koki myös sen, että lapset ehtivät juuri tottua toiseen kotiin, kun täytyi taas vaihtaa kotia.

“Ne [lapset] oireili silloin [epäsäännöllisen vuoroasumisen aikaan] enemmän ku ei ne oikein itekkää tienny, että mihin ne kuuluu nii onhan se nyt hankala ellää siinä että kö se on vähän niinku semmonen heittopussi -- ne eli koko ajan reppu selässä.” M4

“-- että tylsä lähtä, isällä ei oo leluja nii paljo ja isällä ei sitä. Sitte mun piti laittaa ex-puolisolle joskus viestiä, että hommaa nyt niille jotaki sinne tekemistä ja osta lissää ruokaa jääkaappiin ku ne marisi, ettei siellä oo ruokaa.” N4

“Se siirtymä niinku aina hankalin. Sitten ku on muutama päivä menny ja se tulee taas --kun viikon puolessa välissä ollaan menossa, on kerenny tottua ja sitten taas vaihtuu niin se on varmaan alakuun ollu sitte aika raskastaki lapselle, voisin kuvitella.” N5

Kuten osa vanhemmista toi tutkimuksessa esiin, että vuoroviikoin asuminen oli lapsille haastavaa. Myös teoreettinen viitekehys korostaa vuoroasumisen eli vuoroviikoin eri vanhemman luona asumisen riskejä. Sinkkonen & Korhonen (2015, 264–265) mukaan vuoroviikoin eri vanhemman luona asuminen voi häiritä lapsen psyykkisen kehityksen prosesseja. Tärkeää olisi, että lapsen kaksi kotia olisi lähekkäin, jotta hän voi käydä helposti molempien vanhempien luona ikävän tullessa (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 41–42, 48).

Kun avioerosta oli kulunut aikaa, neljän naisen (4/5) kohdalla korostui, että lapset eivät halunneet käydä enää vuoroviikoin isän luona, sillä kokivat siellä olevan tylsää ja yksinäistä. Miehet eivät tuoneet esiin vastaavaa. Yksi naisista (1/5) piti suurena ongelmana sitä, että lasta ei kuunnella riittävästi asumisjärjestelyistä päätettäessä. Lastensuojelu- sekä hallintolain (417/2007, 20§, 86§; 434/2003, 34§) mukaan lapsella on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä hänen

pitää saada vaikuttaa päätöksiin, jotka koskevat häntä. Vanhempien tulee kuitenkin ottaa huomioon, että he tekevät päätökset lapseen ja hänen elämiseensä liittyen, kuitenkin lapsen toiveet ja mielipiteet huomioiden (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 43). On muistettava, että lapsi on osa perhettä ja perheen tapahtumia, joten lapsi pitäisi ottaa osaksi päätöksentekoa sekä ammatillista kuulemista. (Antikainen 2007, 151–157; Smart, Neale & Wade 2001, 159).

“-- ne sitä aina joskus morkkas, että pittää olla eri paikassa...Tottakai, ja se miks me lopetettiin se ees taas muuttaminen ite, nii mää niinku väsyin siihen.. Ja sitte toisaalta se on sitte vähän väärin ajatella, että no joo lapset sitte joutu siihen samaan rumbaun, mitä ei ite jaksanu tehdä.”

N4

“-- Et sekin on enemmän niistä itsestään lähtösin, et ne ei halua mennä tai et on jotain, on aamulla joku jalkapallopele -- ei ne halua sit lähtee isälle ja et halua jäädä kotiin --” N2

“-- tietten on niinku lasten mukkaan, että se mikä lapsista niinkö, jos ne sanoo jonaki päivänä että me ei haluta mennä isille, niin sitte mää sanon että ei tarvi mennä -- kyllä ne on niinku sanonu, että ”no ois se aika inhottava että jos isää näkis vaan aina välillä, että eihän sitä tuntis enää”--” N5

“Ja sitten tuota, sitten kun se päätös tehtiin, niin että joka toinen viikko keskiviikosta sunnuntaihin niin oli se hälle aluksi tosi vaikeaa, vaikea ymmärtää.” N1

Vanhemmat kuvasivat lapsen kokemuksia uudesta arjesta eri tavoin. Lapset (miehet 2/5, naiset 2/5) kokivat, että eron jälkeen vanhemmat ovat enemmän läsnä. Osa vanhemmista (naiset 1/5, miehet 1/5) toi myös esiin, että ex-puolison luona saattoi olla asioita, jotka houkuttelivat lapsia toiseen kotiin ja tällä tavoin toinen vanhempi oli “siisti vanhempi”. Osassa perheistä (naiset 2/5, miehet 1/5) lapset olivat heti eron jälkeen innostuneita uusista kodeista. Vanhemmat kokivat, että alkuinnostuksen jälkeen lapset ymmärsivät, että eron tuomat muutokset eivät tuntunutkaan enää niin kivalle.

“-- meillä on ollu semmonen vuoroviikkohomma käytössä, niinniin aluksi meni ihan mukavasti sitte niinkö jossain vaiheessa alako lapset sitä, että ei tää oookkaan niin kivvaa että ku joutuu olleen erossa aina viikon --” N5

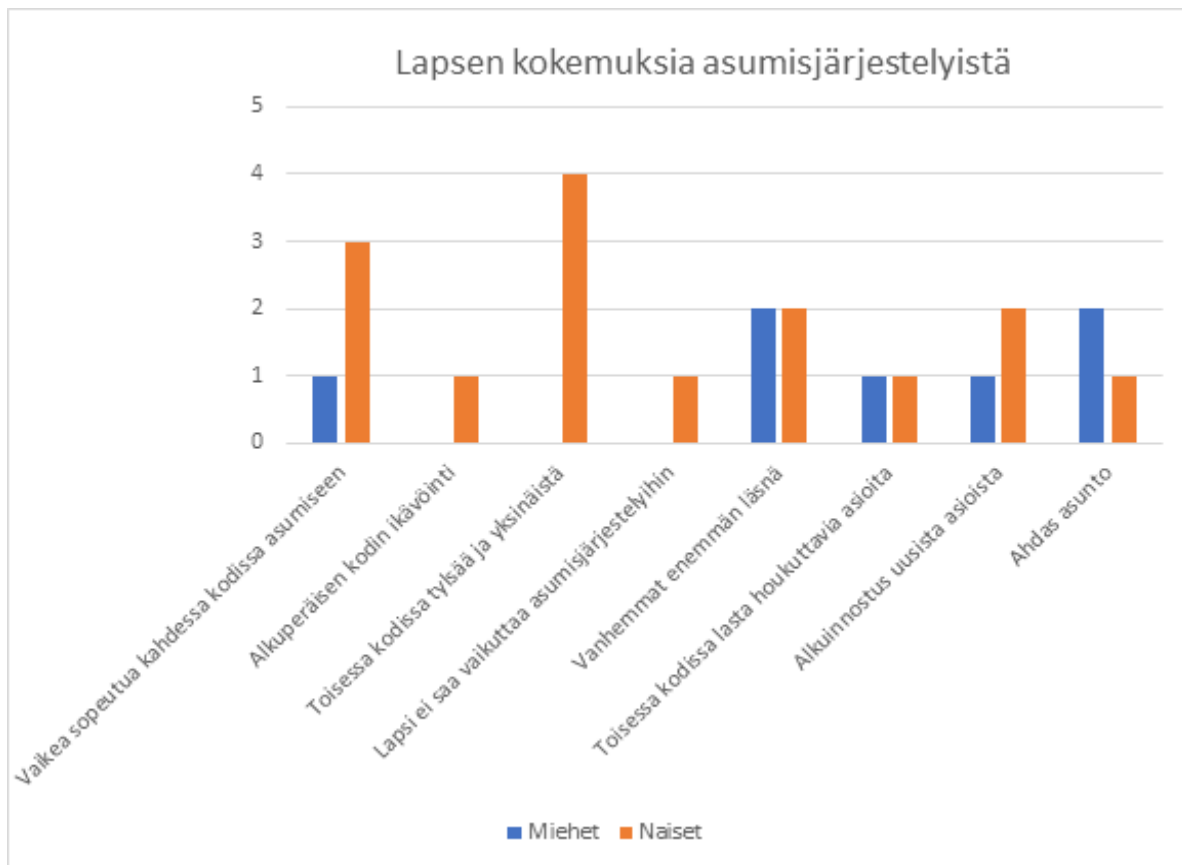
“-- ne [lapset] huomasi sen että minä oon niinku erilainen... on niinku enempi semmonen läsnä oleva ja tavallaan ilonen vaikka olikin hankalaa.” N5

Joidenkin vanhempien (3/10) näkökulmasta uutta arkea varjosti huoli siitä, huolehditaanko lapsista riittävästi toisen vanhemman luona. Tämän lisäksi yksi nainen (1/5) toi esiin, että isä salli

tytölle asioita, joita hän ei hyväksynyt. Pieni osa vanhemmista (3/10) toi esiin oman ikävän lapsia kohtaan. Myös Laine (2015, 99–102) korostaa, että vanhemmalle saattaa syntyä huoli lapsesta hänen ollessa toisessa kodissa ja samanaikaisesti vanhempi voi kokea yksinäisyyttä sekä ikävää lasta kohtaan.

“-- Siis hänen elämäntyyli oli ehkä liian semmonen epävakaa.... Se kuvasti, että hän ei hoitanu ei hoitanu niinku riittävän hyvin lapsia. -- Siellä ei syöty kunnolla, ei nukkuttu kunnolla, eikä niinku huolehdittu hygieniasta. -- Sitte tuli se ristiriita ku viikonlopun tai loman jälkeen tulivat takasi nii tota taas lähtä semmoseen arjen turvalliseen arjen rytmiin--” M5

Osa vanhemmista (naiset 1/5, miehet 2/5) toi esiin asumisjärjestelyjen ongelmana pienet asunnot, minkä vuoksi lapsilla ei ollut omia huoneita eikä rauhaa. Monet kokivat (6/10), että tärkeää on lasten kannalta se, että lapsilla on tavarat molemmissa kodeissa eikä näin ollen tavaroita tarvitse kuljettaa jatkuvasti. Myös Niemelä ja Kääriäinen (2015, 41–42, 48) korostavat, että tärkeää olisi, ettei lapsen tarvitsisi huolehtia tavaroista asuessa kahdessa kodissa asuessaan, vaan hänen vaatteita ja tavaroita olisi molemmissa kodeissa. Edellä mainittujen lisäksi elatusmaksut koettiin avioeron jälkeisenä haasteena (3/10). Joko toinen osapuoli ei suostunut maksamaan elatusmaksuja tai ne koettiin kohtuuttoman suuriksi, mikä heijastui vanhemman ja lapsen tapaamismahdollisuuksiin. Myös tutkimuksemme viitekehys toteaa elatusmaksuihin liittyvien kiistojen olevan yleinen arkea haastava ongelma Suomessa (Koskela, 2012, 19–20). Alla olevassa kuviossa 10 on kuvattu lasten kokemuksia asumisjärjestelyistä vanhemman kuvaamana.

Kuvio 10. Lapsen kokemuksia asumisjärjestelyistä avioeron jälkeen vanhemman kuvaamana (n=10).

Avioeron jälkeinen uusperhe-elämä

Osa miehistä (3/5) toi esiin, että toisella vanhemmista oli pian eron jälkeen uusi puoliso. Suurin osa naisista (4/5) ei tuonut esiin, että kummallakaan olisi ollut uutta puolisoa pian eron jälkeen, mutta myöhemmin lähes kaikilla naisilla itsellään (4/5) on ollut puoliso, samoin kuin miehillä (4/5). Tällä hetkellä miehistä suurimmalla osalla (4/5), mutta naisista vain yhdellä (1/5) on uusperhe. Kahdella naisella (2/5) ja yhdellä miehellä (1/5) ei ole puolisoa. Kahdella (2/5) naisella on puoliso, jonka kanssa ei asu yhdessä. Useassa perheessä lapsi (7/10) elää uusperheessä joko toisessa tai molemmissa kodeissa. Uusperhe koettiin vaihtelevasti sen suhteen, koettiinko sen sujuvan hyvin (2/7) vai onko siinä haasteita (5/7). Haasteita uusperhe-elämään toi vanhemman uusi puoliso (miehet 3/5, naiset 2/7), sillä kaikki lapset eivät tulleet toimeen tai tykänneet uudesta puolisoista. Lapsi saattoi myös syyttää uutta puolisoa erosta. Myös uuden puolison lasten kanssa koettiin haasteita tulla toimeen ja hyväksyä heitä (miehet 2/5, naiset 0/5). Yksi naisista (1/5) toi esiin, että lapset miettivät harmittaako äitiä isän uusi puoliso. Yksi miehistä (1/5) kuvasi, että lapset pelkäsivät uutta eroa ja sen vuoksi yrittivät erottaa isän ja tämän uuden puolison

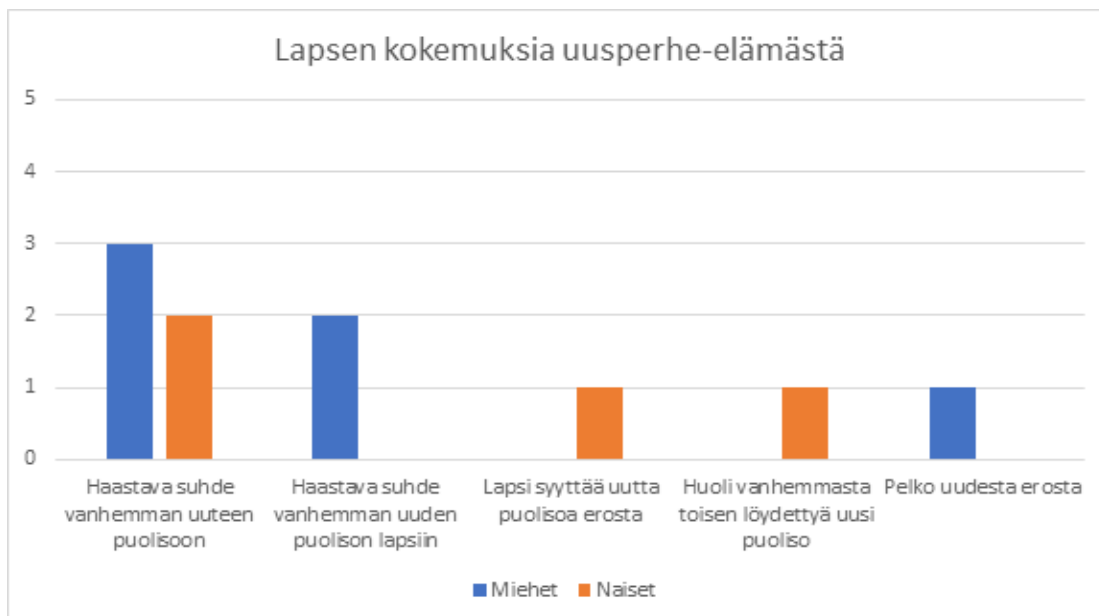
heti suhteen alkuvaiheessa. Kaksi vanhempaa (2/10) toivat esiin, että ovat tehneet tietoista tutustuttamista uuteen puolisoon tai perheyttämistä uusperheessä. Edellä mainittuja asioita on kuvattu alla olevassa kuviossa (Kuvio 11). Tiedot on esitetty perheittäin, sillä vanhempien kokemusten mukaan kaikki perheen lapset uusperheen samalla tavalla.

“-- ku ne on tullu vanhemmaksi nii sitte ne on alakanu kommentoimaan niinku siitä [isän uudesta puolisoista], että he ei tykkää siitä.” N4

“-- hän keksi niille tämmöset niinkö nimet, että se uus puoliso oli “PR” elikkä perheenrikkoja ja sitten isää hän kutsu ”Kakka”..., että hän menee taas PR:lle ja Kakalle ja sitten mää, että et sää voi tommosia, että isä on sulle isä.” N1

“Meidän piti ottaa vähän semmonen pieni aikalisä, aikalisäntynkä että tuota se [isän uusi puoliso] ku esittää asioita pojille niin sehän sai karvat nouseen pystyyn vaikka se ei sitä tarkottanu sillä lailla todellakkaan -- minä koitan enemmän hoitaa sitä [omien lasten kasvatusta] ja koita sää [uusi puoliso] olla sitte vähän niinkö sillai että ei tässä mittään, niin niille tullee se vähän se fiilis että ei se oookkaan niin äkänen.” M4

“-- me otettiin valokuvia meidän perheestä ja laitettiin niitä seinälle ja käytiin tosiaan yhdessä jossaki huvipuistoreissuissa -- me käytiin lomareissuja, vaunureissuja porukalla, että me niinku, me perheydyttiin ja sitten mentiin naimisiin niin että kaikki lapset oli mukana ja piettiin häät ja kaikkea sellasta, perheydyttiin, että.... pikkuhiljaa me niinku tarkoituksella vietiin sitä siihen suuntaan, että kaikki saa tuntea olevansa tasavertainen siinä perheessä.” M5

Kuvio 11. Lapsen kokemuksia uusperhe-elämästä vanhemman kuvaamana perheittäin (n=10).

Sekä omassa tutkimuksessamme että teoreettisessa viitekehyksessä nousee esiin, että lapsi ei välttämättä pidä oman vanhempansa uudesta puolisoista. Kiianmaa (2005, 9) pitää tähän syynä sitä, että lapsi voi kokea hänet hämmentävänä, jopa harmillisena. Uuden puolison lisäksi lapsi saattoi tutkimusaineiston mukaan kokea uusperhe-elämässä haasteelliseksi uuden puolison lisäksi hänen lapsensa. Tätä näkemystä tukee myös Koskela (2012, 76–77), jonka mukaan lapsella saattaa syntyä ristiriitoja uuden puolison lasten kanssa. Yksi mies toi haastattelussa esiin, että olisi voinut jälkikäteen ajateltuna odottaa lasten vuoksi uuden puolison mukaan ottamista kuvioihin. Myös Kaulio ja Ylitalo korostavat, että aikuisten on hyvä tuntee riittävän hyvin toisensa ennen uusperheen rakentamista. Lapsia tulisi heidän mukaansa valmistaa etukäteen uuteen perhetilanteeseen. (Kaulio & Ylitalo, 2007, 149–150.) Sekä Kaulio ja Ylitalo (2007, 149–150) että Kiianmaa (2005, 46) herättää toivoa siitä, että lapsi sopeutuu ajan kanssa eroon ja uusiin perhemuotoihin.

5.4 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on saada vanhemman kuvailun kautta tietoa avioeron vaikutuksista lapseen ja mahdollisista muutoksista hänen elämäänsä. Tutkimus keskittyy erityisesti lapsen näkökulmaan, joka tuodaan esiin vanhemman kokemusten ja ajatusten kautta. Tutkimuksella selvitetään, miten vanhemmat kuvailevat kokevansa avioeron vaikuttavan lapseen, millaista tukea lapselle tulisi näiden pohjalta antaa avioerotilanteessa ja millaisia asioita vanhemmat tekisivät toisin jälkikäteen ajateltuna lapsen kannalta. Tutkimuksessa oli mukana viisi miestä ja viisi naista, jotta voidaan vertailla näiden kahden sukupuolen välisten kokemusten mahdollisia eroavaisuuksia. Haastateltavilla oli avioerohetkellä yhteensä 24 alle 18-vuotia lasta. Tutkimusaineisto hankittiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Tutkimustuloksia tarkastellaan tässä luvussa tutkimuskysymyksittäin. Lopuksi näistä kootaan yhteenveto.

Miten vanhemmat kuvaavat omia avioerokokemuksiaan?

Tutkimusaineistosta on havaittavissa eri tyyppisiä kokemuksia avioliiton, avioeron ja avioeron jälkeisen vanhempien välisen yhteistyön sujuvuudesta. Voidaan nähdä, että jos avioliiton aikainen perhe-elämä on pääsääntöisesti ollut sopuisaa, myös avioero ja eron jälkeinen yhteistyö on todennäköisemmin sujuvaa. Samoin myös haastavaksi koettu perhe-elämä ennakoii haastavan yhteistyön jatkumoa. Edellä mainitut yhteistyön toimivuuden muodot olivat selvimmin näkyvissä omassa tutkimusaineistossamme. Lisäksi tutkimusaineistossa nousi esiin, että ero saattaa

joskus helpottaa ratkaisevasti haastavaksi koettua yhteistyötä. Tämä kokemus voi kuitenkin jäädä hetkelliseksi yhteistyön vaikeutuessa myöhemmin.

Miesten keskuudessa avioeroon johtaneina tekijöinä korostui erilleen kasvaminen, yhteisen tekemisen puute, erilaiset persoonat sekä pienistä asioista riitelemine ja liian vähäinen keskustelu. Naisilla puolestaan tutkimuksessa korostui puolison ongelmat kuten väkivalta sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Sekä miesten että naisten keskuudessa esiin nousi uskottomuudesta johtuvat luottamusongelmat sekä liian aikataulutettu elämä. Edellä mainitut avioeroon johtavat tekijät ovat yleisimpiä eronneiden itse esiin tuomia avioeron syitä myös tutkimustiedon valossa (Laine, 2014, 27; Määttä 2002, 19–20). Tämän lisäksi esiin nousi naisten nuori ikä avioliiton solmimisen aikana, mikä myös Kurdekin (1993, 221–224) mukaan lisää eroamisen todennäköisyyttä. Viitekehyksestä poiketen omassa tutkimuksessamme miehet kokivat naisia enemmän tunne-elämän väljähtymisen parisuhteen ongelmaksi. Koskela (2012, 84–85) pitää puolisoitten tunnesiteiden väljähtymistä merkittävimpänä avioeroon johtavana tekijänä. Aikaisemman tutkimustiedon mukaan naiset kuitenkin tuovat miehiä useammin esiin tyytymättömyyden suhdetta kohtaan (Laine, 2014, 19–22). Haastateltavien parisuhteista kuudessa (6/10) tuotiin esiin, että nainen oli nostanut esiin parisuhteen epäkohtia, mutta siitä huolimatta mies teki lopullisen eropäätöksen. Kaikkiaan seitsemän (7/10) tutkimukseen osallistunutta vanhempaa kertoi miehen tehneen lopullisen eropäätöksen.

Voidaan nähdä, että kaikkien tutkimukseemme osallistuneiden vanhempien avioliitot ja avioerot poikkeavat paljon toisistaan, mutta niissä on myös nähtävissä yhtäläisyyksiä. Lähes kaikki haastatteluun osallistuneista vanhemmista koki sujuvista tai haastavista väleistä sekä avioeron syistä huolimatta, että avioero oli oikea ratkaisu. Vain lasten asioiden vuoksi osa koki jälkikäteen, että joitakin asioita olisi voinut tehdä toisin.

Millaisia vaikutuksia vanhemmat kokevat avioerolla olleen heidän lapseensa?

Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien mukaan lapset eivät reagoineet konkreettisella erohetkellä voimakkaasti, mutta paljon erilaista reagointia oli nähtävissä silloin, kun avioerosta kerrottiin lapsille. Erosta kuultuaan osa lapsista reagoi siihen tunteenpurkauksin (3/24) ja osa puolestaan innostuen (5/24) tai vetäytyen (2/24). Viidessä (5/10) perheessä vanhempi toi esiin, että suuri osa perheen lapsista (12/24) ei reagoinut erosta kuultuaan juuri mitenkään. Useat kokivat syyksi tähän sen, että lapset eivät ymmärtäneet, mitä kaikkea ero tarkoittaa. Tätä tukee myös aiempi tutkimustieto, sillä lapsella ei välttämättä ole tietoa, mitä ero on käytännössä ja

miksi vanhemmat sellaiseen päätökseen päätyvät (Niemelä & Kääriäinen, 2015, 37). Yhdessä perheessä (1/10) avioerosta ei kuitenkaan lapsille kerrottu, vaan se tuli lapsille tietoon pikkuhiljaa asumisjärjestelymuutosten myötä. Kertomatta jättäminen haastaa erityisesti lapsen ymmärrystä eron suhteen (Taskinen, 2002, 13).

Jokainen lapsi reagoi avioeron eri vaiheissa ja avioeron jälkeen muuttuvien tavoin. Avioeron jälkeen omassa tutkimuksessamme lapset (13/24) kokivat yleisimmin ikävää toista vanhempaa kohtaan. Vanhemmat kokivat, että toiseksi eniten avioeron vaikutuksista lapsiin oli nähtävissä muuttunut käyttäytyminen (10/24). Tämän lisäksi oli yleistä, että vanhemmat eivät havainneet lapsissa (8/24) näkyviä muutoksia avioeron jälkeen. Avioero saattoi näkyä lapsissa myös innokkuutena uusista asioista, vetäytymisenä tai vaikenemisena avioerosta, helpotuksena, syyllisyyden kokemisena, nopeana sopeutumisena tai pelkona läheisen menettämisestä. Tutkimus osoitti, että avioero vaikuttaa lapsiin perheen sisällä eri tavoin. Vanhemmat pitivät tähän syynä erilaisia luonteenpiirteitä, erityisesti herkkyyttä. Näitä kokemuksia tukee myös tutkimustieto, jonka mukaan avioero vaikuttaa lapsiin yksilöllisesti, myös saman perheen sisällä. (Kiianmaa, 2008, 9; Sinkkonen & Korhonen, 2015, 28). Karttusen (2010, 80–83) mukaan lapsen ikä, erilaiset persoonat sekä perheen sisäiset suhteet vaikuttavat lapsen avioerotilanteessa ja sen jälkeen.

Lähes kaikki vanhemmat kokivat vaikeaksi puolistrukturoidussa teemahaastattelussa esitetyn kysymyksen siitä, miten lapsi on käsitellyt avioeroa. Vastauksissa painottui se, kuinka vanhemmat (6/10) olivat keskustelleet tai yrittäneet keskustella lasten kanssa. Puolet vanhemmista (5/10) toivat esiin, että lapset eivät käsitelleet avioeroa näkyvästi. Tämän lisäksi osa (4/10) koki, että sisarukset luultavasti tukivat toinen toisiaan avioerotilanteessa. Aiempi tutkimustieto kannustaa vanhempia yrittämään synnyttää keskustelua yhä uudestaan, vaikka joka kerta se ei onnistukaan. Lapsesta voi tuntua vaikealta puhua tunteistaan ja huolenaiheistaan. Lapsi voi jättää kertomatta edellä mainituista asioista, sillä hän voi haluta suojella vanhempansa. (Pruuki 2017, 81; Rauhala, 2014, 141; Warshak, 2012, 249–250.)

Haastattelun lopuksi haastateltaville esitettiin kysymys ”Miten tiivistäisit sen, kuinka avioero on vaikuttanut lapseen?”. Tähän kysymykseen nousi monenlaisia pohdintoja, joista kaikista ei voi tehdä suoraviivaisia tulkintoja. Kolme (3/9) haastateltavaa koki, että avioerolla oli selkeästi negatiivisia vaikutuksia lapseen, kun taas kaksi (2/9) oli sitä mieltä, että avioero toi mukanaan pääasiassa positiivisia vaikutuksia. Edellä mainittujen lisäksi osalla lapsista oli nähtävissä molempia, sekä negatiivisia että positiivisia vaikutuksia, tai osa koki, että avioero ei vaikuttanut

lapsen juuri mitenkään. Myös aiempi tutkimustieto tuo esiin, että avioerolla voi olla joko positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia lapseen (Karttunen, 2010, 70; Koskela, 2012, 19). Kiianmaan (2008, 92–93) mukaan kuitenkin jokainen lapsi kärsii erossa, vaikka lapsessa ei olisi nähtävissä suoranaisia negatiivisia vaikutuksia. Vanhemmat kokevat, että avioeron vaikutukset eivät näy lapsessa välttämättä heti eron jälkeen. Ne, joilla avioerosta oli pidempi aika, olivat ehittäneet näkemään avioeron myöhempiä vaikutuksia. Puolestaan he, joilla erosta ei ollut kulunut kovin kauan aikaa, arvelivat, että vaikutuksia voi tulla näkymään lapsessa vielä myöhemmissä kehitysvaiheissa. Myös Karttunen (2010, 70) toteaa, että avioeron vaikutukset voivat näkyä lapsessa heti avioeron jälkeen tai vuosia myöhemmin.

Osa vanhemmista koki, että lapsilla oli erilaisia oireita, joita he pitivät kehitykseen kuuluvina muutoksina. Tutkimustieto tuo kuitenkin esiin, että hyvin monenlaiset kehon ja mielen muutokset voivat olla seurausta avioerosta (Karttunen, 2010, 77–84; Kiianmaa, 2005, 13–14; Kääriäinen, 2008, 66; Rauhala, 2014, 141; Saari, 2003, 267; Sinkkonen & Korhonen, 2015, 261; Taskinen, 2002, 13;) Voidaan siis nähdä, että avioeron vaikutukset eivät välttämättä ole lapsissa selvästi havaittavissa ja vaikutukset voivat vaihdella ajan kuluessa. Tämä johtuu lasten yksilöllisyydestä, iästä, lapsen kyvystä ilmaista itseään sekä siitä, että lapsi voi haluta suojella vanhempaansa surulta.

Millaista on ollut avioeron jälkeinen uusi arki lapsen elämässä vanhemman kuvaamana?

Tutkimusaineistosta tulee ilmi, että perheet ovat kokeilleet erilaisia asumisjärjestelyjä avioeron jälkeen. Vanhemmat kokeilivat epäsäännöllisiä asumisjärjestelyjä tai lyhyitä, mutta säännöllisiä asumisjaksoja kahden kodin välillä. Useissa tapauksissa vanhemmat huomasivat kuitenkin lapsista, että nämä ratkaisut eivät olleetkaan lasten kannalta toimivimpia. Vanhempien mukaan lapset tarvitsivat säännöllisempää asumisrytmiä, jossa viikonpäivä, jolloin kotia vaihdetaan, on aina sama. Tästä syystä suurin osa (6/10) perheistä päätyi vuoroviikoin asumiseen. Perheissä (3/10), jotka pysyivät epäsäännöllisessä rytmissä, toisella vanhemmalla oli vakavia haasteita elämässä. Naisista neljä (4/5) kertoi, että lapset halusivat asua vain toisen vanhemman luona täyttäessään 16 vuotta. Yhdellä vanhemmalla (1/10) oli vahva kokemus siitä, että lasta ei kuunnella tarpeeksi asumis- ja huoltajuuksjärjestelyissä.

Osa vanhemmista koki avioeron jälkeisen arjen tuoneen mukanaan pääasiassa positiivisia asioita (4/10) tai, ettei elämä juurikaan muuttunut eron myötä (2/10). Neljä (4/10) haastateltavaa

toi esiin, että vanhemmat olivat eron myötä enemmän läsnä lasten elämässä ja yhdessä tapauksessa lapsen ei tarvinnut elää epätasapainoisessa kasvuympäristössä toisen vanhemman päihdeongelmien vuoksi. Haastavaksi uuden arjen lasten elämässä koki noin puolet vanhemmista. Tähän syynä nähtiin sopeutumisvaikeudet kahdessa kodissa asumiseen, luopuminen alkuperäisestä kodista, ahtaat asunnot sekä houkutukset vain toisessa kodissa. Lapsilla saattoi olla alkuinnostusta (3/10) uusista asioista uudessa arjessa, mutta ajan kuluessa ja arjen tasaantuessa muutokset eivät tuntunutkaan enää niin mukavilta.

Lasten uutta arkea haastoi uusperhe-elämä. Vanhemman uusi puoliso tai tämän lapset toivat vaikeuksia lapsen elämään lähes puolessa haastatteluun osallistuneiden vanhempien tai lapsen toisen vanhemman uusperheessä. Syynä tähän nähtiin se, että lapset eivät tulleet toimeen tai tykänneet vanhemman uudesta puolisoista tai tämän lapsista. Lapsi saattoi myös syyttää uutta puolisoa erosta tai pelätä vanhemman eroavan uudelleen ja joutuvan näin jälleen kokemaan avioeron. Jotta uusperhe-elämä olisi toiminut mahdollisimman hyvin, tehtiin kahdessa perheessä tietoista tutustuttamista ja perheyttämistä. Myös Kaulio ja Ylitalo (2007) pitävät tärkeänä, että vanhempi ja uusi puoliso ovat riittävän tuttuja toisilleen ennen uusperheen rakentamista. Lapsi saattaa kokea menettävänsä vanhemman uuden puolison tullessa vanhemman elämään. (Kaulio & Ylitalo, 2007, 149–150.) Tämä oli myös nähtävissä omassa tutkimuksessamme.

Suuressa osassa haastateltavien kokemuksissa nousi esiin uuden arjen haastavuus. Vaikka vanhempien yhteistyö olisi sujuvaa ja sopuisaa lasten asioita käsiteltäessä, asumisjärjestelyt ja uusperheet tuovat lisähaastetta lapsen elämään. Ajan antaminen lapsen sopeutumiselle ja uusperheen tutustumiselle auttaa lasta ja lisää uusperheen toimivuutta.

Johtopäätökset

Miesten ja naisten kokemukset avioerosta vaihtelevat jossakin määrin. Eroja on nähtävissä avioeron johtaneiden syiden esittämisessä sekä siinä, kuka eropäätöksen tekee. Useimmiten mies tekee lopullisen eropäätöksen. Lapset ovat usein eron jälkeen enemmän äidin kanssa, mikä vaikuttaa siihen, että miehet ovat vähemmän tietoisia avioeron vaikutuksesta lapseen. Äidit saattavat pitää itseään “tärkeämpänä vanhempana” lapselleen tai ajattelevat lapsen etua ja kuulemista asumisjärjestelyissä. Heidän mukaansa lapsella pitäisi olla oikeus valita, jääkö asumaan kokoaikaisesti äidin kanssa vai haluaako käydä silloin tällöin isän luona.

Johtopäätöksenä tutkimustuloksista voidaan todeta, että jokainen avioliitto, perhe-elämä ja avioero ovat yksilöllisiä. Tästä syystä ei voida määritellä yhtä oikeaa tapaa toimia avioerotilanteessa ja sen jälkeen. Avioero on perheen yhteinen kriisi, joten vanhempien lisäksi myös lapsi on suuressa roolissa avioerotilanteessa. Vanhemmat eivät voi suoraviivaisesti toimia kuten kuulevat toisten toimineen tai noudattaa yleisiä käytäntöjä siitä, miten toimia avioerotilanteessa. Vanhempien tulee huomata oma lapsi ja lapsen yksilölliset tarpeet avioeron eri vaiheissa.

6 Pohdinta

Pro gradu -tutkielman tekemisen koimme antoisana ja opettavaisena kokemuksena. Toisaalta tutkielman tekeminen oli haastavaa ja aikaa vievää. Lopullisen aiheen määrittäminen oli suhteellisen helppoa, sillä halusimme jatkaa aiemmin kandidaatin tutkielmassa tehdyn kirjallisuuskatsauksen aihetta. Päädyimme täten tutkimaan vanhempien kokemuksia siitä, miten avioero on vaikuttanut heidän lapseensa. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa vanhemman kuvailun kautta avioeron vaikutuksesta lapseen. Tähän tavoitteeseen päästiin, sillä saimme kuulla arvokkaita näkemyksiä ja kokemuksia avioeron kokeneiden lasten vanhemmilta. Näiden pohjalta, yhdessä teorian tiedon kanssa, vastaaminen tutkimuskysymyksiin oli mahdollista.

Työstimme pro gradu -tutkielmaa pitkän ajanjakson aikana, joten meillä oli aikaa päästä sisälle tutkimusaiheeseen ja -aineistoon. Aloitimme tutkielman tekemisen kesällä 2018 kvalitatiivisen tutkimuksen jatkokurssilla, jossa teimme tutkimussuunnitelman ja pilottikyselyn keräämisen. Keskustelimme kurssin opettajan ja graduohjaajan kanssa tutkimuksestamme ja päädyimme näiden keskustelujen sekä tutkimuskirjallisuuteen tutustumisen myötä hermeneuttis-fenomenologiseen tutkimusotteeseen. Myös aineistonkeruumenetelmä muuttui pilottikyselyn myötä haastatteluksi.

Kun haastattelurunko oli jäsentynyt, keräsimme oman tutkimusaineiston haastattelemalla viittä naista ja viittä miestä. Haastateltavien hankkiminen tutkimukseen oli jossakin määrin työlästä etenkin sen takia, että innokkaita miehiä ei kovinkaan helposti löytynyt sekä sen vuoksi, että halusimme suorittaa haastattelut kasvotusten. Lisäksi oma tutkimusaiheemme on herkkä ja henkilökohtainen. Lähestyimme joitakin ihmisiä tuttavaverkostojen kautta ja saimme huomata, että jotkut vanhemmat eivät voineet osallistua tutkimukseen, sillä lapset eivät ole olleet vanhemman elämässä avioeron jälkeen. Lisäksi tutkimuksesta kieltäytyivät sellaiset henkilöt, jotka eivät halunneet muistella itse tekemäänsä vääryyttä avioliiton aikana. Haastateltavia etsiessämme koimme välillä epätoivoa, sillä kymmenen haastateltavan löytäminen tuntui haastavalta. Koemme kuitenkin kaikki haastattelut tehtyämme, että haastattelujen kautta saimme monipuolisen ja laadukkaan aineiston. Haastattelutilanteissa pääsimme lähelle haastateltavien kokemusmaailmaa avioerosta, sillä tunteet olivat useassa haastattelussa vahvasti läsnä. Myös haastattelutilanne saattoi vaikuttaa siihen, millainen tutkimusaineisto saatiin. Haastattelutilanne on vain pieni hetki, jolloin kokemuksiaan kuvaa ja se saattaa tuntua jännittävältä. Osa haastateltavista

toi esiin, että lähti tutkimukseen mukaan siitä syystä, että tulevaisuudessa lapsia osattaisiin kohdata ja huomioida paremmin avioerotilanteessa. Lähes kaikki haastateltavat kokivat aiheen tärkeäksi tai halusivat jakaa oman haastavan avioerokokemuksen.

Tämän tutkielman tekemisen myötä olemme saaneet arvokasta tietoa perheestä avioerotilanteessa sekä vanhemman että lapsen näkökulmasta. Jokainen avioerokokemus on yksilöllinen. On olemassa tutkimuksiin perustuvia suosituksia avioerotilanteessa toimimiseen, jotka ovat hyviä lapsille ja vanhemmille. Avioliiton, perhe-elämän, vanhempien ja lasten yksilöllisyydestä johtuen on kuitenkin mahdotonta tehdä yksiselitteistä ohjeistusta siitä, miten avioero tulisi hoitaa ja miten lapsi tulisi huomata. Tulevina ammattikasvattajina meillä on aiempaa enemmän tietotaitoa kohdata avioerotilanteessa elävä lapsi ja hänen vanhempansa sekä ymmärtää heidän elämäntilannettaan. Koemme, että osaamme ohjata vanhempia toimimaan lasta tukevalla tavalla avioerotilanteessa ja sen jälkeen. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää kodin ja koulun yhteistyö, jotta lapsen kannalta tarpeellinen tieto siirtyy opettajan ja vanhempien välillä sekä tarvittaessa moniammatillisen yhteistyön piiriin. Myös vanhemmat saavat tutkimuksen kautta tietoa sekä vertaistukea erilaisista avioerotapauksista.

Tutkimustyön myötä koemme, että vanhempien tulisi olla lapsilleen rehellisiä ja avoimia. Tämä tarkoittaa sitä, että avioeron syistä ja seurauksista kerrottaisiin lapselle ikätasolle sopivasti sekä erilaisia tuntemuksia opeteltaisiin käsittelemään yhdessä. Vanhemmat eivät saisi jättää lasta omien tuntemuksien varjoon, vaikka avioero on usein vanhemmalle kriisitilanne. Muutama haastateltava toi ilmi, että ei ole pystynyt olemaan edellä mainitusta syystä lapselle tukena. He myönsivät, että eivät osaa kuvata avioeroa lapsen kannalta oman kriisinsä vuoksi. Toinen tilanne, jossa vanhempi ei osannut kuvata suoranaisesti lapsen avioerokokemuksia oli sellainen, että vanhempi ei ollut läsnä lapsen elämässä vakituisesti avioeron jälkeisessä arjessa. Haastatelussa tuli myös esiin, että vanhemmat eivät välttämättä pystyneet erottelemaan avioeron vaikutuksia lapsikohtaisesti ja tästä syystä puhuivat sisaruksista ”yhtenä joukkona”.

Aiheen moninaisuuden vuoksi avioerolapsia olisi hyvä tutkia esimerkiksi pitkittäistutkimuksena, jotta vaikutuksia ja avioerosta selviytymistä olisi mahdollista havainnoida pitkällä aikavälillä. Lapsia voitaisiin tutkia avioerohetkessä ja avioeron jälkeen, aina aikuisuuteen asti. Tämän lisäksi lapsen uusperhe-elämää voitaisiin tutkia uuden puolison kokemana tai lapsen kokemuksina uudesta puolisoista. Tässä tutkimuksessa vanhemmat kokivat, että avioeron vaikutukset eivät ole näkyneet lapsen koulunkäynnissä tai päivähoidossa. Tästä aiheesta olisi kuitenkin mielenkiintoista kuulla opettajien ja varhaiskasvattajien kokemuksia.

Toteutimme pro gradu -tutkielman parityönä alusta loppuun saakka toisia tukien ja kannustaen. Työ eteni sujuvasti, sillä yleensä toiselta löytyi ratkaisu haastaviin tilanteisiin ja vastoinikäymiin tai tarvittaessa käännyimme graduohjaajan puoleen. Yhteistyö on sujunut kaiken kaikkiaan suhteellisen hyvin. Molemmat olimme motivoituneita ja kiinnostuneita aiheesta. Kummallakaan ei ollut omakohtaista kokemusta avioeroista lähipiireistä eikä myöskään tutkimuksen tekemisestä, joten lähtökohtamme tutkimuksen toteuttamiseen olivat samankaltaiset. Koemme, että työskentely oli tästä syystä tasavertaista.

Tutkimusaineistomme oli hyvin laaja ja olemme ensikertalaisia empiirisen tutkimuksen tekijöitä, joten olemme tunteneet epävarmuutta siitä, että onko kaikki olennainen otettu mukaan tutkimukseen ja epäolennainen jätetty pois. Aineiston analyysivaiheessa huomasimme, että emme osanneet haastattelutilanteessa kysyä kaikkea tarpeellista, joten jouduimme kysymään jälkikäteen tarkentavia kysymyksiä muutamilta haastatteluun osallistuneelta. Myös haastateltavien kokemusten tulkitseminen on tuntunut haasteelliselta. Epävarmuutta tutkimuksen tekemistä kohtaan lisäsi NVivo-ohjelmasta kuuleminen vasta analyysivaiheen loppupuolella. Olimme halunneet hyödyntää kyseistä ohjelmaa ja yritimmekin sitä, mutta käytännön toteutus ei onnistunut kahdelle tutkimuksen tekijälle yhtäaikaaisesti. Lisäksi olimme ehtineet tehdä analyysin jo lähes valmiiksi. Vaikka tutkimusaineiston tulkinnanvaraisuus lisää epävarmuuden tunnetta, koemme, että olemme tehneet hyvän ja huolellisen työn.

Lähteet

- Alasuutari, P. (2007). *Laadullinen tutkimus* (3. uud. p). Tampere: Vastapaino.
- Amato, P.R. & Booth, A. (1996). A Prospective Study of Divorce and Parent-Child Relationships. *Journal of Marriage and the Family*. Vol. 58, Issue 2.
- Antikainen, M. (2007). *Sosiaalityöntekijän asiantuntijuus lapsen huolto- ja tapaamissopimuspalveluissa*. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 148. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Anttila, P. (1998). *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta*. Haettu osoitteesta <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.2%20Sis%C3%A4ll%C3%B6nanalyysi>
- Avoliittolaki 1987/411. Haettu osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=avioliittolaki>
- Avomaa, P. (2008). *Eroajan ABC*. Helsinki; Jyväskylä: Minerva.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (1995). *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.
- Canary, D. J., Canary, D. J., Cupach, W. R. & Messman, S. J. (1995). *Relationship Conflict: Conflict in Parent-Child, Friendship, and Romantic Relationships*. Sage Publications, Incorporated.
- Castren, A-M. (2009). Mahtuuko ero perheeseen? Perheen hajoaminen ja uusperhe perheenä. Teoksessa Jallinoja R. (toim.) *Vieras perheessä* (ss.106–127). Helsinki: Yliopistokustannus.
- Christians, C. 2000. Ethics and Politics in qualitative Research. In K. Denzin & Y. Lincoln (eds.) *Handbook of Qualitative Research*. (pp.133–155). London: Sage Publications.
- Duck, S. & Wood, J. T. (1995) For better, for worse, for richer, for poorer: the rough and smooth of relationships. In Duck, S. & Wood, J. T. (eds.) *Confronting relationship challenges. Understanding relationship processes series, Vol. 5*. London: Sage Publications, 1–21.
- Eco, U. (1989). *Oppineisuuden osoittaminen eli miten tutkielma tehdään?* Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J., Lähti, J. & Vastamäki, J. (2018). Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (ss.27 – 51.) Jyväskylä: PS-kustannus.
- Fisher, B. (2016). *Jälleenrakennus. Kun suhteesi päättyy* (8. p.) Kerava: Otavan Kirjapaino.
- Foddy, W. (1993). *Constructing questions for interviews and questionnaires: Theory and practice in social research*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hallintolaki 434/2003.

Heaton, T. (1990). Marital Stability throughout the Child-Rearing Years. *Demography*, Vol. 27. (pp.55–63).

Heikkinen, H., Huttunen, R., Niglas, K. & Tynjälä, P. (2005). Kartta kasvatustieteen maastosta. *Kasvatus* 36 (5), 340–354.

Heikkinen, R. -L. & Laine, T. (1997). Tutkimuksen polulla. Teoksessa Heikkinen, R.-L. & Laine, T. (toim.) *Hoitava kohtaaminen* (ss. 18-23). Helsinki: Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, S: & Hurme, H. (2001). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. Remes P. & Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita* (10. osin uud. p.). Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009) *Tutki ja kirjoita* (15. uud. p.). Helsinki: Tammi.

Husserl E. (1982). *Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy - I. book, General introduction to a pure phenomenology*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Huston, T. & Vangelisti, A. (1995). How Parenthood Affects Marriage. In Fitzpatrick, M. & Vangelisti, A. (eds.) *Explaining Family Interactions* (pp. 147–176). London: Sage Publications.

Häggman, Kai (1996). *Johdatus perheen historiaan*. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 11. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Jallinoja, R. (2000). *Perheen aika*. Helsinki: Otava.

Järvinen, P. & Järvinen, A. (2004). *Tutkimustyön metodeista*. Tampere: Opinajan Kirja.

Kaikkonen, A. (2016). *Uskottomuus. Syyt ja seuraukset*. Helsinki: Minerva kustannus.

Kakkori & Huttunen (2014). Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Saari, A., Jokisaari, O-J. & Värri, V-M. (toim.) *Ajan kasvatus. Kasvatusfilosofia aikalaiskritiikkinä* (ss. 367–401). Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Karttunen, R. (2010). *Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kaulio, P. & Ylitalo, M. (2007). *Elämän viemää. Näin selviän muutoksista*. Helsinki: Edita.

Kiianmaa, K. (2005). *Huomenna paremmin. Selviytymisopas, kun vanhemmat eroavat*. Jyväskylä: Kehitykset Avaimet.

Kiianmaa, K. (2008). *Hyvä ero. Uusi elämä*. Helsinki: Multikustannus.

- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (ss.73–87). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koskela, J. (2012). *Avioero suomalaisen miehen kokemana. Ero ja erosta toipuminen prosessina*. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.
- Kurdek, L. (1993). Predicting Marital Dissolution: A 5-Year Prospective Longitudinal Study of Newlywed Couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64 (pp. 221–242).
- Kääriäinen, A. (2008). *Ero haastaa vanhemmuuden*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, Neuvo-projekti.
- Laine, J. (2014). *Kohti uutta onnea: Käytännönläheinen avioero-opas*. Helsinki: Basam Books.
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (ss. 29–50), (5. uud. ja täyd. p.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361. Haettu osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Larson, J. & Holman, T. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability. *Family relations*, 43, 2. Social Science Premium Collection (pp.228–237).
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lämsä, T. (2009). Monta ikkunaa lapsen maailmaan: lapsitietämys aikuisten havaintoina ja lasten kertomuksina. Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (ss.89–124). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Makkonen, M. (2005). *Avio- ja avoero pätkinänkuoressa: Käytännön tietoa avio- tai avoeroa suunnitteleville*. Helsinki: Art House.
- Merton, R. K., Fiske, M. & Kendall, P. L. (1990). *The focused interview: A manual of problems and procedures* (2. ed.). New York: Free Press.
- Metsämuuronen, J. (2006). Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* (ss. 81–145). Helsinki: International Methelp.
- Metsämuuronen, J. (2006). Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* (ss. 16–77). Helsinki: International Methelp.
- Moxnes, K. (2003). Risk Factors in Divorce: Perceptions by the Children Involved. *Childhood*, Vol. 10 (2), 131–146.

- Mäkijärvi, L. (2014). *Kahden kodin lapset. Miten tuen lasta vanhempien erossa*. Jyväskylä: Docendo.
- Määttä, K. (2002). *Avioeron tuska ja helpotus*. Helsinki: Tammi.
- Niemelä, S. & Kääriäinen, A. (2015). *Millan isä ja äiti eroavat. Miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa* (2. uud. p.). Helsinki: Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto.
- Nätkin, R. (2003). Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H & Nätkin, R. (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä* (ss.16–38). Helsinki: Gaudeamus.
- Oikeuslaitos. Haettu osoitteesta <https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/hakemusasiat/perheasiat/avioero.html>
- Pagani, L., Boulterice, B., Tremblay, R. E., & Vitaro, F. (1997). *Behavioural Development in Children of Divorce and Remarriage. Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(7), (pp.769–781).
- Perttula, J. (1995). *Kokemus psykologisena tutkimuskohteena: johdatus fenomenologiseen psykologiaan*. Tampere: Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.
- Perttula, J. (2000). Kokemuksesta tiedoksi: fenomenologisen metodin uudelleen muotoilua. *Kasvatus* 31 (5), (ss. 428–442). Haettu osoitteesta <http://elektra.helsinki.fi.pc124152.oulu.fi:8080/se/k/0022-927-x/31/5/kokemuks.pdf>
- Perttula, J. (2008) Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tieteen-teoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) *Kokemuksen tutkimus. Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen* (ss.115–162). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Pettilä, U. & Yli-Marttila, L. (1999). *Eron vaiheet. opas eroaville ja eroavien auttajille*. Smed-jebacken: Tietosanoma.
- Pojjula, S. (2016). *Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen* (3. p.). Helsinki: Kirjapaja.
- Pruuki, H. (2017) Hyvä ero lapsen ja nuoren näkökulmasta. Teoksessa Pruuki, H. & Sinkkonen, J. (toim.) *Lapsi ja ero. Eväitä eteenpäin* (ss.67–93). Helsinki: Kirjapaja.
- Rauhala, I. (2014). *Eron keskellä*. Helsinki: Otava.
- Rintamäki, M., Autio, H-L., Riihiluoma, K. & Suvanne, L. (2015). *Sateenkaaren alla. Kertomuksia perheistä*. Jyväskylä: Atena.
- Ritala-Koskinen, A. (2001). *Mikä on lapsen perhe? - Tulkintoja lasten uusperhesuhteista*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rogers, S. & White, L. (1998). Satisfaction with Parenting: The Role of Marital Happiness, Family Structure, and Parents' Gender. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 2 (pp.293–308).

- Ruishalme, O. & Saaristo, L. (2007). *Elämä satuttaa. Kriisit ja niistä selviytyminen*. Helsinki: Tammi.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2009). *Menetelmäopetuksen tietovaranto. Kvali-MOTV*. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Saari, S. (2003). *Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen*. Helsinki: Otava.
- Sinkkonen, J. (2017) Erilaiset liitot, erilaiset erot. Teoksessa Pruuki, H. & Sinkkonen, J. (toim.) *Lapsi ja ero. Eväitä eteenpäin* (ss.11–20). Helsinki: Kirjapaja.
- Sinkkonen, J. & Korhonen, L. (2015). *Pulassa lapsen kanssa*. Helsinki: Duodecim.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting qualitative data: methods for analysing talk, text and interaction*. London: Sage Publications.
- Smart, C. & Neale B. (1999). *Family fragments?*. Cambridge: Polity Press.
- Smart, C., Neale, B. & Wade, A. (2001). *The changing experience of childhood. Families and divorce*. Cambridge: Polity Press.
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2016, liite 1): *Siviilisäädyn muutokset. Avioerot äidin iän ja alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärän mukaan 2016*. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/02/ssaaty_2016_02_2017-11-14_tau_005_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2017a). *Perhe*. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2017b, liite 2). *Siviilisäädyn muutokset. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965 - 2016*. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_tau_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2017c). *Siviilisäädyn muutokset 2016*. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/ssaaty/2016/ssaaty_2016_2017-04-20_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2018a). *Perheet*. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta http://www.stat.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2018b): *Perheet. Vuosikatsaus 2017*. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu osoitteesta http://www.stat.fi/til/perh/2017/02/perh_2017_02_2018-12-05_tie_001_fi.html
- Suontausta-Kyläinpää, S. (2008). *Perhesalaisuudet. Vaikenemisesta vapauteen*. Helsinki; Jyväskylä: Minerva.
- Sussman, R. (2012). *Erokirja. Naisen opas erosta toipumiseen*. Helsinki: Otava.
- Taskinen, S. (2002). *Barnets bästa vid skilsmässa. Handbok för socialväsendet*. Helsingfors: Stakes.

- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. (2005). Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (ss. 9–21). Tampere: Vastapaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tökkäri, V. (2018). Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Toikkanen, J. & Virtanen, I.A. (toim.) *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö* (ss. 64–84). Rovaniemi: Lapland University Press, 2018.
- Varto, J. (1992). *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Varto, J. (2005). *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Haettu osoitteesta http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf
- Vilkkä, H. (2005). *Tutki ja kehitä*. Helsinki: Tammi.
- Virtanen, J. (2006). Fenomenologia laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* (ss.151–212). Helsinki: International Methelp.
- Wallerstein, J., Lewis, J., Blakeslee, S. & Sammallahhti, J. (2007). *Avioeron perintö: Eron lapset aikuisina*. Helsinki: Therapie-säätiö.
- Warshak, R. (2012). *Eromyrkky. Kuinka suojella lasta avioerotilanteessa*. Juva: Gummerus kustannus.

Liite 1 Avioerot äidin iän ja alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärän mukaan 2016 (Suomen virallinen tilasto, 2016).

Äidin ikä	Lasten lukumäärä								
	Yhteensä	0	1	2	3	4	5	6-	0-17 vuotiaita lapsia yhteensä
Ikäluokat yhteensä	13 541	5 005	3 042	3 570	1 380	408	92	44	16 714
-19	5	5	-	-	-	-	-	-	-
20-24	354	171	114	58	10	1	-	-	264
25-29	1 268	508	310	315	97	34	4	-	1 387
30-34	2 131	560	446	694	292	103	23	13	3 321
35-39	2 465	361	471	965	462	150	41	15	4 700
40-44	2 390	363	592	965	356	85	16	13	4 098
45-49	1 888	649	618	437	144	30	7	3	2 099
50-54	1 480	934	396	125	19	5	1	-	728
55-59	846	742	93	11	-	-	-	-	115
60-	714	712	2	-	-	-	-	-	2

Liite 2 Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965-2016 (Suomen virallinen tilasto, 2017b).

Vuosi	Avioliitot	Avioerot
1965	36 214	4 594
1966	38 252	4 856
1967	41 273	5 209
1968	40 251	5 416
1969	40 910	5 895
1970	40 730	6 044
1971	37 925	7 175
1972	35 467	8 254
1973	34 883	8 831
1974	34 533	10 019
1975	31 547	9 358
1976	32 004	10 125
1977	30 966	10 107
1978	29 760	10 369
1979	29 277	10 191
1980	29 388	9 464
1981	30 100	9 497
1982	30 459	9 705
1983	29 474	9 770
1984	28 550	9 652
1985	25 751	9 064
1986	25 820	9 742
1987	26 259	10 110
1988	25 933	12 146
1989	24 569	14 365
1990	24 997	13 127
1991	24 732	12 820
1992	23 560	12 949
1993	24 660	12 753
1994	24 898	13 751
1995	23 737	14 025
1996	24 464	13 795
1997	23 444	13 507
1998	24 023	13 848
1999	24 271	14 030
2000	26 150	13 913
2001	24 830	13 568
2002	26 969	13 336
2003	25 815	13 475
2004	29 342	13 234
2005	29 283	13 383
2006	28 236	13 255
2007	29 497	13 224
2008	31 014	13 471
2009	29 836	13 527
2010	29 952	13 619
2011	28 408	13 469
2012	28 878	13 040
2013	25 119	13 766
2014	24 462	13 682
2015	24 708	13 939
2016	24 464	13 541

Liite 3 Tutkimuspyyntö

Oletko eronnut ja sinulla on lapsia? Kerro tarinasi!

Olemme neljännen vuoden luokanopettajaopiskelijoita Oulun yliopiston laaja-alaisesta luokanopettajakoulutuksesta ja teemme pro gradu -tutkielmaa aiheesta “vanhempien kokemuksia avioerosta ja avioeron vaikutuksista lapseen”. Tavoitteena on saada tietoa, miten vanhemmat kuvaavat oman avioeronsa. Lisäksi selvitämme, millaisia vaikutuksia vanhemmat kokevat avioerolla olleen heidän lapseen/lapsiin sekä millaista on ollut avioeron jälkeinen uusi arki lapsen elämässä.

Tutkimusaineiston keräämme haastattelemalla avioeron kokeneita vanhempia, joiden lapset ovat olleet avioerotilanteessa alaikäisiä. Toivoisimme, että saisimme haastateltavaksi sekä miehiä että naisia. Haastattelut voidaan toteuttaa kasvokkain Oulun lähialueilla tai sähköisesti, mikäli välimatkaa on enemmän. Haastattelusta saatua aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja käytetään vain tässä tutkimuksessa.

Toivomme yhteydenottoja 31.8.2018 mennessä. Kerromme mielellämme lisää tutkielmasta sähköpostitse.

Saila Ijäs & Ella Miilukangas, Oulun yliopisto

Saila Ijäs, saila.ijas@student oulu.fi

Ella Miilukangas, ella@miilukangas.fi

Liite 4 Haastattelurunko

Avioeron taustatietoa

- Kauanko avioerosta on aikaa?
- Minkä ikäisiä lapset olivat avioeron tapahtuessa?
- Miten kuvailisit elämää ennen avioeroa?
  - Millaista perhe-elämä oli ennen avioeropäätöstä?
  - Tuliko ero yllättäen vai pystyikö siihen valmistautumaan ennalta?

Vanhempien toiminta avioerotilanteessa ja sen jälkeen

- Millaista vanhempien yhteistyö oli avioeron aikana?
- Millaista yhteistyö vanhempien välillä on ollut eron jälkeen?
- Mitä hyvää vanhempien toiminnassa oli avioeroprosessin aikana?
- Mitä tekisit toisin?
- Milloin ja miten lapselle/lapsille kerrottiin avioerosta?
- Mitä lapselle/lapsille kerrottiin avioeron syistä?
- Miten lapsi/lapset huomioitiin erotilanteessa?

Lapsi ja avioero

- Miten lapsi/lapset reagoi kuultuaan vanhempien avioerosta?
- Miten lapsi/lapset reagoi konkreettisessa erotilanteessa?
- Miten avioero näkyi lapsessa/lapsissa eron jälkeen?
  - Käyttäytymisessä, tunteissa, suhteessa vanhempiin, asemaan perheessä, muita oireita/vaikutuksia
- Miten avioeron vaikutukset näkyivät koulumaailmassa?
- Kerroitteko avioerosta lapsen opettajalle?
- Miten avioero huomioitiin koulussa?
- Miten lapsi/lapset käsitteli avioeroa?
- Miten lapsi/lapset on mielestänne selviytynyt erosta ja kuinka kauan erosta selviytymisen on vienyt?

Avioero ja uusi arki lapsen elämässä

- Miten lapsen huoltajuus- ja asumisjärjestelyt on toteutettu?
- Miten lapsen/lasten eläminen edellä mainituissa järjestelyissä on sujunut?
- Miten yhteishuoltajuus on sujunut?
- Onko lapsen/lasten vanhemmilla eriäviä näkemyksiä kasvatuskysymyksissä? Millaisia?
- Onko lapsi/lapset elänyt avioeron jälkeen uusperheessä? Jos on, miten lapsi on sopeutunut elämään uusperheessä?